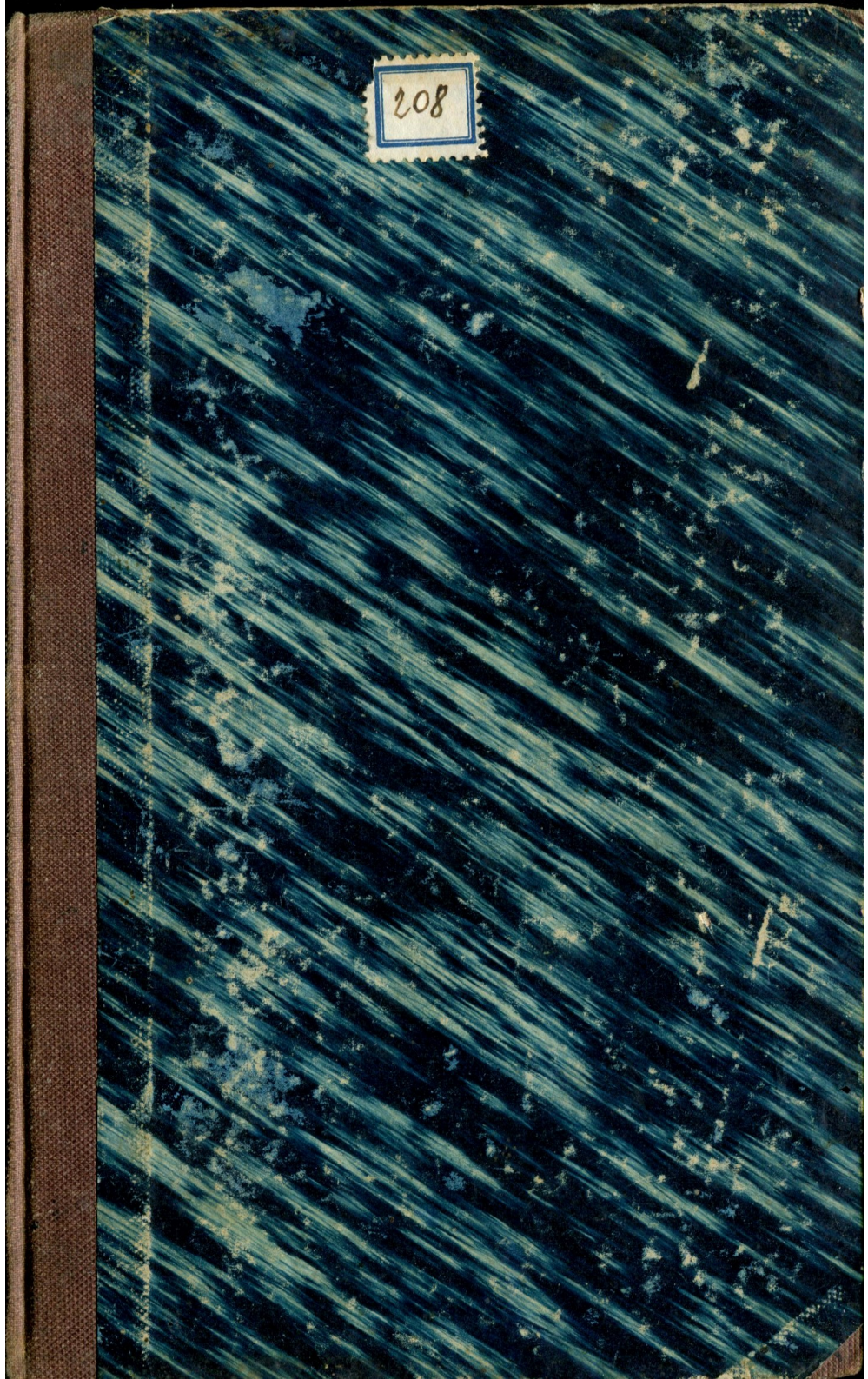

208

Својуна

Су Коуна Муубоја

1870

Су Коуна Муубоја
8. уторак

Ч Е Р Т Е

ЖИВОТА НАРОДА СРБСКОГЪ

У УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА,

одъ времена, кадъ су Маѣари у ове дошли, па до
славногъ доба воскресенія Войводовине Сербіе, или
одъ године 895 — 1848.

Списао и издао

Александръ Сшоячковићъ.

Съ Додаткомъ,

садржавајућимъ и себи за права овогранскогъ
Народа Србскогъ најважнія писма и повластице
најновијегъ времена.

У БЕЧУ 1849.

Писмени Брменскогъ Монастыра.

НѢГОВОЙ СВЕТОСТИ

І О С И Ф У,

ПАТРИАРХУ СРБСКОМЪ

АРХІ-ЕПІСКОПУ КАРЛОВАЧКОМЪ, И СВЕГА У АВСТРІЙСКИМЪ НАСЛѢДНЫМЪ ДРЖАВАМА НАХОДЕТЕГСЕ СЛАВЕНО-СРБСКОГЪ И РОМАНСКОГЪ НАРОДА МИТРОПОЛИТУ, НѢГОВОГЪ ЦАРСКОГЪ ВЕЛИЧЕСТВА ДѢЙСТВИТЕЛНОМЪ ТАЙНОМЪ СОВѢТНИКУ, ОРДЕНА ЖЕЛѢЗНЕ КРУНЕ ПРВОГЪ СТЕПЕНА КАВАЛѢРУ

и пр. и пр.

За знакъ высокогъ свогъ почитанія и уваженія

посвећуе дѣло ово

Сачинишель.

Благонаклонномъ читателю.

На слѣдующимъ листовима изложено су черте хиляду-годишнѣгъ живота Народа Србскогъ у државама Аустрійскимъ, — черте хиляду-годишнѣгъ колебания нѣговогъ по бурнимъ таласима, кои су море живота велике ове европейске државе често немилостиво шибаяѹи, државный бродъ часть у наиближу близкость зрачнога сунца подизали, часть га опеть у бездну незаслужене пропасти погружавали, и текъ кадшто му пучиномъ светски догађая мирно пловити и поузданомъ пристаништу приближавати се допуштали, — черте хиляду-годишнѣгъ воеваня са судьбиномъ противномъ и неумитномъ, — черте хиляду-годишнѣгъ бореня за условія, коя животъ животомъ чине, и безъ кои животъ животъ нѣе, — черте хиляду-годишнѣ борбе за припознаванѣ свога суштествованя, овогъ свакомъ народу Богомъ дарованогъ права, — за осыгуранѣ свое народности, свога езыка, свое цркве, — овогъ неприкосняемогъ аманета славне прошастности свое, — за уемчанѣ овы изборомъ црковногъ и мирскогъ свога Поглавице и уведенѣмъ народногъ правительства у средини своіой — ове светынѣ са царемъ и царвиномъ учинѣны и крвлю запечафены уговора свои.

Грданъ просторъ неизмѣрногъ оволикогъ времена — нѣе шала хиляду година — на нѣколико узаны листова само се у чертама сватити дао, — оволикій, у множеству догађая толико богатый,

у променьливости судьбе толико различный животъ народа едногъ — на нѣколико узаны листова само се у чертама представити дао. И зато е Писатель овы листова крозь толике вѣкове течаю овостранскогъ живота народа Србскогъ помнѣиво, али са повећимъ корачаима слѣдуюћи, — на нѣма текъ само черте многостручны судьбина нѣговы означавао; обширнѣе описиванѣ исты на друго време одлагаюћи.

Благонаклонный читатель, кои листове ове вниманія свогъ удостою буде, наћиће и увѣриће се, да е овостранскій народъ Србскій крозь толико дуго време, десетъ вѣкова, свагда и у свако доба еднакъ остао, хранѣћи и чуваюћи карактеръ свой народный, као зѣницу ока свога.

Народъ е Србскій, као по нѣкомъ инстинкту политическу зрѣлость показываюћи, у сва времена дугогъ свогъ овостранскогъ живованя праву цѣль државе сватити, праву корысть државе познавати умео; онъ е и онда, кадъ е као непознатыи путникъ боязливомъ јоште ногомъ по туђой земљи шествовао, — и онда, кадъ е као неприпознатыи гость крвлю своіомъ текао себи права на землю, на којой живи и умире, гди су му кости праотаца нѣговы, на којой ни едногъ угля крвлю нѣговомъ неорошеногъ, и ни едногъ безъ дичны и милы спомена нѣговы нема, — и онда, кадъ е землю ову отечествомъ своимъ назвати могао, свагда се изяснявао, боріо се и крвъ проливао за оно, што е условіе државногъ живота и безъ чега држава државомъ быти неможе. Народъ е Србскій у сва времена, толико столѣтїя, у судьбини повольной и противной, свагда найтоплию любовъ и непоколебиму приврженость роду и езыку, вѣру и Исторіи своіой показывао; онъ е и онда, кадъ му е роду мачъ душманскій,

езыку неправда, вѣри унїя, Исторіи мракъ времена изкоренѣнѣмъ претіо, топлу любовъ у срцу за себе и свое нѣгуюћи, и послѣдню жертву свою, и послѣдну каплю крви свое, и послѣдныи остатакъ иманя свога на олтарь овы свои идола приносио. Народъ е Србскій у свако доба, у сїяне и мрачне дане, свагда неокалян и неосквернѣну вѣрность Цару и владаюћемъ Дому указывао; онъ е и онда, кадъ се царска милость на нѣга осмѣивала, — и онда, кадъ се царско лице одъ нѣга одвраћало, — и онда, кадъ га е царска сила заступала, — и онда кадъ су царски топови на нѣга грмили, — и онда, кадъ му е скутъ Царевъ прибѣжиште нѣгово бывао, — и онда, кадъ га е изподъ царскогъ скута люта уедала гуя, — и онда, кадъ су непрїатели цареви и нѣга млавили, — и онда, кадъ су му непрїатели цареви ласкали и лютимъ изкушенїяма и обећаванѣмъ свега оногъ, што и саме желѣ нѣгове превазилази, на нѣга ударали, и у вѣрности га нѣговой поколебати трудили се, свагда быо заступникомъ и поборникомъ Цара, права нѣговы, и Дома Хабсбургскогъ.

Трыпутъ е народъ Србскій спасао државу и Династію одъ пропасти и ништете, кою су и одной и другой силно оружїе туђинаца, и невѣрство, издайство и охоло надменность собствены сынова и подданика справляли, — трыпутъ е неброене стрѣле душманске у своя прса приміо, — трыпуъ е најтежїй тереть државный на своимъ плѣфима понео, — трыпутъ е онъ страдати, крайнѣ пропасти, куће и кућишта лишити се и потокомъ собственне драгоцѣне крви свое газити морао, да снажность држави, сїяность круни сачува и оддржи.

Оваковый е быо народъ Србскій крозь све вѣкове до нашега найновїегъ доба, дичанъ и поносанъ

са Історіомъ своїомъ, кою є крвлю своїомъ и дѣли-
ма судбу другій народа рѣшаваючимъ, по цѣломъ
простору хилядугодишнѣгъ времена и по свима кра-
евима половине Европе уписао.

У найновіе доба засіао се онъ у пуномъ блеску
врлостій свои, стекао є права нова и основао себи
будућность найлѣпшу.

Уваженія достойна свойства народа Србскогъ
свагда су и у свако доба припознавана и цѣнѣна и
одъ пріятеља и неприятеља нѣговы, и одъ Царева и
Кралѣва, и Министера и Совѣтника нѣовы, и одъ
променљивогъ мнѣнія преварљивы савременика и
одъ голе-наге истине неумитне Историє.

Слѣдујући листови показат'ће преѣашњость нѣ-
гову, — новіе доба живи іоштъ у грднимъ ранама
нѣговимъ, и живи'ће у неумрлой Србској пѣсми и
паветницима, кое ће му вѣштіє Србско перо спра-
вити, — а у Додатку су изложена важніа садаш-
њость нѣгову цѣнеѣа и будућность му осниваюѣа
писма и повластице.

Премилостивый Царъ, кои є на народъ Србскій
толику милость изліо башъ у оно доба, у кое му
лажљивый Пророкъ другогъ едногъ народа, по Тур-
ској блудеѣи, промуклимъ гласомъ изъ дальне землѣ
вече: „да народъ Маѣарскій ніє народъ нѣговъ!“
— премилостивый Царъ неѣе ни задалѣ забора-
вити, да є Србскій народъ Нѣговъ народъ, и по вољи
своіой и Нѣговой, — и по толикимъ повольнимъ и
неповольнимъ судбама своимъ и Нѣговимъ, и по из-
реченію своемъ и Нѣговомъ, — и да Нѣговъ быти
нигда престати неѣе.

Vale et fave.

У Бечу, 1. Декемврія 1849.

А. С.

I.

Черте живота Србскогъ у Унгарској, одъ
времена, кадъ су Маѣари у ову дошли,
па до времена, кадъ є достоинство Де-
спотско пренешено у Унгарске области.

(Одъ год. 895 — 1460.)

Історія овостранскогъ народа Србскогъ сасвимъ є
необдѣлана, подобна неосвѣтљномъ каквомъ полю,
на комъ се едва назирати дає. Ово се нарочито за
Історию стару казати може, кое є почетакъ посве
незнатанъ. Толико є само познато, да су Маѣари, съ
концемъ IX. столѣтія подъ предводительствомъ Ар-
пада у данашнѣ Унгарске области дошавши, у овима
Срблѣ веѣъ затекли были. А именито затекли су іѣ
съ оне стране Дунава у окружію Веспримскомъ,
гди су подъ управомъ свои Кнезова, као народны
Поглавица, нѣко особыто тѣло политическо изобра-
жавали *). Но осимъ овы, кое Повѣстници изрично
напомино, было є Србаля зацѣло и по другимъ мѣ-
стима Унгарске. Тако съ великимъ вѣроятіємъ ка-
зати можемо, да су Србљи, у VII. столѣтію крозь
Словачку землю прошавши и Мисию Горню — данашню
Србію — населивши, за нѣко време у Горной Унгар-
ској сѣдили и нѣки одъ нѣи ту и заостали **). Тако
исто съ основомъ заключити се може, да є было Ср-
баля и подъ Меномораномъ (у Бихару), Гладомъ (у

*) Царъ Константинъ Порфирородный, изъ когъ на-
води датакъ овај Енглѣ у дѣлу своемъ: *Geschichte*
des ungr. Reiches I. 67.

**) *Dobrowsky Slavin* S. 234.

Срему), и Саланомъ (у Банату), кои су у време до-
лазка Маѣарскогъ у дольнимъ предѣлима Унгарске,
данашиѣ Войводовине, владали *). Осимъ тога ста-
росѣдство народа Србскогъ показую и сама много-
бройна, по народномъ нашемъ имену „Србъ” про-
звана Мѣста и Горе по свецѣлой Унгарској **).

Жители одъ Маѣара освоены земаля были су
сви Христiянске вѣре, и то по веѣой части восточно-
православне, као што су были: Власи, Бугари, Ср-
бљи, Руссини, а многи и одъ Словака и Мораваца,
кодъ кои су пре, него што су Маѣари дошли, св. Ки-
рилъ и св. Методiй слово Божiе проповѣдали, и Сла-
венско богослуженiе заводили. По овоме судеѣи не-
невѣроятнo бива, да су по свой прилици многи и
одъ новодошавши Маѣара, овако измѣшавши се съ
людма православне вѣре, ову одъ нѣи примили и при
нѣой нѣко време остали. Ово свѣдоче Грчки Писа-
тели: Кедренъ, Зонарь и Куропалатъ; то се дознае
изъ Унгарски, све до св. Ладислава Краля донешены
закона; а види се и одтудъ, што Маѣари мѣсеце у
Календару и данасъ по Светцѣма восточне, а не за-
падне цркве именуую ***).

Премда е православна црква наша, како видимо,
многе имала послѣдователъ у ново основаной кра-

*) *Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris (Keresztury) de Gente serbica etc. s. l. 1790. pag. 8.*

**) Србце у Ньитранској Меѣи, Србъ и Сирбъ у Арад-
ској, Србештъ у Бихарској, Србаска у Крашов-
ској, Сирбова у Тамишварској, Србовце у Бе-
реж., Сирби у Сатмар., Сирбвала Село и Србога Го-
ра у Хунядској, Србеленъ и Србая у Зарандској
и пр. и пр. Види: Jana Kollára Rozprawy o jmenách,
počatkach i Starožitnostech národu Slawského a. t. d.
1830. Str. 163 — 164.

***) A' Világ történetei 's. a. t. Nagy-Váradi Ajtay Sámuel
Pesten 1814 II. 19.

лѣвини Унгарској, то и опетъ о станю нѣномъ у
ово доба мало што казати можемо. У време св. Сте-
фана, првогъ Краля (1000 — 1038) споменъ бива о
нѣкомъ женскомъ нашемъ Монастыру близу Веспри-
ма, комъ е поменутий Краль исвѣстну повелю даро-
вао *). Далъ споминю Историцы нѣкиѣ такоѣе на-
шегъ вѣроисповѣданiя Монастырь св. Иоанна Кре-
стителя у Морошени (Morossena, данасъ Чанадъ),
а потомъ у Крашану **). Силвестеръ Папа Римскiй
споминѣ деветъ наши монастыра ***). За времена
осталы, св. Стефану непосредствено послѣдовавши
Краљѣва, о вост. прав. цркви посве ништа казати
незнамо. Само намъ е толико познато, да су Римока-
толицы iоште и у време Краля Емерика, съ почетка
стољѣтiя XIII., у Унгарској имали еданъ, а напро-
тивъ наши многе свога вѣроисповѣданiя Монастыре,
као што се то види изъ едногъ писма Папе Иноцен-
циѣ III. на предпоменутогъ Краля Емерика ****). Шта
више, каже се, да е Унгарскiй краљ Ладиславъ Кун-
скiй (1272 — 1290), иначе у Римокатолическој вѣры
воспитанъ, у старости своiој убѣжденiемъ св. Савве
Неманиѣа, примiо наше православно вѣроисповѣ-
данiе †).

*) Georg. Fejér. Codex diplomat. Hung. Budae 1829.
pag. 14.

**) Biograph. s. Gerardi C. 8 et 11.; Pray His. T. I. pag.
35 et 36, Eiusdem specimen Hierarchiae Hungar. P. II.
Posonii et Cassovie 1779.

***) У писму на св. Стефана Краля вели онъ: *Miror in
tuo regno novem graeca, et tantum unum latinum coe-
nobium dari.*

****) „Licet unum sit in regno tuo Latinorum coenobium,
quum tamen ibidem sint multa Graecorum.“ види:
*Supplem. Analect. Scepus. dd. Romae XVII. Kalend.
Okt. 1264.*

†) Slavonien und zum Theil Croatien v. Čaplović II. 16.

Но Србљи су поради закона свога по обштеповнатој вѣронетрпљивости Римокатоличкой и у само ово доба многу горку чашу испити морали. Тако год. 1355. искао е Лајошъ I. одъ Папе Іноценція VI. допуштень, да противу Србаля крстоносну войну, као противъ не-Хрїстіяна, водити може! А год. 1366. заповѣдіо е вел. Жупану Крашовске градомеѣ, да све Свештенике тамошњи православны Србаля, съ цѣлымъ фамиліяма нѣовымъ, изгна; а на нѣово мѣсто послао имъ е глаголитске Свештенике изъ Далмаціе, да їй знаюћи езикъ Србскій, у Римско вѣроизповѣданіе приведу *).

Історіописцы изрично спомину и похвалюу храбрость Унгарски Србаля, кои су у овомъ періоду Історіе за спасеніе отечества воевали и сваке жертве добротомъ приносили. Тако намъ представляю многе Срблѣ конянике, кои су се год. 1044 у битки кодъ Бура подъ заставомъ Краля Абе Самуила, и мало касніе — год. 1052., подъ Кралѣмъ Андриомъ I., у рату съ Нѣмцыма храбро и отлично борили. Туроць поименце споминѣ нѣкогъ Уроша Србљина, кои се у овой послѣдней войни, градъ Пожунъ противъ Хенрика III. бранеѣи, съ Нѣмцыма побѣдоносно біо. Год. 1242. разбили су Србљи съ Хорватима Татаре на полю Гробничкомъ и тако спасли Краля Бела IV., кои е кодъ нѣи прибѣжишта тражіо. У томъ бою одликовали су се особыто Военачалници Сремски: Кречъ, Купиша и Ракъ са своимъ четама. И у войни противъ Отокара Ческогъ год. 1260. было е врстны и ратоборны Србаля, као што свѣдочи самъ Отокаръ у едномъ свомъ на Папу Александра IV. управльвомъ писму. Урошъ Краль Србскій, послао е овомъ приликомъ Бели IV. войске у помоѣ, коя е нѣму добре

*) Čaplović Slavonien II. 17.

услуге чинила, тако, да е Бела IV. потомъ многе одъ исты Србаля спаилуцыма у Унгарской обдаріо быо.

Но као годъ што су Србљи у войнама участвовали и за благостанѣ отечества многостручне жертве приносили, тако су исто одъ најстаріи времена у свако доба найвыша и найодличнїя државна званїя добыали. Тако четвртый Палатинъ Кралѣвине Унгарске Радивой (Rado Palatinus), кои е Сремъ круни Унгарской придобіо и Монастырь светогъ Дмитрія у Митровицы сазыдао (године 1075.), быо е (по имену и дѣлима судеѣи) Србљинъ. Шестый Палатинъ Илія Видъ, Жупанъ Бачке Меѣ, кои е за времена Краля Соломона около године 1070. достойнсто ово уживао, быо е такоѣ Србљинъ, премда нѣки доцнїегъ времена Писатели Унгарски мысле, да су обоица — и Радо и Видъ — Нѣмцы были! Србљинъ е быо и осмый Палатинъ Унгарскій Іованъ I. Урошъ (сынъ нѣкогъ Враше), кои е за време младолѣтности Краля Стефана II. (1114 — 1131) државомъ Унгарскомъ пуны деветъ година управляо. Подъ Гейзомъ II. (1141 — 1161) быо е опетъ Србљинъ Палатинъ, по имену Белый Урошевиѣ, иначе Белушъ. Ово е быо роѣный братъ оне славно познате Кральице Ёлене, коя е у мѣсто Беле II., збогъ слепоѣ за владанѣ неспособногъ супруга свогъ, као и касніе у време младолѣтности сына Гейзе II. подъ именовомъ Управительке (Reichsregentin) сама крѣпкомъ своіомъ мышцомъ са државомъ Унгарскомъ владала; у коіой е прилики имала на руцы два своя многоискусна брата Примислава и истогъ Палатина Белуша, кои е послѣднїй іошть одъ Шура свогъ Беле слѣпогъ, а потомъ и одъ Гейзе II. знамените преко Тисе и измеѣу Саве и Драве лежеѣе спаилуке получіо, но касніе (1160.) Палатинство оставіо и у Србію за Краля отишао.

Име Кральице Ђене, ове, као што Прай каже, мушкогъ духа и строги права Србкинъ, живи и данасъ у спомену грозовитогъ Сабора Арадскогъ (1136.), на комъ е она крваву освету на виновницима мужевлѣвогъ ослѣплѣня узела. Маѣари су поредъ Ђене земљу Раму и у Србији съ восточне стране нову противъ Грчкогъ напредованя заштиту добыли. Осимъ тога родила имъ е три затимъ послѣдовавша Краля и тако наново оживила изумируће већъ племе Арпадово.

После битке Косовске (1389.), која е рѣшила судбину Царства Србије и ову на вѣкове у црно увила, прелазили су Србљи чешће изъ Србије у ове стране. У време Краля Жигмунда (1387 — 1437.) населили су островъ Чепель. Две знаменитіе одъ ты новы населбина есу: св. Андрија и Србскій Ковинъ (Rács Kéve). Жители овогъ последнѣгъ мѣста добыли су одъ Унгарски Краљва многе не-неважне повелѣ *), кое се јоште и данасъ тамо спомена ради у цѣлости хране.

У то време у Србији владао е Деспотъ Георгій I. Бранковићъ, иначе Бураѣъ Смедеревацъ, кои е одъ Краля Жигмунда у промѣну за Београдъ и нѣка погранична мѣста добыо многе у Унгарској спаилуке, а именовито: Сланкаменъ, Липово, Солнокъ, Купиново, Вилагошваръ, Тогай, Мункачъ, Бечей, Таля, Тотшагъ, Регець, Бесерминъ, Сатмаръ, Туръ, Варшанъ, Четертекхель, Дебрецынъ и пр., која су добра Деспоту близу 50,000 дуката годишнѣгъ прихода доносила. У време учинѣне ове промѣне многій се народъ у Унгарску изселіо и на добрама Деспотовимъ смѣстіо. И год. 1438., кадъ е Муратъ Смедерево

*) Одъ год. 1405., 1412., 1428., 1435., 1440., 1453., 1464., 1473., 1481., 1490., 1501. и пр.

обсео, прешли су многи у ове стране, а именовито у Банатъ.

Сила Деспота Бураѣа види се изъ декр. Краля Алберта члена 25. и изъ декр. II. Краля Владислава Посмрч. члена 9. Онъ е, као Баронъ Краљвине Унгарске, имао свободу подъ своимъ собственымъ печатомъ Прокураторе (Адвокате) поставляти; и быо е у таковой важности кадъ Маѣара, да е на земальскомъ Сабору одъ год. 1446. и онъ кандидиранъ (предложенъ) быо за Губернатора (Управителя) краљвине Унгарске, премда е после за овогъ Јованъ Хунядій изабранъ быо.

И за време Матіе Корвина (1458 — 1490) Турскогъ ради угнѣтаваня прелазили су Србљи вишепута на ове стране. И ово су чинили не само поданицы Србски, него и сами нѣови Владатели, тако звани Деспоти. Овымъ е начиномъ санъ и достоинство Деспотско у Унгарске области пренешено было.

II.

Деспоти Србски у Унгарскимъ областима.

(Одъ год. 1460 — 1528).

Године 1459. коначно подпадне Србија подъ Турке и ови одведу томъ приликомъ 200,000 душа у робство, кое све у Турској одъ глади и сиротинѣ поспапа. Достоинство Деспотско у Србији престане сасвимъ, а Србљи постану рая Турска, изложена свакој своевольности и мучительству свои завоевателя.

После коначногъ паденія Србије прелазили су у ове стране, као што смо горе напоменули, и сами

Деспоти Србски, кои су садъ, Раиѣъ каже, са сагла-
сіемъ Краля Унгарскогъ и землѣ Станова са Срблѣ-
ма, изъ старогъ отечества свогъ изселившимсе,
управляли. Но жалостно е было на свакій начинъ при
оновременимъ тежкимъ околностима управлѣнѣ нѣ-
ово! — Ови Срблѣи, населѣни по Унгарскимъ погра-
ничнымъ предѣлима, а наипаче по Срему, Бачкой
и Банату, были су сви воиницы и воевали су о
свомъ трошку противу свою неприятели круне Ун-
гарске. И зато су освобођени были одъ свою явны
терета, а именито силомъ члена 3. год. 1481, члена
45. год. 1495. и чл. 4 год. 1574. одъ давани десетка.
Воевали су само подъ предвођенѣмъ свои Войвода или
Деспота, кои су, по рѣчма истогъ Раиѣа, у свему
сматрани были као владаюћи Кнезови, едномъ само
Кралю Унгарскомъ повинни. Првѣй Деспотъ у Унгар-
скимъ областима быо е

1. Стефанъ Бранковиѣъ,

(1460 — 1467.)

Среднѣй сынъ Деспота Бурђа Смедеревца, кои
е страха ради, да га наймлађѣй братъ Лазаръ живота
нелиши, изъ Србіе съ многимъ народомъ прешао
у Сремъ. По прелазку Стефановомъ у Србіи остане
Деспотомъ предпоменутѣй братъ нѣговъ Лазаръ,
после овога удовица нѣгова Елена, а по коначномъ
падению Србіе (1459) поставе Турцы Деспотомъ Срб-
скимъ Михаила Абоговиѣа. И онда Стефанъ Бранко-
виѣъ прогласи себе Деспотомъ Србаля изселившихсе
у Унгарске области. За Деспота признавао га е и
самъ Краля Матія Корвинъ, као што се то изъ едне
нѣгове повелѣ дознае *). Год. 1461. пређе Деспотъ

*) Праг Annales Том. IV. p. 185.

Стефанъ изъ Срема у Србію, да народъ тамошнѣй
одъ Турака ослободи. Но трудъ е нѣговъ безуспѣ-
шанъ быо; еръ га народъ нѣ хтео за Деспота свога
да припозна, веѣъ га іоштъ натера, да е у Албанію
бѣгати морао. Тамо се Стефанъ ожени са Ангелиномъ,
съ коіомъ роди Бурђа и Іована Деспоте. Но ни тамо
неимаюћи стана одъ Турака, побѣгне 1467. у Ита-
лію, гди и сконча. Породица нѣгова каснѣ досели се
опетъ у Сремъ. По одлазку Стефановомъ у Италію,
Срблѣи Унгарски прогласе Деспотомъ своимъ

2. Вука Бранковиѣа, Змая,

(1471 — 1485).

Найстарѣега сына Гргура Бранковиѣа, а тако
унука Бурђа Смедеревца, кои е іоштъ год. 1465. съ
многимъ народомъ изъ Србіе у Сремъ прешао быо.
У овомъ нѣговомъ Деспотскомъ достоинству потвр-
ди Вука и Унгарскѣй земальскѣй Саборъ одъ год.
1471. Деспотъ Вукъ сѣдіо е у Сланкамену, кои му
е поклоніо Краля Матія Корвинъ после войне съ Ка-
зимиромъ, Кралѣмъ Польскимъ, за особыту нѣгову
храбрость. Но и у остальимъ многимъ ратовима, кое
е Краля Матія и съ Турцыма и съ другимъ народыма
водіо, онъ се юначки и мужественно владао. И збогъ
ове нѣгове освѣдочене и прославлѣне храбрости на-
зывали су га Срби Змаемъ Деспотомъ Вукомъ.

Са Змаемъ Деспотомъ прешло е изъ Србіе и
више Србски Властела, одъ кои су найзнаменитѣи:
Кнезь Павелъ Бранковиѣъ (Kiniszi Pál) *) и Дмитаръ

*) Савремени Писатели не-Мађари, а именито По-
ляцы, кнеза Павла изрично „Кнезомъ”, а не Кини-
жіомъ (манѣ помађарено: Кинезъ или Кинизъ) име-
ную. Тако и Папа Сикстусъ IV. у едномъ свомъ

Якшићъ, народне войске предводители. Видећи Србљи, у Србији заоставши, да се у Унгарскимъ областима одъ избѣтши Србаля нѣка нова Деспотина установлява, къ томе немогући више сносити турска мученія и озлобљиваня, прелазили су одъ дана на данъ све већимъ броемъ у Сремъ и Банатъ. Тако и год. 1481. прешло е 50,000 Србаля у ове стране, кои су сви, стоѣћи подъ управомъ Змая Деспота у долиньмъ, Дмитра Якшића у горньмъ Срему, Кнеза Павла Бранковића у Банату, у свима сраженіяма неописане примѣре храбрости и юначтва показывали. У то исто доба друга е войска Србска у оной войнама прославльной Маѣашовой црной чети (legio nigra), у кою су се само освѣдочени наибольши юнацы примали, за време Австрианскогъ рата езгру Унгарске войске сачинявала.

После смрти Змая Деспота Вука, кои ніе имао дѣце, постане Деспотицомъ Србскомъ

3. Ангелина,

(1486. —)

Удовица Деспота Стефана Бранковића, коя е нама подъ именовъ Майке Ангелине Света. Она е у Крушедолу дѣвическій Монастырь основала была. После смрти нѣне Деспотомъ србскимъ прогласи се сынъ нѣнъ

године 1482, на Краля Маѣаша одправльномъ писму између осталога вели: „Siquidem significasti mihi recentem victoriam sub Paulo Knesio, copiarum tuarum Praefecto, cum tanta eorum (Turcarum) strage, et internecione partam.

4. Борђе Бранковићъ.

Нѣга е и Краљ Матія за Деспота Србскогъ припознавао, као што се то види изъ едне повелѣ Матине одъ год. 1486. кадъ е Борђе съ братомъ своимъ Юванномъ краљу Матіи 12 000 дуката позайміо, за кое е одъ нѣга у залогу добыю градъ Беркасово (castrum Bereczó) *). Онъ е седіо у Купинику. Но наскоро одречесе Деспотства, прими чинъ монашескій съ преименованіемъ Максима, и постане Архіепіскопомъ. После нѣга примисе Деспотства братъ нѣговъ

5. Юванъ Бранковићъ.

(— 1503.)

Юванъ год. 1494. Митровицу и Раолце одъ Турака преотме и затимъ обадва ова мѣста съ велики топови разори, чимъ особито благоволеніе и похвалу свога Краля Владислава II. задобые **). Год. 1496. поклоніо е Монастыру Крушедолу 16. села ***) , као што свѣдочи тамо у подлинику хранѣна дародателна

*) Prag Annales Tom. IV. pag. 185.

**) Тако нестон оно Ранѣво: „Нигдѣ необрѣтаемъ, да бы Юванъ съ войнствомъ своимъ на брань исходилъ былъ, и каковую побѣду одержалъ.“ Исторіе Ч. III. стр. 138.

***) Купиново съ перевозомъ, Карловце, бару Кувалово съ рыболовомъ и перевозомъ, Крушедоль, Марадикъ, Чортановцы, Грабовцы, Крчединоваць, Пазуво, Инѣю, Люково, Добродоль, Нерадинъ, Пеѣинце, Брестаѣъ, Шатринце и Миколю. У Латинскомъ преводу (преписъ одъ Србскогъ подлиника у овай паръ при руку немамъ) као свѣдоцы подписани налазе се: „Dominus Theodorus Magnus Jurista, Dn. Petrus Magnus Aulicus. Dominus Georgius Cancellarius ejusdem Aulac. Dnus Raija Summus Camerarius, Dnus Szava et Dnus Phillippus magnus, Dnus Janko, Zupan Vučina, Banijanjin, Dnus Constantinus et Dnus Vukasin.“

повеля, издана у Беркасову, куда се Деспотъ изъ Купиника преселио быо. Юванъ е, по гласу члена 22. 1498., давао бандерию одъ 1.000 коняника *). — После смрти Юванове называла се Деспотицомъ Србскомъ заоставша супруга нѣгово,

6. Елена,

(1503. —)

Кћи Кнеза Стефана, брата Дмитра Якшића, коя, почемъ Турцы Београдъ освоивши, на землѣ нѣне све веѣма нападати почну, призове одъ приморски страна Кнеза Захумскогъ одъ Паштровића Стефана Щиляновића, сродника покойногъ супруга свогъ, и овоме преда санъ Деспотскій надъ народомъ Србскимъ. После краткогъ времеп, збогъ Турскогъ нападения остави градъ Купиникъ, гди е обитавала, и отиде преко Дунава брату свомъ Кнезу Марку Якшићу у градъ Вѣлагошъ, одкудъ каснѣ преселисе у Хорватску къ Графу Фердинанду Франгепану, кои е кѣрь нѣну Марию за супруга имао.

7. Стефанъ Щиляновићъ.

(-- 1515.)

Овай е сѣдіо спочетка у Моровићу (у Срему), гди е достоинство Деспотско добро одправляо и противу Агаряна лото боріо се, а кадъ се више бранити нѣ могао, онда га Унгарскій Краль Владиславъ II съ многобройнымъ народомъ Србскимъ пресели у Бараню, и даде му градъ Шиклошъ год. 1508. Деспотъ е држао еданъ пограничный градъ и знатанъ бандериумъ за обрану Кралѣвства Унгарскогъ,

*) Despotus autem equites mille dare tenebitur.

као што се то види изъ члена 5: 1507. *). У Деспотскомъ свомъ достоинству управляюћи народъ Србскій у Бараньи, поживіо е седамъ година и упокоіо се 4. Окт. 1515. Мощи нѣгове хране се у Монастыру Шишатовцу. — Супруга нѣгова Елена после нѣко-лико година збогъ Турскогъ нападения отиде у Ческу землю и станисе у Златномъ Прагу.

После смрти Щиляновићеве Србљи Унгарски оставши безъ Деспота, подпадну за нѣко време сасвимъ подъ Маѣаре.

Међутымъ прелазили су славнии Србљи изъ Србіе у Сремъ непрестано. Тако су прешли на ове стране 6. браћа Бакића, Радићъ, Божићъ, Петаръ Монастырлићъ и пр. съ многимъ народомъ. Они су сви за спасеніе Унгарске храбро воююћи, вѣчито име по себи оставили. Битку кодъ Мохача (год. 1526.) можебыти да небы изгубили Маѣари, да су предпознате Срблѣ, кои су иѣ учили, како да се съ Турцыма бію, послушали были.

8. Стеванъ Берисловъ.

(1526 — 1527.)

У овомъ су Маѣари воспоставили достоинство Деспота Србскогъ, желећи тyme Срблѣ веѣма побудити противу Турака, обнадеждаваюћи иѣ, да ће и на Србію иѣи, и гледати, да ю ослободе одъ ига турскогъ. Но Стефанъ Берисловъ одправляо е достоинство деспотско самó годину дана; ерѣ одма слѣдуюће године прогласи се Деспотомъ Србскимъ

*) „Domino Despoto, qui castrum finitimum et insigne banderium pro Regni tutela tenere debet, Dominus Thesaurarius, sub amissione bonorum suorum, solutionem de ejus salario plenariam, semper facere teneatur.“ Годшняя плата, кою е Деспотъ изъ државне касе примао, износила е: 3.600 фop., соли 1.200.

9. *Юванъ Черновиѣ.*
(1527 — 1528.)

Овай е порекло свое доводіо одъ племена светопочивше Майке Ангелине, и на томе оснивао право свое на достоинство Деспотско. Србљи су му то радо вѣровали и признали га за Деспота свога, у надежди, да ће се у нѣму то старо достоинство садъ најудобнѣ моћи обновити, почемъ су у исто време была у земљи найвећа замѣшательства поради вопроса о наслѣдству Кралѣвине, кои су Фердинандъ Австріянаць и Юванъ Заполя Ерделяць мачевима своимъ разправляли. Деспотъ е имао 600 свои тѣлохранителя, кое е по Турскомъ обычаю Яничарима называо, и завео е было све дворске службе, свакомъ Чиновнику извѣстну плату опредѣливши. Войска се нѣгова, како Иштванѣ свѣдочи, састаяла изъ 10.000. войника, надъ којима е врховный Вождь было Климентъ Бакиѣ. Зато су обоица, и Фердинандъ и Заполя, любовъ и пріятельство нѣгово тражили. Деспотъ се спочетка ни едногъ, ни другогъ ниє држао. Каснѣ истомъ, кадъ га е Фердинандъ преко Посланика свогъ Графа Франца Ревай повторително позывао, прешао е онъ на Австрійску страну, којой е потомъ многоврстне услуге указывао. Тако еданпутъ Маѣарскогъ Посланика, кои е Турскомъ Цару пошао было, башъ како валя ухвати и Заполю у велику неприлику доведе. Но и осимъ тога чинію му е съ войнствомъ своимъ многе друге пакости. Заполя дакле, немогавши више подносити то, пошалъ (1527. Авг. мес.) войску противъ нѣга подъ предводителствомъ Петра Периньи. Заметне се битка близу Сегедина, но кою Периньи изгуби и едва се самъ бѣгствомъ спасе; после тога преѣе на Фердинандову страну. Но мало е време постаяло, а стигне

Емерикъ Цибокъ, Римско - Варадскій Епископъ и Управитель Тамишварскій, кои заоставшу Периньину войску изкупи и съ новымъ военнымъ отдѣленіями подкрѣпи, па тако по другипутъ груне на Черновиѣ, кои приликомъ томъ люты допадне рана.

Но како се излѣчио, а онъ опетъ скупи нѣшто войске (2.000 войника) и удари на Сегединъ. Ал' е и сада лоше среѣе было; еръ га Маѣари у мошнице ране, и услѣдъ тога однесу га войницы нѣгови у оближнѣ село Дорожму, да се тамо лѣчи. Меѣутымъ прочуе ово Валентинъ Терекъ, Запольинъ Войсковоѣа, и съ едномъ крѣпкомъ четомъ коняника изненада навали на Дорожму, Деспота онако ранява извуче изъ постелѣ на двориште и одрубил му главу (1528.), кою одма бунтовнику Заполю у Будимъ пошалъ. Заполя примивши главу Деспотову тако се обрадовао, као да е найсилнѣгъ непріятелиа свогъ сатро, и ову изванредну радость свою огласіо е грмлявиномъ свію у граду топова. Реченый Терекъ послао му е и преѣе едномъ двоя кола пуна глава Србски у Будимъ. Колико ли е оваковы за Династію одлетило глава! — Юванъ Зермегъ, савременый Писатель и познаникъ Деспота Черновиѣа, вели за нѣга: „Да е было оштроуманъ, учтивъ и тако краснорѣчивъ, да е могао съ рѣчма своимъ, што е хтео, кодъ послѣдователя свои израдити; а тѣломъ да е было танакъ, среднѣга возраста и црнъ и лицу.“

Войска Деспотова, у којой су особито Шайкаши важки, доѣе садъ подъ непосредственно управлянѣ Фердинанда I., комъ е она и после найважнѣе услуге противу Запольины приврженика указывала. Шайкаши су обывавали у Коморану и у оближнѣмъ предѣлу, и служили су Дому Австрійскомъ и потомъ у свакој прилицы вѣрно и постоянно. Год. 1746 преѣсти ии Марія Терезія у Бачку Меѣу, у Тителъ и

околна села, гди уредніе устроєнъ добыю. При найновіємъ покрету народномъ, Шайкаши су први после Сремаца на оружіе скочили, и данасъ іоште еднако съ безпримѣрномъ храброшћу и съ najveћимъ пожертвованѣмъ воюю за Царевину и дарована одъ Цара права.

III.

Часть времена Исторіе Србске безъ Деспота у Унгарской.

(Одъ год. 1528 — 1689).

После смрти Деспота Чарноевића остану Србљи безъ Поглавара и Управителя свога, и то за 161. годину, т. е. одъ Фердинанда I. па до Леополда I. За цѣло ово време воевали су они храбро и вѣрно противу своіу непріятели царски, но воевали су смѣшани съ осталомъ царскомъ войскомъ подъ предводительствомъ иновѣрны и иноплемены Военачалника. И зато су дѣла нѣова остала по већој части у мраку заборава. Они, съ којима су заеднички воевали, пожнѣли су и нѣову славу. Поедине одъ нѣи, кои су се у разнымъ приликама особито храбри показали, напомињу мимогредѣ Унгарски и страни Исторіописцы. Народны Писателя нѣе было.

У време Фердинанда I бую е на гласу Вождъ и Юнакъ Павелъ Бакићъ, кои е съ войскомъ своіомъ најсаянія проическа дѣла изводіо. То свѣдочи Каленбергъ кодъ царскогъ престолногъ града Виене, кою е онъ одъ страшногъ Солімама и нѣговогъ Полумѣсеца спасти умѣо (Септ. 1529.); то свѣдочи Бараня, у кою су Турцы само после смрти нѣгове (1537) продрети могли; то свѣдоче све битке небровне, у којима е участвовао: „Када војници не-

памте, да се безъ нѣга икадѣ срећно воевало“ *), вели Paulus Jovius. Па таква су му была и два млађа брата Петаръ и Матія. Петаръ се прославио особито у време Саксонскогъ или Шмакалдійскогъ рата (1546 и 1547.), када е Цару Карлу V. съ войскомъ у помоћ ишао, куда е са собомъ повео бую и свои врлы 2000 коняника Србаля **). А Матія се обезсмртіо при обсади Крупе на рѣцы Уни (1565.), гди се са 100 свои војника противу големе силе Турске подъ Босанскимъ Пашомъ Мустафомъ Соколовићемъ двадесетъ и петъ даній уздржао, а потомъ преодолѣвшимъ Турцыма волео е до послѣднѣгъ човѣка, са женама и съ дѣцомъ заедно, за отечество славно изгинути, него предати градъ и помрачити славу имена свога.

Похваљую далѣ Унгарски Писатели Дмитра Очаревића, као човѣка дѣлательногъ и у воєнымъ стварма многоискусногъ, когъ су војници, а особито Србљи као отца свогъ любили и кои е кодъ Буле (Юлія мес. 1566.) погинуо. Спомину такође Войсковође Србске: Ніколу Череповића, Стевана Сабова, Петра Божића, Тодора Валентића, Саву Србљина и Дмитра Мужевића кодъ Липова (1550.); преузносе славу Јованна Очаревића, Радована, Вука Папротовића и Јованна Новаковића, кои су са Предводителѣмъ своимъ Ніколомъ Субићемъ Зриньскимъ при обсади Сигета (7. Септ. 1566.) юначки изгинули. Іоштъ заслужуе да му се име спомене Војвода Радићъ, кои е рѣдку вѣштину и одважностъ свою показао у освоєнію тврдынь Гестешке (1588.), кою е узео безъ топова, кадъ су на противъ Турцы непрестано живу

*) „Quantoquidem sine eo nunquam prospere dimicatum fuisse meminissent milites.“

**) Egregiae virtutis et fidei Thraces“, вели Иштван-ѳі XVI. 171.

ватру изъ топова на нѣга и дружину нѣгову просипали. Онъ е и при обсади Острогонской (1594.) свое юначко дрзновенѣ показао, кадъ се првѣй одъ свѣю са заставомъ у руцы на зидине горнѣ попео быо.

Но као годъ што су Србљи противу Турака, тако су исто и противу бунтовника Маѣара воевали и вѣрно и одважно. Исторія доказуе, да се Фердинандъ I. безъ помоћи Србаля противу Заполѣ нигда одржао небы; ерѣ докъ су едни, као што смо у предидуѣемъ оддѣленію видели, у самой Маѣарской бунтовнике свуда люто били и гонили: дотле су други, а именовито Србљи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ (Карлштадтскомъ) Генералату, то исто у Хорватской и Славоніи съ таковомъ силомъ чинили, да е одъ Заполѣ намѣштеныи Банѣ Кегловиѣ оданде истеранѣ (1542.), а напротивъ Фердинанду I. вѣранѣ оставшій и одъ нѣга тамо поставлѣный бывшій Банѣ Баѣани одржао се быо, съ тымъ дальимъ дѣйствомъ, да, кадъ е потомъ дошло до деобе кралѣвства Унтарскогъ измеѣу Фердинанда и Заполѣ, првомъ е Хорватска и Славонія унапредѣ уступлѣна была *). И зато су Србљи за ове важне услуге свое добыли одъ Фердинанда I. год. 1564. знаменита права и повластице. — На тако су исто они и у време Бочкаине буне Австрійскомъ Дому за чудо привржени были. Год. 1605. приознао е савѣ Ердель Бочкай за свогъ Войводу, еданѣ само Борѣе Бранковиѣ Србльинѣ у граду Були противіо се томе, држеѣи се постоянно Царске стране. Осимъ тога было е хілядама Србаля, кои су подъ Кончіаномъ и Барбіаномъ воевали противу Бочкай и нѣговы приврженика. У обрани

*) Freiherr von Hartensteins Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Slavischen Nation in k. k. Erblanden. Frankfurt und Leipzig 1802. S. 11.

Пожуна (1605.) нарочито су освѣтлали себи образѣ Србљи, біюѣи се съ бунтовницыма одъ четвртогъ сата после подне, па до саме поноѣи люто и побѣдоносно. У жестокомъ овомъ бою на велику цѣле войске жалость погине Сава Тамишварацѣ, Предводитель Србскій, кои е у военной струцы особито искусанѣ быо. Спомена заслужуе іоште Милошѣ Србльинѣ, Капетанѣ у Папи, кои е у исто време тврдыню Вашонѣ и Шимегѣ изъ руку бунтовнички изтргао и законитомъ Цару подчиніо. Но да се іоштѣ еданпутѣ повратимо къ вышепоменутой браѣи нашой у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ Генералату. Они заслужую, да іоштѣ о преселенію нѣовомъ овде съ нѣколько пробесѣдимо.

Далеко пре битке Мохачке, одъ прилике у време Краля Матіе Корвіна (1458 — 1490.) прешло е више хіляда Србаля изъ Босне и Македоніе у Вараждинскій Генералатѣ, и назыдали су тамо Монастырѣ Марчу. После битке Мохачке (1526.) опустоше Турцы како Монастырѣ овай, тако и савѣ Генералатѣ заедно са цѣломъ прочомъ околиномъ, и зато се опустошена ова окружія назову *desertum primum* и *desertum secundum*, одъ кои се прво Вараждинскимъ, а друго Горньо-Карловачкимъ Генералатомъ и до данасѣ именуе. — Наскоро затымъ збогъ турскогъ угнѣтаваня изсели се и опетѣ више хіляда фамілія Србски изъ Србіе, Босне, Тракіе и Македоніе, и смѣсте се у предпоменутой два опустошена окружія. Подъ Максимилианомъ (1564 — 1576.) прешли су и опетѣ многи Србљи изъ Босне овамо. А іоштѣ ій е више прешло у време Рудолфа (1576 — 1608) подъ предводительствомъ Вуковиѣа и Беяшиновиѣа, съ коима е дошао и Митрополітѣ Гаврилѣ са едно 70. Калуѣера. Они добыю одъ Рудолфа год. 1578. (Prucker Libell) лѣпа преимущства. Были су сви

войницы Граничари, жива стѣна противу нападаня Турски. — У ово време Обр-Капетанъ у Жумберку (Сихелбургу) бую е Дая Деспотовиѣ.

Ови Србљи стеку себи велике и сѣйне заслуге кодъ Династїе Австрійске. Они су не само, по погодби своіой, бранили границу одъ Турака, него су и у свима прочимъ войнама участвовали како у Штаерской и Австрїи, тако и доцнїе у време тридесетогодишнѣгъ рата у Нѣмачкой противу Протестанта, надъ којима су на више мѣста славне побѣде одржали, и име Вараждински и Горньо-Карловачки Граничара Србаля и у странимъ земляма прославили. Тако год. 1626. Апр. 25. подъ Генераломъ Валенштайномъ разбію кодъ Десава (Dessau) Лутеранску войску, кою е Ернестъ Мансфелдъ предводіо. Подъ истымъ Генераломъ год. 1631. Септ. 17 ударе на Шведскогъ Краля Густава, градъ Поделвиць запале, и многе топове и Шведе заробе. Год. 1632. Авг. 22 и 24. подъ Генераломъ Исолани (было ій е 10.000) многе Шведе побію и нѣовогъ Генерала Банера и Херцога Бернхарда одъ Ваймара подъ ранама ухвате. Год. 1633. Юнія 28. били су се са Шведима и Прайзскимъ Лутеранима кодъ Олдендорфа, а године слѣдуѣе Мая 28. са Сакси кодъ Лигница подъ Генераломъ Колоредо. Исте године Септ. 7. у битки кодъ Нордлінга юрише први међу Шведе, разбію ій и заборе Генерала Хорна. Били су се далъ кодъ Райнфелда (1638.), Райхенбаха (1639.), Волфенбитла (1641.), Тутлінгена (1643.), Янковица (1645.), Виртемберга и пр. и пр. — свуда съ найвећомъ похваломъ.

За награду овы велики и многоважны заслуга свои добыли су Вараждински и Горньо-Карловачки Србљи одъ Фердинанда II год. 1627. нове привілегїе, а год. 1630. Окт. 5. собствений земальскїй Уставъ (Landes-Verfassung), кои е потомъ и одъ Ферди-

нанда III (1642.), Леополда I. (1659.), Карла VI. (1717, и 1737.) и Марїе Терезїе (1742 и 1745.) потврѣенъ быо *). И тако по Уставу овомъ, Србљи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ Генералату, стовѣи подъ управомъ свои заповѣдника, кое е самъ Царъ поставляо и кои су одъ нѣга непосредственно зависили, — были су у администрациі како одъ Унгарске, тако и одъ Хорватске сасвимъ одлучени, и за особито политическо тѣло сматрани, ко којима е каснїе Леополдъ I. и Срблѣ изъ Лике и Крбаве, влади нѣговой своевольно подвргнувшесе, причисліо быо **). Они многобройни членови у кнѣиги Унгарски закона (in corpore juris): „Privilegia et statuta Valachorum cassentur“ (Привілегїе и правице Влашке нека се укину), управлѣни су противъ преднапоменути

*) Ове су привілегїе чувала два стражара (Schildwachen) у Северинской старой Србской цркви и то на звоньку, утврѣеномъ съ гвозденимъ вратма и на нѣима высећамъ грднимъ бравама. У найновїа времена, пре нѣколко година, кадъ е нова Србска црква у Северину (у Пакачкой діецези) готова была, пренешене буду гореречене привілегїе, чи-сломя 8, у оригинану изъ старе у ову нову, гди се и садъ хране.

**) Bartenstein S. 23 und 24: „Als sich die illyrische (serbische) Nation sowohl durch ihre Ferdinand I. bewiesene Treue, als durch ihre große Entfernung von Luthers und Calvins Irrlehren bei den meisten Ungarn verhaßt gemacht hatte, so wurde dann von Ferdinand I. Nachfolgern verordnet, daß sie die in den zwei öden Bezirken sich niedergelassenen nichtunirten Griechen (Serben) von Ungarn gänzlich abzusondern, und mit den innerösterreichischen Erblanden enge zu verknüpfen, sich beständig angelegen sein lassen, wie dann aus eben dieser Ursache weiland Kaiser Leopolds Majestät, als die Viccaner und Corbavier sich seiner Botmäßigkeit unterworfen, sie weder Dalmatien noch Croatien, sondern dem Carlstädter Generalat einverleibt hat.“

Привілегія Србски; ерѣ су Хорвати насть Срблѣ и у пређашня времена Власима называли, као што то непросвѣштенія часть іоштѣ и данасть чини. Они су дизали гласѣ свой противу Србски, проливленомѣ толикомѣ крвдо заслужены привілегія, у коима е заедно и свобода православногѣ благочестія изречена была!

Срблѣ су наши и у ово доба многа збогѣ вѣре свое гоненія и озлобљиваня претрпити морали, како у Хорватской и Унгарской одѣ стране Римскогѣ Свештенства, а нарочито Єзуита, тако и у Ерделю одѣ тако исто вѣронетрпљивы Протестанта. Єрѣ валя знати, да е Србаля у то доба и у Ерделю было, кое е іоштѣ Савва І. Бранковићѣ, бывшій Архіепіскопѣ у Янополю (сада Bogos-Jenő у Арадской међи), преодолѣвшимѣ наново у Банату Туркомѣ, изѣ дієцезе свое тамо превео быо (1600.), и кои се смѣсте у Београду, Трнову (данашнѣмѣ Карлсбургу), Були, Хинедору, Орошчу и прочимѣ мѣстима. Тамошній Кнезь Георгій І. Ракоціѣ радіо е о томѣ свойски, да савѣ подѣ нѣговома владомѣ стоещій православный народѣ у калвінскій законѣ преведе. Но у томѣ на путѣ му стане Іорестѣ, Митрополітѣ Ердельско-Београдскій, кои забрани и извѣстный у духу Калвінове науке на влашкомѣ єзыку списанный Катіхісісѣ. Ракоціѣ на ово разлюти се и Іореста лиши Митрополіе, а на нѣгово мѣсто постави Стевана Симоновића (1643 — 1651.), са споразумлѣнѣмѣ коега печатати даде новій завѣтѣ на влашкомѣ єзыку у Ердельско-Београдской типографіи, и заедно изѣ извѣстны узрока покуша свуда кодѣ Влаха на мѣсто Славенске Литургіе увести влашку. Но Власи, изѣ мржнѣ и неповѣреня према Ракоціе, ополче се томе. Свештенство се навикло было на Славенско богослуженіе, и

влашкій єзыкѣ іоште дуго време ніе могао да постане єзыкомѣ цркве кодѣ свію Влаха.

У ово доба имали су Срблѣ Австрійски Првосвештеніке свое: у Марчи, у Пакрацу (или Пожеги), Печую, Мохачу и у Бачкой, у нѣкомѣ мѣсту, као што се изѣ оновремены писмены споменика дознае.

Унія е у ово доба већѣ у велике у дѣйству была. Нѣны уплювака было е свуда, па и кодѣ нашегѣ народа. Но у почетку се сѣ уніятенѣмѣ ніе насилно поступало, но више благимѣ начиномѣ, одвећѣ предосторожно и подмукло. Ово показуе примѣрѣ подобногѣ покушенія у Марчи. Овде се Павле Зорчићѣ, кои се у Загребу за Епископа произвести дао, по потайномѣ са знанѣмѣ и одобренѣмѣ Леополда І. учинѣномѣ обвѣзателству, међу Србскимѣ народомѣ Унію разпростирати трудіо, служећи се на овай конацѣ особито тымѣ лажљивымѣ излаганѣмѣ, да е онѣ у Москви за Епископа посвећенѣ. Но народѣ паскоро дозна превару ову, и сѣ оружаномѣ рукомѣ прогна га изѣ средине свое. Онѣ се стани потомѣ у Загребу, и нити се Леополдѣ І., премда е народѣ Србскій поуніятити желіо, за нѣгово воспоставленѣ заузимао. Тако е и нѣкій Игуманѣ Монастыра Ораховице, кои е на обѣханѣ Печуйски Єзуита, да ће Епископомѣ постати, на Унію прешао быо (1690.), између Дунава и Драве обитаваюће Срблѣ, коима су у име Придворне Коморе особыта преимувѣства и олакшаня обѣхавана, за Уніяте прогласіо. Но народѣ православный одѣ свега тога ништа ніе хтео да зна, него е закону праотаца свои и надалѣ вѣранѣ остао, и Леополдѣ І. исту браћу нашу ніе за Апостате држао, нити е ны на Унію силомѣ натеривао, већѣ имѣ е на противѣ іоштѣ те исте године савршену свободу савѣсти и црковны обреда найкрѣпчіе осигурао. Онѣ е желіо Срблѣ непримѣтно и на дѣлѣ начинѣ

навести, да се поуніате, него му ніє пошло за рукомъ. Касніе истомъ подъ нѣговимъ наслѣдницыма наступила су она люта збогъ вѣре гоненія и натериваня на Унію, о коима є ниже рѣчь.

Леопольдъ I. быо є заедно тай, кои є Срблѣ изъ Србіє у найкритічнїє за Монархію доба у свое области и у дружтво оружїя противу Османлія позвао, обѣхавши имъ найлѣпша права и повластице. А што є найважнїє, обѣхао имъ є и то, да ће имъ обновити и осигурати старо нїово, несреѣнымъ догаѣаима бурны времена изгублѣно бывше право бираня Войводе или Деспота, за каквогъ є Леопольдъ I. Борѣа П. Бранковиѣа признао.

IV.

ВОЙВОДОВИНА СРБСКА,

бвзѣ означеногъ простора,

кою су Цареви Австрійски на пепелу старе Деспотовине подигнути намѣрвали.

(Одъ год. 1688 — 1711.)

10. Борѣа П. Бранковиѣѣ.

Овай є мужъ особыту, изванредну ролу играо на позоришту светски приключенія. Мы ѣемо у течаю овогъ оддѣленія навести само главнїє черте изъ живота нѣговогъ, у коемъ се животъ и судбина самогъ народа огледа. Нѣгова є породица Турскогъ ради гоненія у Молдавію избѣгла была и у овой пребывала подъ именемъ Бранкована или Бранковена, а прелазила Срблїма у Банатъ подъ именемъ Войвода и Деспота Бранковиѣа. Таки су были: Димитрій,

Борѣа, Аврамъ и у рѣчи стоекій Деспотъ Борѣа П. Деспотъ овай родіо се у Банату год. 1648., а воспитао у Ерделю кодъ брата Савве П. Митрополїта Београдскогъ (1556 — 1680), кои є преѣе тога быо Протопопъ у Янополю. Ходатайствомъ брата свога, доѣе Борѣа у службу кодъ Кнеза Міхаїла Апафї, кои га год. 1663 пошалѣ у Дренополь, да однесе Султану данакъ годишный, гди се потомъ Борѣа као Посланикъ Ердельскїй више година бавіо. У то време Србско-Ипекскїй Патриархъ Максимъ (изъ Єрусалима враѣаюѣисе натрагъ) у Цариградъ приспѣ, и чує, да Австрійскїй Посланикъ, прво Симеонъ Ремінгенъ, а потомъ Христофоръ Кїндсбергъ именемъ Леопольда I. обѣхава свимъ подъ Турскимъ игомъ стеноѣимъ Хрїстіянима, ако бы се на Австрійску приклонили страну, обновленѣ отечества и стары свобода нїовы; чує кѣ томе на велику свою радость и то, да се у Дренополю налази Ердельскїй Посланикъ одъ старе лозе Србски Деспота Бранковиѣа. Пунъ дакле крѣпке надежде за болю будуѣность народа, отиде Стараць у Дренополь, гди Борѣа у споразумлѣню єь многимъ тамо бывшимъ старымъ Србскимъ Властелима и у присутетву самогъ Царскогъ Посланика Кїндсберга, за будуѣгъ Деспота Србскогъ потайно миропомаже и вѣнча год. 1663. У овомъ є достоинству Бранковиѣѣ каснїє (7. Юн. 1683, и 28. Септ. 1688.) и одъ самогъ Леопольда I. припознатъ *), а потомъ

*) „Te Georgium Brankovich — in haereditate praesepificatorum Herzegovinae, Sylvaniae et Joannopolis (in qua nimirum Vlaska et Batska continentur) districtuum confirmandum — esse duximus,“ т. є. Тебе Борѣа Бранковиѣа у наслѣдству предозначены Окружїя Херцеговине, Срема и Янополя (у комъ се Влашка — разумѣва се Банатъ — и Бачка садржава) потврдити за добро наѣосмо.“

одъ Патріарха Арсенія Ш. Чарноевића и одъ свега съ нѣмѣ на ове стране прешавшегъ народа Србскогъ у Будиму явно и торжественно потврѣнъ быо. Бранковићъ е и после тога Кнезу Апафі вѣрне услуге указывао, одъ когъ е са лѣпимъ у Ерделю спаилуцѣма награђенъ быо. Но у нѣму су почели онда Калвини угнѣтавати Србску цркву, и онъ е принуђенъ быо уклонити се у Влашку, съ коіомъ е онда управляо Шербанъ, сродникъ нѣговъ. Одавде се почне договарати съ Австрійскимъ дворомъ, како бы извео Срблѣ у Австрійске области, и дошавши у Бечъ, савѣтовао е Цару, да се окане договараня съ Калиникомъ Цариградскимъ Патріархомъ, а да дѣло започне съ Арсеніемъ Ш. Чарноевићемъ, Србско-Ипекскимъ Патріархомъ, кои е съ нѣмѣ еднога мнѣнія быо. И у томе Царъ радо послуша Деспота, еръ е іоштъ пређе прилику имао примѣтити велику Србалакъ себи наклоность, кои су нѣгове Генералѣ, а именито Пиколломінія, тамо съ оружіемъ дѣйствующегъ, снажно подпомагали.

Ратъ съ Турцѣма у ово време вођенъ е съ najveћимъ успѣхомъ; Австрійска войска подъ Предводительствомъ Маркграфа Лудвіка Баденскогъ свуготово Славеносрбску државу очисти одъ Турака. Деспотъ Бранковићъ, кои е по уговору за Цара голему войску већ сакупіо быо, дође са нѣколициномъ одъ свои Маркграфу Лудвику Баденскомъ у станъ, онда кодъ Кладова налазећий се, съ намѣромъ томъ, да себе и народъ свой заштити нѣговой препоручи и подъ далше непосредствене заповѣсти нѣгове стави. Но чему се никадъ ніе надао, то га е кодъ Кладова снашло, — кодъ несрећногъ мѣста, гди се променула сцена своіо намѣра Деспотовы, гди е на вѣкове смркло сунце Србљима, Баденскій Деспота, ни крива ни дужна, но паче о Двору Австрійскомъ многоза-

служена, кои е услѣдъ тога одъ Леополда I. іоштъ одпређе за Барона (7. Юнія 1683.), а найновіе (20. Септ. 1688.) за Графа Унгарскогъ произведенъ быо, одма подъ стражу стави и у Оршаву, а затымъ у Сибинъ одправи 29. Окт. 1689.

Међутымъ Леополдъ I. увѣривши се о томе, да ће се Срблѣ по пређе бывшимъ обѣћаньма скиптру Австрійскомъ драгавольно подложити, позове ій торжественно на ове стране посредствомъ повелѣ свое одъ 6. Апр. 1690, у овой обѣћаваюћи имъ слободу вѣроизповѣсти, право себи Войводу бирати, изятіе одъ свакогъ данка и робіе, осимъ тога покланяюћи имъ свако было покретно или непокретно добро, што одъ Турака на краина свои придобыо. „Чините дакле, тако заключуе Леополдъ I. позывъ свой, за Бога, за вѣру, за спасеніе, за слободу, за обновлѣнѣ сигурности ваше, неустрашимо на стране наше прелазите, — другове ваше, да стопама вашимъ слѣдую, позывайте, и прилику ову одъ Бога и Насъ дану, и нигда више неулучиму употребите, ако себи, ако сыновомъ вашимъ, ако напоследакъ миломъ отечеству и спасенію добра желите.“

На овако славанъ позывъ, а болѣ уговоре, народъ Србскій единомушно одважисе іоштъ те исте године прећи у царске области и у ратномъ оружія саюзу вовати противу свирѣпы Османлія, Мучителя и Угнѣтателя свои. И овда 37. — 40.000 Србски фамилія, найманъ по міліона душа, подъ предводительствомъ свога Патріарха Арсенія Ш. Чарноевића, премда нечовѣчествомъ турскимъ принуђени, то оцетъ съ теснымъ грудма и сузнымъ очима оставе премило и пресвето отечество свое, оставе найрођенію землю и свогъ быћа колевку, оставе освећене гробове праотаца свои, и пређу у царске землѣ, у той надежди, да ће іоште толико хіляда застати съ

Деспотомъ Бранковићемъ у войски Фелдмаршала Баденскогъ, незнаюћи бѣдни, шта се съ добрымъ Деспотомъ нѣовимъ случило. Овако изселивши се изъ старогъ отечества свогъ Србљи, намѣсте се по Срему и Славоніи око Осѣга, по Бачкой, и около Будима и Ст. Андрије у селу Помазу, Калазу, Чобанцу и Збегу.

И ово преселеніе Србаля было е за Домъ Австрійскій одъ найвеће важности и ползе, еръ се догодило башъ у оно време, када се Монархія доиста у жалостномъ и најочаятелниѣмъ станю налазила. Еръ Београдъ е быо у Турскимъ рукама, и тако отворенъ путь у Унгарску; Генераль Штрассеръ у Босни убиенъ и войска нѣгова разсута; за утврѣненъ Будима, предзаштите одъ Беча, нѣ се ништа постарало, и тако е и Австрія одъ Чалмоносаца у найвећой опасности была; Ердель е стаяо подъ покровительствомъ Турскимъ; Банатъ и Великій Варадъ држали су Турцы, кои су и съ те стране царству опасни были; Горня Унгарска готово сва была е пуна Маѣарски незадовольника и Текелійны приврженика *) Осимъ тога іоште заплело се было царство у тешку войну съ Французима, коя одной части войске царске, као и у Нидерландима за обе Морске Силе и Шпанію, нѣ срећно за рукомъ ишла **). И при овако тѣсны обстоятелства, то савѣтуюћимъ и оновременнымъ многоважећимъ Міністерима Графомъ Улріхомъ Кінскимъ и Графомъ Штрадтманомъ, позвао е Леополдъ I. Србљ изъ пограничны Унгарской дряжава у свое области, надаюћи се поуздано важнымъ и многоврстнимъ услугама одъ овогъ работногъ и съ Турцыма преко за-

*) Wartenstein S. 14.

**) Истгый на истомъ мѣсту.

ваѣногъ народа. И доиста, ово преселеніе Србаля было е одъ тако успѣшногъ дѣйства, вели Міністеръ Бартнштайнъ *), да е одъ оногъ доба, па до заключенія Карловачкогъ мира (1699.) царско оружіе како противу Османія, тако и противу сединѣны съ нѣима бунтовника и Текелійный приврженика свагда побѣавало, — те е Дому Австрійскомъ више и данастъ іоште притежаваны областій у део пало. Тако исто быле су одъ велике важности услуге Србаля и у Турскомъ рату, кои е Пожаревачкомъ мирозаключенію (1718.) предходіо, у комъ е рату Београдъ съ Окружіемъ своимъ, савъ Тамишварскій Банатъ и една часть Влашке за Цара придобывена была.

Ово колико велико, толико важно преселеніе Србаля догодило ее „per modum pacis,“ **) то естъ, у слѣдству учинѣны съ Царемъ Леополдомъ взаимны уговора. Србљи су се одъ свое стране обвезали:

I) Да приме Австрійско поданичество и услѣдъ тога завѣщали су вѣчиту вѣрность владаюћемъ Дому Хабсбуржкомъ.

II. Да ће воєвати свакипутъ противу Турака, кои су съ южнымъ частима Унгарске већъ одъ полдругогъ столѣтїя завладали были.

За ово су народу Србскомъ разна права дана и осигурана ово у горенаведеномъ позывателномъ писму одъ 6. Апр. 1690. пре, ово у повеляма одъ 21. Авг., 11. Дек. 1690., 20. Авг. 1691. и 4. Марта 1695. после указаны военны услуга. Све четьри ове повелѣ, и у нѣима садржаваюћа се права народна потврде и затымъ послѣдовавши цареви, а именито Іосифъ I. 7. Авг. и 29. Септ. 1706., Карль VI. 2. Авг. 1713., 10. Апр. 1715. и Марія

*) Kurzer Bericht u. s. w. S. 17.

**) У истомъ дѣлу на стр. 35. и 47.

Терезія 24. Апр. и 18. Мая 1743 *). Изъ привіле-
гїя овы даю се извести слѣдуюћа главнїя права,
коя данашной Войвоводини нашої за основъ істо-
рической служе:

*I. Срблы се примаю као особишый,
и шо полїтически слободанъ и незавы-
симъ, єдноме само Цару подложанъ
народъ.*

У повельи одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690. и
20. Авг. 1691. гласи насловъ: „Honorabili, de-
voto, Nobis dilecto Arsenio Csernovich, Eccle-
siae Graeci Ritus Rascianorum Archiepiscopo,
Episcopis, omnibusque aliis Ecclesiasticis et sae-
cularibus Statibus, Capitaneis, Vice-Capi-
taneis, toti denique Communitati ejusdem Graeci
ritus et Nationis Rascianorum etc.“ т. є.
„Честномъ, благоговѣйномъ, Нама любез-
номъ Арсенію Чарноввићу, Србала восточне
Цркве грчкогъ обреда Архіепіскопу, Епіско-
пима, и свима другимъ црковнимъ и свет-
скимъ Сталема, Капетанима, под-
Капетанима, свему напослѣдакъ обществу

*) Тако оне рѣчи Бартнштайна на стр. 108: „Es ist sehr
gut gewesen, daß es hernach in den Privilegien (разумѣва
привілегіє после преселенїя добывене одъ 21. Авг.
1690., 1691. и 1695.) von der Wahl eines Wojwoden
nichts eingestossen ist, folglich davon die Frage nicht mehr
sein kann,“ сасвимъ су неосноване по томе, што ако
у привілегіама после преселенїя добывенимъ о из-
бору Войводе спомена и нема: ништаманъ право є
то народу довольно осигурано позывателномъ по-
вельомъ Леополдовомъ одъ 6. Апр. 1690, тымъ ви-
ше, што су послѣдовавши Цареви и ову у цѣлой
обширности скупа съ остальымъ трима торжественно
потврдилн.

истогъ грчкогъ обреда и народа Срб-
скогъ и пр.“ Тако се и у потврдителнимъ
повѣляма Јосифа I., Карла VI и Маріє Терезіє
споминю свагда: „Status totius Nationis
Rascianae,“ т. є. „Сталежи свега народа Срб-
скогъ.“ А придворный военный Совѣтъ у
указу свомъ одъ 31. Мая 1694. говори: „Sua
C. R. Majestas ratione libertatis et independen-
tiae benigne annuit, ut saepefata gens Ra-
sciana hunc in modum translata et in fidelitate
sua hucusque exhibita perseverans, solummodo
suae C. R. Majestati subjecta, ab omni
alia dependentia verotam Comitatum,
quam dominorum terrestrium exemta
maneat,“ т. є. „Нѣгово є ц. кр. Величество у
призрѣнію слободѣ и незавысимости
милостиво санзволило, да честопоменутий
народъ Србскїй на овай начинъ преве-
деный и у освѣдоченной своіой вѣрности пре-
бываюћий, єдинствено Нѣговомъ ц. кр.
Величеству подложанъ, а сваке дру-
ге завысимости одъ Вармеѣа и зем-
лѣдржаца (Спаия) ослобоѣенъ остане.“

*II. Обричу се Срблыма собшвена
сбдишша, было у шаромъ оставлѣномъ
ошечешву нѣвовомъ, ако се ово одъ Тур-
ске владѣ ослободи; или ако шо неузмо-
же быши, у пограничимъ ошечешву
нѣвовомъ обласшима, коє буду оружі-
ємъ своимъ одъ Турака преузели.*

У повельи одъ 20. Авг. 1691. стои: „Ad-
hibebimus — omnem conatum, ut per victoriosa
arma nostra, auxiliante Deo, Gentem Rasci-

anam quo citius in territoria, seu habitationes antehac possedas denuo introducere et inimicos abinde repellere possimus," т. е. „Употребитъ хемо савъ трудъ, да побѣдоносимъ оружїемъ Нашимъ, ако Богъ да, народъ Србскїй што скорїе у предѣле или сѣдишта стара опетъ увести и непрїятель оданде изтерати узможемо.“ У пов. одъ 6. Апр. 1690. чита се: „Excusso jugo Turcico, omnia in formam stabilem et ordinem debitum pro futuro ad votum et satisfactionem vestram redigemus. — Promittimus insuper, donamus et concedimus — liberam bonorum, sive mobilium, sive immobilium, quaecunque Turcis, in confinibus suis ademerint, possessionem," т. е. „Почемъ ярамъ Турскїй свргнемо, све хемо у видъ постоянный и изыскиваный поредакъ за будуће по жельи и захтеваню вашемъ привести. — Обѣхавамо сврху тога, покланямо и допушѣамо свободно притежанїе добара было покретны или непокретны, коя буду одъ Турака на границама своимъ преотели.“ Овде имаю мѣста и оне рѣчи Митрополита Исаїе Дїяковића у писму нѣговомъ на Јосифа I. одъ 4. Януар. 1708: „Ea erat benignissima Aug. Caesaris Leopoldi — mens et voluntas, ut Nationi nostrae separatim excindi debuisset territorium, т. е. „Нѣвогъ величества Цара Леополда свемилостива воля и желя была е та, да е валяло народу нашемъ обашка земль или територїумъ одѣпити.“

III. Дае се Србљима собствено управаштво по старымъ правама и обычайма своимъ.

У повелы одъ 20. Авг. 1691 ясно стои: „Volumusque, ut sub directione et dispositione proprii Magistratus eadem gens Rasciana perseverare et antiquis privilegiis, eidem a Majestate Nostra benigne concessis, ejusque consuetudinibus imperturbate frui valeat," т. е. „И хомо, да подъ управителствомъ и разположенїемъ собственногъ Магистрата (Началопрвления) истый народъ Србскїй пребывати и старе привилегїе, нѣму одъ Величества Нашегъ милостиво допуштене, и обычае сво е непорушимо уживати може.“ Карль VI. у повелы одъ 10. Апр. 1715. говори: „Ad requisitionem — nationis Rascianae, illiusque Rectorum et officialium," т. е. „На захтеванъ народа Србскогъ, и нѣговы Управителя и Чиновника“ *).

IV. Осигурава се Србљима право, да могу себи Войводу, као политическогъ Поглавицу народа, бираши.

У повелы одъ 6. Апр. 1690: „Promittimus vobis — servata inprimis — eligendi Vajvodae libertate etc.," т. е. „Обѣхавамо вамъ, — обезбѣдивши прво слободу бирања Войводе и пр.“

V. Обезбѣава се Србљима слобода вѣроисповѣсти и црковны обреда по уставу старогъ Календара.

У пов. одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690: „Promittimus vobis — servata inprimis religionis suae —

*) Иштъ подъ Јосифомъ II. было е у Пештанскомъ Окружїю: „viele angefeffene Zlyrier (Serben) unter er-genen Magistraten," вели Писатель предговора на Барнштайново дѣло на стр. XXIII.

libertate," т. е. „Объѣвамо вамъ — — обезбѣдивши прво слободу вѣроисповѣсти ваше и пр.“ У пов. одъ 20. Авг. 1691: „Benignissime decrevimus, ut juxta orientalis Ecclesiae Graeci ritus Rascianorum consuetudinem, ad normam veteris Calendarii, libere conservemini," т. е. „Свемилостиво заключилисмо, да по обычаю Србала восточне цркве грчкогъ обреда и уставу старогъ Календара слободно одржани будете.“

VI. Пошврѣує се Срблыма право, да могу себи Поглавара цркве, независима одъ сваке друге духовне власти (Патриарха), бираши.

У повелѣи одъ 20. Авг. 1691, „Liceatque vobis inter vos, ex Natione et lingua Rasciana constituere Archiepiscopum, quem Status Ecclesiasticus et saecularis inter se eliget; isque Archiepiscopus — — sicut hactenus, Graeci Ritus Ecclesiis et ejusdem Professionis Communitati praeesse valeat, ex propria Autoritate Ecclesiastica, — — in tota Graecia, Rascia, Bulgaria, Dalmatia, Bosnia, Jenopolia (Banatus Temesiensis et Bacska) et Herczegovina, nec non in Hungaria et Croatia, Mysia et Syrgia, ubi de facto existunt, — — facultate disponendi gaudeat," т. е. „И слободно вамъ є између васъ, изъ народа и одъ ѣзыка Србскогъ поставляти Архїепіскопа, кога ће Сталежъ црковный и светскій између себе избирати; и нека оваи Архїепіскопъ — — као и досада, грчкогъ обреда црквама и исте вѣроисповѣсти обществу предстателствує, и одъ собственногъ ауторитета црковногъ по свой Грчкой, Рапшкой, Бугарской, Далмаціи, Босни, Янополи

(Банату и Бачкой) и Херцеговини, као и у Унгарской и Хорватской, Мисии и Лирии, гди сада пребываю, власть правленія ужива.“ У пов. 29. Септ. 1706. (одъ Јосифа I.): „Venerabilis Arsenius Csernovich, Orientalis Ecclesiae Graeci Ritus Archiepiscopus et Rascianorum Patriarcha etc.“ т. е. „Честный Арсеній Черновицъ, восточне цркве грчкогъ обреда Архїепіскопъ и Србскій Патриархъ.“ И повелѣи 1743 (одъ Маріє Тересіє): „De potestatis nostrae Regiae plenitudine ac Autoritate suprema — (Arsenium Joannovich) in patriarchali dignitate clementer confirmavimus," т. е. „По пуной нашей царской власти и ауторитетомъ найвышимъ — (Арсенія Иоанновића Шакабента) у патриаршескомъ достоинству нѣговомъ милостиво потврдисмо“ *).

*) Независимость Србске цркве одъ Цариграда издѣйствовао є (1205) іоштѣ св. Савва Неманићъ, првый Просвѣтителъ и независимый Архїепіскопъ Србскій. Нѣму є слѣдовало више, исто тако независимы Архїепіскопа све до год. 1340., кадъ є Иоаннікій II. Архїепіскопомъ и Сильный Душанъ Кралѣмъ у Србиі быо. Овда сазове Душанъ Кларъ и Станове свои стары и новоизвоованы држава на Саборъ у Скопїє, гди ови Архїепіскопа Иоаннікія за првогъ Србскогъ Патриарха избєру, кон потомъ Краля Душана за првогъ Цара Србскогъ миропомаже и вѣнча. Подъ Царемъ Лазаромъ Гребляновићемъ призна (1367.) и самъ Цариградъ право независимости и достоинства Патриаршіє Србске. Столица Патриарха Србски была є у Ипеку Арсеній III. Черновицъ, кон є народъ Србскій у Австрійске области преселю, донео є са собомъ право независимости Србске цркве одъ Цариграда, и пренео таково на свое наслѣднике у Архїепіскопїи, коя є у Карловцы основана была. Но наслѣдницы нѣгови ни су се више Патриаршима, но само

И ово су главніа права, коя бы Србљи по привилегіама своима уживати имали, и за коя є Царь Іосифъ І. у потврдителной повелѣи своіой одъ 7дмогъ Аугуста 1706 рекао: „Reservantes insuper Nobis plenissimam facultatem, reddito per Dei Benignitatem, eorundem Illyricorum, et aliorum Fidelium Nostrorum Subditorum conjunctam operam Regno Nostro Hungariae, et finitimis Provinciis Nostris tranquillitate, easdem Immunitates, Praerogativas, et Privilegia ulterius explicandi, ac in meliorem, pro temporum conditione, formam redigendi, simul et propensissimum Nostrum in Gentem Illyricam

Архіепіскопима называли. У старомъ отечеству своемъ заоставшій народъ Србскій по одлазку Чарновићевомъ избрао є себи другогъ Патріарха у Ипеку. Год. 1737. пређе и опетъ тамошній Србскій Патріархъ Арсеній IV. Іоанновићъ Шакабентъ съ многимъ народомъ у царске области и заузме упразднѣну бывшу (Београдско —) Карловачку Архіепіскопію, задржавши титулу Патріарха Србскогъ. Шта више онъ є одъ М. Терезіе у патриаршескомъ своемъ достоинству и потврѣнъ быо. Но при свемъ томъ сви нѣгови наслѣдници писали су се само Архіепіскопима, нити су н одъ Двора другчіе именовани были. По прелазку Патріарха Шакабента, заоставши Србљи и опетъ изберу себи другогъ Патріарха у Ипеку. Но наскоро затымъ Турцы за казнь показаногъ по другій путь невѣрства Патріаршію Ипекску укнну и Србску цркву Цариградскомъ Патріарху, за извѣстну суму новаца, подвргну. У Ипеку нема ни данасъ Патріарха. Чапловићъ є іоштъ пре тридесетъ година желю свою изразіо, да бы Митрополіту Карловачкомъ, кои и тако сва патриаршеска права упражнява, титула Патріарха одъ стране правительства повраћена была: „Es wäre zu wünschen, daß dem Carlowitzer Metropolit, da er alle, einem Patriarchen gebührenden Rechte genießt, der Titel eines Patriarchen von Staatswegen beigelegt werden möchte.“ Slavonien etc, II. 66. 85.

animum amplius demonstrandi, prout ad Nostram, Regnorum Nostrorum, et Provinciarum, atque adeo ipsiusmet Populi Illyrici utilitatem, et bonum conducere videbitur“: „Задржаваюћи сврху тога Нама најпунію власть, по повраћеномъ Божиомъ Милосћу, исты Србля и други вѣрны Нашии подданика саюженимъ трудомъ кралѣвини Нашой Унгарской, и пограничнимъ Нашимъ провинціама миру, исте слобоштине, повластице и привилегіе и далъ протолковати, и у болю форму, по обстоятельству времена, довести, скупа и највећу Нашу спрама народа Србскогъ наклоность и далъ доказати, као што то Наша, Наши кралѣвина и провинція, а дакле и самогъ Србскогъ народа полза, и добро изискивало буде.“

Ово є истина Светлій царъ за цело и торжественно обѣао, но како онда было, тако и данасъ!

Народъ є Србскій свою часть заключены съ Династіомъ уговора савѣстно испунио, еръ є прво, владаюћой Династіи Австрійской у свако време највѣрній и најприврженіи пребывао *), а друго, за-

*) Іосифъ І. говори: *illibata integerrima fidelitate*; „исто тако и Карль VI. и Марія Тересія. И заоста народъ є Србскій Цару и владаюћой династіи свагда вѣраиъ и приврженъ быо, нити є игда противъ цара и владаюће Династіе револтірао: шта више крвавіо се свакій путь са онима, кои су то учинити покушавали. А ако є кадь на оружіе и устао, то є чинити морао противъ оны, кои су му противъ учинѣны уговора и противъ царске речи привилегіе нѣгове нарушавали и православну вѣру нѣгову угнѣтавали. Ову велику приврженостъ къ Дому Хабсбургскомъ показао є народъ и онимъ грознымъ по-

што є у свима ратовима, кое є годъ Австрія не само съ Турцѣма, но и съ различитымъ другимъ народима водила, соразмѣрно више участвовао, него ма кой другій народъ у Монархіи, као што то Історія отечества, сва публічна Акта и све горенаведенне повелѣ, као и найновиі, съ неописаномъ радощѣю одъ народа примлѣный Маніфестъ новогъ, младогъ Цара Франца Іосифа I. одъ $\frac{3}{15}$ Дек. тек. год. ясно и довольно свѣдоче *).

ступкомъ своимъ са Гаврииломъ Міякићемъ, Епископомъ у Марчи, кога є, почемъ є дознао, да се онъ у револуціи противу Леополда I. са познатимъ Петромъ Зриній потайно споразумѣва, у ярости своіой жива запыдао.

*) Леопольдъ I. говори: „*fidelibusque dicti populi Rasciani servitiis contra communem Christianitatis hostem generose, copiosaque sanguinis effusione contestatis etc.*“ т. є. „вѣрнымъ реченогъ народа Србскогъ услугама противу обштегъ непріятели Христіанства славно указанымъ и проливленомъ многомъ крвлю засвѣдоченымъ и пр.“ Іосифъ I.: „*merita praestantissima de Augusta Domo nostra*“ т. є. „заслуге изряднѣйше о свепресвѣтломъ Дому Нашемъ.“ Карлъ VI.: „*cum immortalis laude nec sanguini nec substantiae repererit*“ т. є. „са безсмртномъ славомъ ни крви ни иманя штедіо ніє,“ и опетъ: „*fidelis et proficua servitia nobis — praestitit*“ т. є. „вѣрне и полезне услуге указывао Намъ є.“ Марія Тересія: „*idemque populus — contra hostes quoscunque fortiter et strenue militaverat, taliterque fidelium subditorum et Vasallorum obligationem rite adimpleverat*“ то єсть: „И истый є народъ — противу свію непріятели крѣпко и храбро воевао, и тако дужность вѣрны поданика и Вазалла точно испунио.“ Срећно владаюћий младый Царъ Францъ Іосифъ првый: „*Unserer tapfere und treue serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus und durch heldenmüthige Gegenwähr gegen alle Feinde Unseres Thrones und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan*“ т. є. „Нашъ храбрый и вѣрный народъ Србскій одлико-

У колико ли є Династія испунила свою часть узаймны уговора, то ће свакій, чимъ прочита преднаведенне главніе точке обѣяны народа права, лако и самъ погодити, а у течаю продужене повѣсти ове іоште болѣ увидити.

Іоштъ оне исте године (1690.), кадъ є Патриархъ Чарноєвићъ съ оноликимъ народомъ Србскимъ у ове стране прешао, премѣстило є правителство Войводу Бранковића изъ Сибиня у Бечъ, гди онъ Септ. мѣсеца прво прошеніє поради ослобоженя свога поднесе Цару Леополду. Но прошня нѣгова остане безуспѣшна. Зато садъ савъ народъ Србскій посредствує за нѣга, као свогъ політическогъ поглавицу и Военачалника, на кое народа посредствованъ Царъ одговори: да се Деспотъ, почемъ є стваръ та іоштъ неизпытана, изъ затвора пустити неможе, али ће на свакій начинъ гледати, да се парница нѣгова што скоріє у разсмотреніє узме. Овай одговоръ охрабри Деспота, и онъ слѣдуюће (1691.) године и опетъ нову поднесе прошню, но коя, као и преѣашня, остане безъ свакогъ успѣха. Слѣдовала су потомъ узастопце посредствованя одъ стране цѣлогъ народа како іоштъ те исте године преко Повѣреника Ісаіє Діяковића, Епископа Арадскогъ, и Адама Фелдварі, жителя Коморанскогъ, тако и слѣдуюће године (1692.) преко истогъ Епископа Ісаіє, Полковника Іована Монастерліє и Тысућника Рупића, као и при концу 1693. године. У свимъ овимъ прошнями искрено и отворено говоре Срблы: да се Деспоту, кои о владаюћемъ Дому тако

ковао се славно у сва времена приврженошћу къ нашемъ Царскомъ Дому и юначкимъ odporомъ противу свію непріятели нашего престола и наши држава.“

сыйны заслуга има, и предъ Богомъ и предъ лю-
дма найвеѣа обида и неправда наноси по томе, што
се онъ безъ свакогъ тужителя, неуштанъ и не-
преслушанъ, противу права свію народа, на пре-
зрѣніе свега народа Србскогъ, кои у нѣму любіи
Отца, и после Бога и Цара првогъ Утѣшителя
свога, тако дуготраюћимъ гнуснымъ затворомъ
удржава и мучи. — Но на све ове прошиѣ добыяли
су Посланицы наши само праздне обнадежаваюће
одговоре безъ свакога слѣдства. Неуважено остане
и само Руссійскогъ Двора посредствованѣ, као и
скоро затымъ послѣдовавшие послѣднѣ прошеніе на-
родно, кое су Атанасій Пекій, Протосингелъ Па-
триаршескій, Пана Божиѣ, Тысуѣникъ Тителскій, и
Савва Николиѣ, Тысуѣникъ Петроварадинскій, Цару
поднели (28. Авг. 1699.). Овомъ приликомъ пред-
именовани Посланицы Србски запытаю Фелдмар-
шала Баденскогъ: шта му е повода дало, да е
Войводу нашегъ, бѣдногъ Бранковиѣа, кодъ Кладова
уапсіо? на кое Фелдмаршалъ искрено и просто-
душно одговори: да е то на царску заповѣсть
учиніо! О времена! о правдо!

Деспотъ е морао бити жертва политіке Нѣ-
мачке, као што е и казало Правителство: „Nihil
mali fecit, sed sic ratio status exposcit,“ т. е. „Ни-
шта ніе зло учиніо, но то тако призрѣніе (инте-
ресъ) државе захтева.“ Правителство се бояло, да
у Войводи Бранковиѣу другогъ Заполю себи на
вратъ ненавуче, и зато е гледало да предупреди све
оне незгоде, кое бы одъ избранія Србски Войвода
имати могло, као што е по смрти Заполъ и сына
нѣговогъ одъ избранія Ердельски Кнезова имало *).

*) Bartenstein S. 107: Als unter des frommen Kaiser Leo-
polds Regierung, die unter dem türkischen [Namen] seuf-

Но овај страхъ Правителства быо е сасвимъ нео-
снованъ, и оно ніе имало право дану Србљима рѣчь
погазити. Сръ кадъ су могли Маѣари безъ уштрба
высочайше царске власти имати свога Палатина, Хор-
вати свога Бана, Сакси свога Грофа, Языги и Кумани
свога Капетана, зашто да нису могли и Србљи имати
свога Войводу? Народъ е о избавленю Деспота свога
Бранковиѣа сву надежду изгубіо и у судбини нѣго-
вой судьбину свою оплакивао. Сузе неубрисане текле
су му низъ образъ дотле, докле и усануле ни су.

Да небы Бранковиѣ изъ затвора свогъ утекао.
премѣсти га Правителство год. 1703. у Егаръ, уну-
трашній градъ Ческе, гди онъ 19. Септ. 1711. у
шестдесетъ шестой години старости, а двадесетъ
другой затвора свога бѣднѣй животъ свой оконча.
После тридесетъ и две године добыю Србљи одъ
Маріе Тересіе допуштенѣ, те пренесу тѣло нѣго-
во, почемъ га е преѣе у Карловачкой Саборной
Цркви оновременый Патриархъ Шакабентъ у при-

zenden Illyriert (Serben) herüber zu treten und für die
Christenheit zu streiten eingeladen wurden, hat man für
sie so große Achtung bezeigt, daß besagter Kaiser, um
sie nur zu gewinnen, nicht angestanden, ihnen sogar
die Freiheit anzubieten, einen eigenen Wojwoden zu
erwählen, wo doch diese Freiheit überaus bedenklich, und
der königl. Oberbotmäßigkeit überaus abbrüchig gewesen
sein würde. Wie gefährlich ein solcher Wojwod ist, hat
das durchl. Erzhaus zur Zeit, als Ferdinand I. und des-
sen Gemahlin das Königreich Ungarn zugefallen, in der
Person des Zapolya zur Genüge erfahren; und die nach
Zapolya's und seines Sohnes Tode durch Wahl erwähl-
ten Fürsten von Siebenbürgen, haben ihm eben so vie-
les zu schaffen gemacht. Gleichwohl ist man im J. 1690.
— von diesen Betrachtungen um deswillen abegan-
gen, weil man sich von der zahlreichen Serübertretung
der Illyriert (Serben) einen noch wichtigern Nutzen ver-
sprochen hat, worin man sich auch nicht ganz geirrt ha-
ben mag.

сутству стекшегсе са свою страна многобройногъ оскорблѣногъ народа по обредима церковнымъ торжественно опѣвао, у Сремъ у Монастырь Крушедолъ. Деспотъ е за време затвора свога списао Историю народа Србскогъ, коя се у Карловачкой народной книжници и данасъ у рукопису храни. Штета, што дѣло ово, изъ толики призрѣнія за насъ велеважно, іоште нп данасъ света угледало ніе! У Бранковићу и опетъ изчезне титула и достоинство Србски Деспота и Войвода у Австрійскимъ областима.

Јованъ Монастерлій Под-Войвода.

(1691 — 1707.)

Србљи нехотећи подъ управу инострани Военачелника доћи, но желећи у смыслу новооживотворены права свои имати свогъ собственогъ, едноплеменогъ Управителя, искали су іоштъ год. 1691. допуштењ одъ Цара, да, докъ се уапшеногъ Войводе Бранковића стварь неизвиди и непресуди, међутымъ другогъ Подначелногъ Войводу себи избрати могу. Ово имъ се дозволи, и народа повѣренѣ падне на Полковника Јована Монастерлію Коморанца. Леополдъ I. избраніе ово изданымъ на сву Србску и Мађарску войску указомъ своимъ одъ 24. Марта 1691. обзнанивши, скупа войски Србској обѣћа, да ће іой свое баряке, украшене съ єдне стране частнымъ Крстомъ (грбомъ Србскимъ), а съ друге стране знаменѣмъ двоглава орла (царскимъ грбомъ) наскоро послати.

Србскій се Под-Войвода са себи подручномъ войскомъ народномъ у свима ратовима и съ Турцѣма и съ бунтовнимъ Мађарима юначки и мужественно владао. Тако год. 1692. одржао е славу по-

бѣду надъ Турцѣма на Міхалѣвцу кодъ Сланкамена, гди е и самъ великій Везырѣ съ 16 хіляда Турака погинуо, и гди е онѣ 34. већа и маня баряка, и 11. коньски репова (Турски Тугъ названы) изъ руку неприятельски отео. Войске Србске имао е онда подъ собомъ 6400 пѣшака и 3600 коняника. Тако се исто особито храбарѣ показао и год. 1696. у битки кодъ Ченеа у Тамишварской Међи, гди е са войскомъ Србскомъ предходіо и самогъ Шарканъ Пашу, са іоштъ двадесетъ други Турака, жива ухватіо *). И у време Ракоційне буне врло заслужнымъ показао се Под-Войвода Србскій. Бунтовника е было 50—70.000 на оружію. Срећа имъ послужи и они, почемъ већу часть Унгарске себи подчине, Франца П. Ракоція предводителя свогъ, за Землѣвладателя прогласе. Леополдъ I. быо е овда у врло критічномъ положаю. Она незнатна военна сила, кою е противу Мађара употребити могао, дѣйствовала е безъ свакогъ успѣха; а више войске на нѣи обратити, кратели су му изванземальски ратови, у кое е съ Французима и Баварцѣма заплетенѣ быо. Тако при тѣснымъ овимъ обстоятелствама прибѣгне онѣ познатой вѣрности найпре храбры свои Србаля, а потомъ и Хорвата, кодъ нѣи тражећи помоћи противу Ракоціе и нѣ-

*) Кнезь Лотарингіе Карлѣ Тома говори за Монастерлію: „Ab anno 1691. usque ad praesentem pacificationem (1699.) in cunctis conflictibus jam cum octo, jam cum sex, jam quinque, etiam quatuor millibus armadae Suae S. Majestatis semper interfuit, — in omnibusque occasionibus veluti Virum heroicum decuit, se accomodavit, atque gessit,“ т. е. „Одъ год. 1691. па до настоєщегъ мирозаключенія (Карловачкогъ, 1699) у свима е биткама садъ са осамъ, садъ са шестъ, садъ петъ, кадшто и четырь хіляде людій при царской армади налазіосе, и у свакој се прилицы, као што е юнаку пристояло, сообразовао и владао.“

говы силовиты приврженика *). И доиста, Царь се у наданю своме непревари; ерѣ како Србљи, тако и Хорвати на првѣй позывѣ нѣговѣ скоче на оружїе и люто се устреме на бунтовнике. Ёдни су воевали подѣ Монастерліомѣ, а други съ Хорватима измѣщани подѣ Графомѣ Іованомѣ Палфї, кои є имао съ войскомѣ своіомѣ горню часть дольне Унгарске одѣ бунтовника да очисти, докле є међутымѣ Монастерлїй, у заштиту узевши Дунавске брегове између Будима и Осѣка, нападаюће на те стране Мађаре силно узбіяо. Услѣдѣ овы одѣ Монастерліе вѣрно указаны услуга стигне одѣ придворногѣ военногѣ Совѣта рескриптѣ подѣ 18. Окт. 1705., у комѣ Правителство Под-Войводу Србскогѣ на даљу подобну ревность и подвиге военне поощтрава, и у комѣ се вѣрность Србаля похваљуе, а напротивѣ вѣроломство Мађара осуђуе. Србљи су се у ово доба особыто храбри показали у биткама кодѣ Пудмерице (Іюн. 1705.), Ердельскогѣ Београда (Нов. 1705.), Шопроня (1706.), Дебрецына (1707.), и на поляма Кунскимѣ не далеко одѣ Кечкемета (1707.), коє мѣсто неприятельско сасвимѣ поплячкаю. Били су се съ великомѣ войничкомѣ осветомѣ и по Сегедину, Бачу и околнымѣ мѣстима. Разбію єдни Ракоцію при Тренчину (1708.), а други протераю єдномысленике нѣ-

*) „Caesar in hac Hungariae perturbatione, dum militem stipendiarium nequit propter Gallorum vim, ex Germania reducere: Rascianorum primum, deinde Croatarum adversus male quietos imperat auxilia,“ т. е. „Цесарь при овако узколебаномѣ станю Унгарске, почемѣ плаћено войнство свое збогѣ силе Французске изѣ Нѣмачке натрагѣ повући нїе могао: Срблѣ прво, а после Хорвате себи у помоћь противу незадовольника нареди,“ вели Продужитель Дьфренове Історїе Іллірїка.

гове изѣ Потиски и Подунавски предѣла. И у битки близу Сексарда (1710.) држали су се наши храбро, коіомѣ є приликомѣ именито Србскїй Вождѣ Секула себи образѣ освѣтлао.

И зато є Ракоцій по основаномѣ увѣреню свомѣ, да Србљи чине өзгру войске царске, іоште 6. Септ. 1704. године одправіо быо позывателно писмо на Патріарха Чарноевића, да овай Срблѣ на нѣгову страну приволе, обѣћаваюћи за то Патріарху унапредѣ 20.000 форінтїй, а народу самомѣ, да ће му све нѣгове старе правице, одѣ Нѣмаца погажене, повратити и умножити. Но Патріархѣ, Цару вѣранѣ, презре сва Ракоціна обѣћаня, а само писмо Цару у име народа Србскогѣ представи.

Изѣ свега овогѣ види се, да су Србљи кѣ побѣди надѣ Ракоціомѣ одржаной существенно допринели *). Ово и самѣ Царѣ Іосифѣ I. признає у своіой потврдителной повелїи одѣ 29. Септ. 1706. овако говорећи: „Gens et populus Illyricus seu Rascianus, — per duellium conatum avertendorum causa, cum immortalī laude, nec sanguini, nec substantiae pepercit,“ т. е. „Народѣ Србскїй, да бы бунтовничке подвиге осуетіо, са безсмртномѣ славомѣ, ни крви, ни иманя штедіо нїе.“ Дакле судьбу Династіе Австрїйске, мимогредѣ да примѣтимо, Србљи су удвапутѣ рѣшили: прво, као што смо на другомѣ мѣсту видели, при Фердінанду I., кои се противѣ Заполѣ, — и друго при Леополду I. и Іосифу I., кои се противу Ракоціе безѣ помоћи Србске нїгда одржали не бы. И уобште кадѣ су се годѣ Мађари противу Цара оружали, Србљи су свагда на Царе-

*) Wartenstein S. 47: „Das Andenken der während der Rakoczy'schen Unruhen geleisteten erspriesslichen Dienste u. s. w.“

вой страни были и овой найважнѣе услуге указывали *). Па е и опетъ Правителство често за Срблѣ забораваляло и нѣи слабо цѣнити умело!

Кое е године Монастерлїи умро, извѣсно незна се; но по свой прилицы 1707., ерѣ е те године Юлія 8. предано повелительство надъ войскомъ Србскомъ Мойсею Рашковићу, но не више ни подъ именовъ Начелногъ ни подъ Подначелногъ Войводе, него подъ именовъ Полковника Србске или Славонске народне миліціе: „Collonellus slavoniae nationalis militiae,“ подъ коимъ е насловомъ каснѣе (1739.) и Атанасїй Рашковићъ съ войскомъ Србскомъ управляо **).

И тако съ Монастерліомъ угасила се, тако рѣши, и последня искра политичногъ живота Србскогъ, и Срблїи остану безъ свакогъ народногъ Поглавице и Управителя: сами себи оставлѣни, као зеленъ боръ у гори, као сырочадъ безъ отца и майке подъ стегомъ безсавѣстногъ титорства! Политика Нѣмачка

*) Bartenstein S. 47: „So lange die innerlichen Empörungen in Ungarn fortgedauert haben, das ist vom Jahre 1526 bis 1711. sind sie (die Serben) aller Orten, wo das Erzhaus die Oberhand behauptet, von demselben (wegen ihrer außerordentlichen Dienste) kräftigst geschützt worden,“ т. е. „Докле су годъ унутрашнѣ буне у Унгарској трајале: а то е одъ год. 1526 па до 1711., Срблїи су на свимъ странама, гдѣ е годъ Австрійскїй Дворъ овладао, одъ овогъ (за изванредне услуге своје) яко защищавани были.“

**) Мойсей Рашковићъ быо е пређе тога владаюћїи Кнезъ у Старомъ Влаху, кон е на особытїи позывъ Леополда I. год. 1688. съ браћомъ своїомъ Јованомъ, Илиомъ и Миханломъ, и съ многимъ народомъ у Сремъ прешао. Сѣдио е у Шаренграду, гдѣ се и данасъ виде развалине двора нѣговогъ. — Атанасїй Рашковићъ прешао е (са 1.500 наоружаны людїи) у време другогъ изселенїя Србскогъ подъ Патріархомъ Арсенїемъ IV. Јоанновићемъ год. 1737.

ишла е управо на порабощенїе Народа Србскогъ средствомъ постепеногъ укиданя своїо повластица народны. Съ томъ е намѣромъ, у смыслу повелѣ одъ 20. Авг. 1691. *), и власть светскогъ поглавице саюзила са достоинствомъ Поглавара цркве у лицу Патріарха, потомъ Митрополита. Міністеръ Бартенштайнъ држи, да е по свой прилицы и самъ Патріархъ Чарноєвићъ много допринео къ томе, што е народъ Србскїй остао безъ Войводе свога, съ намѣромъ можда томъ, да бы заслугу преселенїя себи единственно и изключително приписати могао, и да небы никаквогъ светскогъ човѣка поредъ нѣга было, кои бы славу и важность нѣгову умалити кадаръ быо. Правителству е потомъ лакше было скинути Митрополиту съ мїтре приденуту власть мїрску, него скинути ову Войводи, кои разумѣва войну и има на руцы своїой голему войску, са киѣне челенке **). Зато Бартенштайнъ похваляе велике, дубокопронителне Міністере Цара Леополда I., Графа Кинскогъ

*) Ut omnes ab Archiepiscopo tanquam capite suo ecclesiastico tam in spiritualibus quam saecularibus dependant,“ т. е. „Да сви одъ Архіепіскопа, као свога цркве Поглавара како у духовнымъ, тако и у светскимъ стварма завьисити имаю.“

**) Bartenstein S. 108: Es ist sehr gut gewesen, daß es hernach vom obigen Anerbieten (einen eigenen Beywohnen zu erwählen) abgekommen ist. — — Hierzu hat nach allem Vermuthen der erste herübergetretene Metropolit, Arsenius Czernowich, nicht wenig in der Absicht mit beigetragen, um das Verdienst der erfolgten Herzübertragung sich allein zuzueignen, und keinen Weltlichen an der Seite zu haben, der sein Ansehen verringern könnte. Dem Hof war, alles wohl erwogen, damit sicher nicht weniger als dem Metropolit gedient, da man diesen durch alleinige Sperrung der Temporalien weit leichter, als einen kriegsverständigen und eine zahlreiche Mannschaft commandirenden General, leiten, lenken und im Zaume halten kann.“

и Штратмана, кои су Патріархову слабость и нерѣшительность баяги на ползу државе употребити умели; ерѣ осимъ многи други доказа, наводи онъ само то едно, да се подѣ Войводомъ ово садашнѣ устроеныя границе небы доиста нигда завести дало *). Све е то лакше было учинити подѣ Митрополитомъ, као духовнымъ лицемъ, коме е потомъ (1763.) Правителство, кадѣ му се тако хтело, и дану мѣрку власть одузело, ограничивши кругъ дѣлательности нѣгове единствено на дѣла црковна.

V.

Часть времена Исторіе Србске безъ Войвода.

(Одъ год. 1707 — 1848.)

По смыслу новодобывены привилегія и оновремены царски изясненія ваяло е Србљи съ Войводомъ своимъ да су добыли особытый просторъ землѣ (territorium Войводовине) за себе, као еданъ сво-

*) Bartenstein S. 108: „Es ist an beiden erfahren großen Ministern Kaisers Leopold, an den Grafen Kinsky und Strattman höchlich zu loben, daß sie des Metropolitens Anständigkeit, so wie erfolgt, dem Staate zu Nutzen zu machen gewußt haben, um durch Eingestehung eines Theils dessen, was sothaner Anständigkeit gemäß war, die Nation von etwas abzubringen, was bei ihr anderwärts üblich, zugleich aber häufigen und weit wichtigeren Anstößigkeiten unterworfen ist, als man nimmermehr von einem Metropolitens zu befürchten hat. Wie dann, vieler anderer Beweise zu geschweigen, unter einem Wojwoden die jetzt nahmhaft verbesserte Einrichtung der Gränizer nicht wohl hatte zu Stande kommen können,“ u. s. w.

боданъ и самосталанъ народъ подѣ круномъ Унгарскомъ, и у оно да су дошли къ овой одношенъ, у комъ е стаяла све до найновиегъ покрета народногъ Хорватска са Баномъ своимъ. И доиста, Патріархъ е Чарноевић у томъ смыслу поступао, и искао одѣ Леополда I. за Срблѣ Сремъ, Бачку, Славонию и пр. Тако и нѣговъ наслѣдникъ Митрополитъ Исаія Діаковић захтевао е (као што смо на другомъ мѣсту видели) у писму своемъ одѣ 4. Януар. 1708. на Цара Јосифа I. изрично, да се Србљи и по самомъ териториуму одѣ Маѣара оддѣле, — уедно являющи: да е по пріятию заповѣсти царске, коіомъ се заступници на будућу генералну кралѣвства Унгарскогъ Діету, такође и одѣ стране Срема и Бачке позываю: двоицу одѣ Срема, а двоицу одѣ Бачке послати опредѣлио *). Изъ чега се види, да су Сремъ и Бачку у оно доба Србљи изключително обывавали и већ онда нѣкако фактично за области свога териториално опредѣлити се имуегъ отечества, свое Войводовине, држали. Банатъ е онда іоштѣ подѣ Турцыма быо. Далѣ у преднаведеномъ велеважномъ писму своемъ моли Исаія Мудрый, да се Представници народа, како духовногъ, тако и светскогъ реда, и у будуће за свагда на Діете Унгарске съ правомъ столице и гласа позываю, како бы на истыма права и интересе народа свога заступати могли **). А зато желіо е

*) „Perceptis ben. S. C. R. Majestatis Vestrae mandatis, quibus ad generalem Regni Ungariae Diaetam inter reliquos ejusdem Regni et Partium eidem annexarum status et ordines, etiam Universitatis Syrmiensis, et Bacsensis districtuum comparere jubentur. Iis igitur benignis mandatis homagiali ex obligatione satisfactori, duos ex singulo praefato districtu eo destinavimus, debite comparituros.

**) „Ut nobis — sedes tum ecclesiastico, cum saeculari statui — in quibuscunque Regni Diaetis in per-

пређе свега, да се све одъ Леополда I. народу дароване привілегіе у цѣлости и безъ свакогъ ограниченія діетално у законикъ земальскій ставе и тѣмъ права народна укрѣпе и обезбѣде *).

Но свему е томе ово особита політика Бірокраціе Нѣмачке, ово Маѣарска граѣанска и црковна аристокрація на путу была. И зато праведна исканія Ісаїина остану неиспунѣна. Шта више околности се наскоро тако промѣну, да е Србинъ крайнѣ порабощеніе и пропасть свою веѣъ, тако реѣи, очима гледао. Поредъ гдне збогъ народности мржнѣ и презираня **), наступе страшна релігіозна мученія и прогонства. Докле е Србска войска противу Ракоційны приврженика и Турака, противу Шпаньолаца и Француза храбро воююѣи, за спасеніе, славу и честь Цара и отечества драгоцѣну свою крвь проливала: дотле е Римокатолическо свештенство, съ потайнымъ Правительства попуштанѣмъ, све више и више о томъ настојвало, да царскимъ повеляма обезбѣѣну слободу закона и вѣре дѣдова наши уништи и народъ Србскій на Унію приведе. Унія е была омилѣна ідея Пра-

petuum concedatur, ut eatenus Privilegiis et Juribus nostris ibidem obveniendis invigilare valeamus.“

*) „Ut Privilegia nostra — articulare, una cum jam impetrandis, insimul, absque omni clausula — recipiantur.“

**) Wartenstein S. 39: Der ungarische Hofkanzler Graf v. Nadasdy ungeachtet seiner gegen die nichtunirten Illyrier sonst bekannten großen Abneigung“ и. с. в. т. е. „Маѣарскій придворный Канцлеръ Графъ Надажди, несматраюѣи на нѣгову, према несединѣны Србаля иначе познату велику мржню“ и т. д. И опетъ 29: „Bei den meisten Ungarn sehr verhaßte Nation“ и. с. в. т. е. „Кодъ веѣе части Маѣара врло презрениы народъ (Србскій)“ и т. д.

вителства Нѣмачкогъ *), коіой е за любовъ оно савѣсть едногъ вѣрногъ и многозаслуженогъ народа насилію, неправедной и неоснованой політики своіой, а често и самимъ непріятељима Династіе на жертву приносило. Ово су была гоненія люта и жестока, у живацъ народа засѣцаюѣа **). А резултатъ бую е тай, да е народъ у крайномъ недоумљню свомъ више пута на оружіе устаяо противу мучителя и угнѣтателя свои. Тако год. 1718. букне у Хорватској явна побуна, проузрокована прозелітізмомъ поуніятившегсе тамошнѣгъ Епископа Юговиѣа, но кою е наскоро Генераль Хайстеръ вѣшто и мудро утишати умео. Опаснія е была буна одъ год. 1735. подъ Коловоѣомъ Петромъ Сегединцемъ, иначе Перомъ Капетаномъ; ерь овай, сакупивши войске до 7.000 людій, по веѣой части изъ Бикешкогъ. Окружіа, хтеде на Арадъ ударати и Ракоцію, кои е нѣкадъ обѣѣавао, да бы све правице, одъ Нѣмаца укинуте, народу нашемъ повратио, ако бы овай узъ нѣга при-

*) Самъ Бартнштайнъ, Міністеръ Іосифа II., открыва тайну ову на стр. 21: „Kaiser Leopold hat nicht mißkennt, wie erwünscht es wäre, einst die herüber tretenden Illyrier zur Unions-Annahme bereeden zu können,“ т. е. „Царъ е Леополдъ добро знао, колико бы пожелателно было, кадъ бы едномъ преселивши се Срблѣ на Унію приволети могли.“ И опетъ на стр. 15: „Würde man sie (die Serben) menschlich und christlich halten, so könnte man auch hoffen aus ihnen Menschen und Christen, mithin stufenweise katholische Christen zu machen,“ т. е. „Кадъ бы се Срблыма човѣчно и хрстіански поступало, могла бы надежда быти, да бы изъ ны люде и Хрстіане, а тако постепено Римокатолическе Хрстіане направити могли.“

**) По речма самогъ Цара Карла: „cum in suppositabili gentis Illyricae seu Rascianae praesudicio et damno,“ т. е. „Са неподносимымъ народа Србскогъ уштрбомъ и штетомъ.“

стао, — у Унгарску натрагъ позвати. Но и овај неправеднымъ и недостойнымъ поступанѣмъ изну-
ђеный покретъ народный слѣдуюће године сређно
утишасе, а поменутый Перо Капетанъ са іоштъ
троицомъ, кои су съ нѣмѣ преднячили, дрзновенѣ
своѣ у Будиму главомъ плати *).

Но зато гоненія вѣроисповѣдателна непрестану
и наши су имали іоште многу горку чашу да испію.
Римокатолицы су радили противу Србаля ово явно,
ово преко нѣовы собственны Епископа, као што су
были у Хорватской Павле Зорчићъ, Ђорђе Юговићъ
(о којой є двоицы већъ была рѣчь), и Рафаиль Мар-
ковићъ, издаице народа и цркве своѣ, кои су Уніи
противне Свештенике Србске у гвожђе окивали и у
тавницу бацали, гди су ови већиномъ одъ глади и
мукѣ поумирали. Међу оне многе, кои су за вѣру
православну животъ свой положили, счислявасе и
оновременый Лепавинскій Игуманъ Кондратъ, кога
су царски войницы, за нѣмъ у потеру идући, у оно
магновеніе, кадъ є богослуженія ради у цркву сту-
пао, на самомъ прагу одъ црквены врата изъ пуша-
ка убили **). Све є ово мило и по вољи было оно-
временомъ тамошнѣмъ Заповѣднику, царскомъ Гене-
ралу Графу Петацій, кои є и самъ, по тайнымъ
упутствіама ***), вѣрне Свештенике Србске до зла

*) Г. ц. кр. пенз. Капетанъ Остоићъ, кои сада у Кар-
ловцы обитава, увѣравао ме є, да споменъ овогъ
покрета народногъ іоштъ и данасъ живи кодъ на-
рода у пѣсми о Пери Капетану, кою є онъ іоштъ
у дѣтнству своемъ у Хорватской одъ пука приміо,
но одъ кое іоште само нѣколико стіхова памти. —
Одъ какве ли су важности наше пѣсме народне и
по овоме судећи!

**) Slavonien u. z. Theil Croatien v. Caplović S. 21 — 25.

***) Wartenstein S. 76.: „Graf Petaggy ließ sich jedoch dadurch
nicht abhalten, auf andern meistens durch geheimen

Бога злоставіо, у тешко гвожђе окивао и батинама
немилице біо *), — кои є год. 1753. Монастырь
Марчу одъ наши, по вышемъ налогу, на силу Бога
отео и Уніятима предао, и кои є напоследакъ и
еданъ патентъ противъ своіо народны, крвлю заслу-
жены привілегія одъ стране своѣ обявити дрзнуо

Ово лукаво и непоштено съ народомъ нашимъ
поступанѣ ніе могло имати добра слѣдства. Народъ
крайнѣ огорченъ скочио є и опеть (23. Януар. 1755.)
на ноге юначки за обрану повређены права свои. По-
буна ова, као огань електрической, разпростресе по
народу. Савъ Вараждинскій Генералатъ, на после и
сва остала Хорватска, Славонія са Сремомъ и цѣло
гдно Бихарско Округіе — дигло се листомъ на
оружіе! Овај покретъ народный могао є бити у
оно време врло опасанъ за Династію, да ніє за
време — іоштъ исте године — сређно осуећенъ
быо, и да ніє за рукомъ пошло на царску придо-
быти страну и оне, кои су у покрету томъ найвише
участвовали. —

Briefwechsel unterstützten Wegen den Nationalisten
weh zu thun u. s. w.“

*) Wartenstein S. 76. und 88. На истомъ мѣсту казує
Бартиштайнъ, како є Графъ Петацій четырь Срб-
ска Свештеника, коя су у Жумберачко округіе, да
тамо дѣцу свога закона крсте, ступила была, у
тежке тавнице затворио и како може бити мучіо
подъ тымъ нечувенымъ изговоромъ, да се земля
тамошня поуніятила, дакле да несмѣ Србинъ
не-Уніятъ на ню ступити! А на другомъ опеть мѣ-
сту еданъ уніятскій Попъ везао є Србскогъ Све-
штеника, што є овај матеръ нѣгову на самрти при-
честіо, као коня у шталу за ясла и натерао га, да
изъ овы еде и півє и пр. Ово са Србльнма поступанѣ
самъ Бартиштайнъ называ: „Mit der christlichen Sanft-
muth nicht vereinbare Verfolgungen und unmenschliches
Verfahren.“

У слѣдствѣ члена 18: 1741. укине Правителство на десетъ година каснѣ Моришку и Потиску военну границу и стави оба ова окружїя подъ граѣанско управлѣнїе Маѣарске. Ово е Србљима одвећъ противно было; ерѣ су они у томе осѣтили подкованѣ автономїе народне, осѣтили пропасть свою. Они нису прешли у царске области као ускоцы или бѣгунцы *), но прешли су, као што смо горе видели, съ оружіемъ у руцы, као Саюзници Цара противу обштегъ непрїателя вѣре Хрїстіянске и то подъ условїями, достойнымъ храброгъ, юначкогъ народа. У новоизвоєваномъ отечествѣ своемъ као Границари, стоѣщи по політїчно-адмїнїстратївной струцы непосредствено подъ Бечкимъ Правителствомъ, по струцы военной подъ своимъ Капетанымъ и Віце-Капетанымъ, а у судейскимъ и адмїнїстратївнымъ одношеньма подъ управомъ свои собствены Магістрата, — образовали су они на свакій начинъ нѣко особыто тѣло політїческо **). А онда е мїліція заузимала савѣ Банатъ све до Мориша и Тисе, савѣ Сремъ са дольномъ Славонїемъ и Бачку до саме Бае и Суботице, и тако е народъ Србскїй готово савѣ скупа подъ единомъ адмїнїстраціомъ быо. Зато су право имали Моришки и Потиски Србљи, што нису хтели

*) Wartenstein S. 25: „Es war nicht mehr darum zu thun, vertriebene Flüchtlinge auf- und anzunehmen, oder ihnen einige Gründe einzuräumen, sondern ansässige und zum Theil vermögliche Leute, die in ihrer Religionsübung nicht gestört wurden, zu bewegen, daß sie mit Gefahr Leibs und Lebens, Habe und Guts aus der türkischen Botmäßigkeit in die hiesige herüber treten möchten.“

**) Wartenstein S. 40: „Die Militares, welche die Gränzen bewohnten, sind weder unter den Comitaten begriffen, noch der Jurisdiction des Königreichs Ungarn unterworfen.“

оружїе свое са поданичествомъ Маѣарскимъ да замѣну, и тако себе одъ остале браће свое да одцѣпе. Но Правителство остане при заключенїю своемъ непоколебимо, и тыме проузрокуе, да ныи 30.000 (други веле 100.000, овамо разумѣваюћи и оне друге изъ осталы мѣста Унгарски), премда съ тужнымъ срдцемъ растаюћи се са новымъ отечествомъ, крвлю нѣовомъ изкуплѣнымъ, но кое изъ преднаведеногъ узрока, кое пакъ збогъ нечувены гоненїя за вѣру принуѣены, подъ предводителствомъ Капетана Текелїе и Хорвата изселесе у православну землю Руссію, гди одъ Кїева па до Очакова спустивши се, осную тако названу Нову Србію год. 1751 *). Што се пакъ томъ приликомъ нїе савѣ народъ Србскїй у Руссію изселио быо, то се има приписати едио оно-временомъ Митрополїту Ненадовићу **).

Овакови догаѣаи морали су у Австрїйскомъ Кабинету озбильску бригу побудити. Правителству нїе ишло у рачунъ, да све оне користи, кое е політїка и економїя државна одъ многолюдногъ народа Срб-

*) Новонаселѣнимъ у Руссіи мѣстима надену Србљи имена оны мѣста, изъ кои су се доселили были, као: Чанадъ, Печка, Чонградъ, Вршацъ, Ковинъ, Панчево, Земунъ, Сланкаменъ, Каменїца, Вуковаръ, Мартоношъ, Каньїжа, Сента, Бечей, Феудваръ, Мошоринъ, Сенттомашъ, Сомборъ, Суботица, Вараждинъ, Глоговацъ и пр. Године 1760. заведу Србљи подъ своимъ Генераломъ Хорватомъ свою собствену Канцелларїю у Петербургу. Текелїя постане Генерал-Фелдцайгмаїстеръ кодъ Русса. Одъ год. 1756. — 1763. воевали су ови Ново-Срби подъ заставомъ свогъ новогъ Цара, у саюзу съ Австрїомъ, противъ Прайза; имали су петъ регїментїй пѣшака и одну регїменту коняника. — Кажу, да одъ овы Ново-Србїа происходи и Князь Паскїевїчъ, Фелдмаршалъ Руссійскїй.

**) Wartenstein S. 131.

скогъ имала, уеданпутъ на коцку стави, ни толикій са изселеніемъ Србала да поднесе уштрѣбъ у войски и жительствоу, у радиности и трговини, кою су ови готово єдини у оно време у Унгарской одправляли. Правителство є дакле морало одустати за овай паръ одъ преухитреногъ намышляя свогъ, одъ оны строги и неправѣдны мѣра, — морало є блажїи латитисе средства. Зато іоштъ исте године (23. Окт.) изда Царица Марїя Тересїя увѣрителный Патентъ на народъ Србскїй у томъ смыслу, да она прво: никако допустити неће, да се ма кои одъ народа Србскогъ вѣрный поданикъ, было одъ кога му драго, противу смысла свои привілегїя угнѣтава или на Унію силомъ натерива; а друго: да ће нѣна брига быти, да се оныма, кои по дигнутой мїліціи у Моришкомъ и Потискомъ Окружію, небы хотѣли овде дуже остати, друга мѣста за пребыванѣ ниже у Банатской границы назначе, — простируѣи важность привілегїя народны, у саюзу са потврдителномъ повельомъ своіомъ одъ 18. Мая 1743. на савъ како заоставшїй іоште у предреченымъ двама Окружіяма, тако и у остальымъ Окружіяма Унгарске и съ овомъ сдруженымъ Кралѣвинама живеѣїй народъ Србскїй. Но сва увѣраваня Царице-матере остала су безъ пожелѣногъ плода и успѣха. Истина далѣ изселяванѣ у Руссію было є предупреѣено, али гоненїя збогъ вѣре ни су престала ни после, а права Србска готово сва остала су само на папіру, безъ сваке животне крѣпости и дѣйства.

И при свемъ томъ, што су толике увреде и неправде трпїти морали, и свуда и у свачемъ заповстанїи бывали, Србљи су и опетъ у смыслу уговора свои Двору вѣрне и полезне услуге военне чинили. Съ новимъ преселеніемъ народа подъ предводительствомъ Патріарха Арсенїя IV. Іоанновића

Шакабента (1737.) знаменито приумножени, воевали су они противу своіу непрїателя Дома Австрїйскогъ у свако време, и показывали су се увѣкъ храбри и поуздани. Марїя Тересїя потврѣуюѣи (1743.) привілегїе Србске, вели, да су се Србљи храбри и дрзновени показали и у Баварской, Ческой и Італїи *). Уобште бывали су Србљи у сви ратовы Австрїйски и противъ Турака до 1788., и противъ Француза одъ 1793. — 1815. И данашњымъ даномъ у Італїи за цѣлокупность Монархіе Австрїйске воію храбро Србљи Граничари. А соразмѣріе, по комъ военна граница у одношенїю къ другимъ народима Монархіе Австрїйске у садашнѣмъ рату Італїанскомъ участвує, може намъ служити за осмотренїе своіу преѣашнїи. Военна граница износи $\frac{1}{35}$ део жительства цѣле Монархіе, а $\frac{1}{5}$ део войнства у Італїи (160.000 якогъ) чїне Граничари! Па іоште сада се нїє узело толико войске изъ границе, колико н. пр. у време Австрїйскогъ наслѣдногъ рата, кадъ є у войски одъ 300.000. было 100.000 Граничара, готово самы Србала. Какво ли є соразмѣріе народностїй было у войнству у време Турскогъ рата подъ Іосифомъ II., када самъ овога Міністеръ Бартнштайнъ свѣдочи: да є Србала, кои є пре истогъ рата найманѣ полдругїй мїліонѣ на брою было, у рату томъ толико изгинуло, да ће много година проѣи, докле и опетъ у оно станѣ доѣу, у комъ су пре рата (1787.) были **).

*) „Idemque populus (Rascianus), contractis ex Regno Hungariae, Croatiae et Slavoniae in magno numero armatorum copiis bene instructus et militaribus requisitis proprio aere comparatis debite provisos ad exercitus nostros in Bavaria, Bohemia et Italia locatos, contra hostes quoscumque fortiter et strenue militaverit etc.“

**) Wartenstein Worr. XXV., S. 143 und 144. Царски су Генерали на найопаснїя мѣста свагда Срблѣ коман-

И Правителство е признавало свагда у кривымъ овимъ жертвама велике народа Србскогъ о себи заслуге. Но ово голо признаніе была е досадъ Србљима сва награда за заслуге њіове! А Србљинъ никакве друге за усрећенъ своє награде ніє тражіо, него то єдино, да и Царевина свою часть уговора испуни, и привілегіяма народнымъ обустављну животну крѣпость и дѣйство поврати Срѣ неимаюћи свой собственный теріторіумъ, ни вышу сферу правленія и заступничества свога, нису могли Србљи нигда до пунолѣтности, ни правогъ політическогъ живота доћи.

И Правителство е важность околности ове добро разумѣвало. У нѣчемъ е готово было одъ свога и попустити. Оно е увиђало, да е неправо за Срблѣ, да они као єданъ за себе народъ немаю представничества свога кодъ Монарха, кое бы тегобе њіове до престола доставляло, и по правди у рѣшаваню овы участвовало. Ствари Србске быле су смѣшане съ мађарскимъ и съ овима заєдно Нѣговомъ Царскомъ Величеству на рѣшеніе доставляне. А ако е Митрополітъ, као Архіпастырѣ народа и Поглаварѣ цркве, хтео за народъ што да ради, то е могао само средствомъ представленія чинити, на кое се искало свакій путь извѣстіє одъ Мађарске Канцелларіє, па ако имъ се свидило, да представленіє нѣгово уваже и на основу тога рѣшеніе донесу: то е и опетъ испуненъ овога зависило одъ Мађара, коима су привілегіє Србске свагда триъ у оку быле, и кои

дирали и лакше имъ е было прегорети сто Србаля, него єдногъ Нѣмца или Мађара, као што самъ Бартиштайнъ на послѣдномъ мѣсту казує: „Man trägt weniger Bedenken, deren Hundert lieber, als einen Deutschen, Ungarn oder Wal-lonen der Feindesgefahr auszusetzen.“

су Срблѣ за опасне госте и гола орудія дворске політике сматрали *).

Зато е баяги Правителство за нужно нашло, управлянѣ Србски дѣла одъ Мађарски одвоити и таково повѣрити єдномъ особитомъ на тай конацъ установљномъ (1760.) дворскомъ дікастеріуму, подъ именовъ: Србскій придворный Одборъ (Deputatio Aulica in Iliricis), но у комъ ни єдногъ Србљина было ніє! Тако е выше правленіє Србско и опетъ у странымъ и то мађуйскимъ рукама было. У Осѣку пређе іоштъ установљна (1752) Србска Коммісія стави се садъ у саюзъ са предпомену-тымъ Србскимъ придворнымъ Одборомъ, коегъ е Предсѣдатель быо Баронъ Бартенштайнъ, Писатель вишепута наведеногъ дѣла о Србљима, потомъ Міністеръ подъ Іосифомъ II.

У ово е време Митрополітомъ быо Павелъ Ненадовићъ, кои е са Нѣмцѣма и політкомъ њіовомъ много посла и яда имао. Народъ е желіо єдномъ на чисто доћи, како са тымъ своимъ привілегіяма стои. Ненадовићъ измоли (1768) одъ Маріє Тересіє допуштєнъ, да се Саборъ народный држи, и на нѣму како о томе, тако и о прочимъ народнымъ стварма посавѣтує. У слѣдству овы саборны савѣтованя изыѣѣ (1770) царскій регуламентъ привілегія Србски, но кои ни издалека незадовољи Срблѣ. Зато у Синодима 1774 и 1776. захтевали су они, да се истый Регуламентъ на свакій начинъ поправи. На то изыѣѣ другій регуламентъ год. 1777., по коемъ садъ укине се горепоменутий придворный Одборъ Србскій и дѣла нѣгова дођу на Унгарску Канцелларію **).

*) У предговору истогъ дѣла на стр. VI.

**) У истомъ предговору на стр. XVI: „Daß die Kaiserin die den Illyriern bewilligte Hofstelle selbst aufhob, geschah aus Nachgiebigkeit gegen die Ungarn, Ihr angebetetes

овай другій регуламентъ проузрокуе многе неповольности и буненъ по народу, кое поводъ даде, те год. 1779. изыђе познатый, све до найновіегъ покрета народногъ (1. Мая 1848.) у важности бывшій Рескриптъ изяснителный (Declaratorium Illyricum), у комъ су намъ Нѣмцы протолковали привілегіе наше онако, како су они хтели, и како е по нѣи болѣ было. И зато се у истомъ Рескрипту ништа о привілегіалномъ станю народа Србскогъ неговори, но само о клиру и реду нѣиовомъ.

Съ Леополдомъ II. истомъ указало се сунце болѣ будућности за Срблѣ. Онъ се свакомъ приликомъ показывао као найвеѣій покровитель и благодѣтель народа Србскогъ. Онъ е многе одъ Србаля, да бы у явна дѣла веѣій упливъ имати могли, у редъ племиѣа Унгарски подигао. Онъ е првѣій Митрополита и Епископе наше на Унгарску діету одъ год. 1790. позвао и обѣао, да ће се на истой діети имати рѣшити, на кои начинъ да буде народъ Србскій у будуће преко Посланика свои представлянъ (репрезентіранъ), и како да се држе Србски народни Сабори. Онъ е по среѣной політики своіой установіо (5 Марта 1791.) Србску придворну Канцелларію, и тако и опетъ одвоіо Србска дѣла одъ Маѣарски. На послѣдакъ подъ нѣиме у присутству Фелдмаршаллайтнанта Шмідфелда, као царскогъ Коммессара, држанъ е (одъ Септ 1790 и 1791.) онай славный Тамишварскій Саборъ, еданъ одъ найзнаменитіи сабора народны, на комъ се о томе найвише радило,

Rex Theresia konnte ihnen dieses Opfer nicht versagen — —“, т. е. „А што е Царица установлѣный за Срблѣ придворный дікастеріумъ сама укинула, то се догодило изъ попуштания према Маѣара. Нѣиовъ обожаванный Rex Theresia (Краль Тересія) немогаше имъ ову жертву одказати.“

да се у смыслу привілегія наши політѣска слобода и самосталность народа Србскогъ подъ скиптромъ Австрійскимъ изрече, и извѣстный просторъ землѣ народу Србскомъ опредѣли. Ово е было прообразование (praefiguratio) Майске Скупштине и данашнѣ Войводовине наше. Меѣутымъ Леополдъ II. умре и са собомъ найлѣпше надежде Србске у гробъ однесе.

Наслѣдникъ нѣговъ Францъ I. веѣтъ нѣе имао ту намѣру са Срблѣима. Маѣари су и М. Тересію навели были, да е придворный Србскій Одборъ укинула; на тако су и сада бургіяшили све дотле, докле годъ ни су и Канцелларіи Србской списали за душу. Да бы народъ нашъ автономіе свое коначно лишили, установе они часпре de nobis sine nobis законъ 27: 1791., коимъ прогласе Срблѣ за праве и несумнѣне граѣане Унгарске, и да могу прибавляти добра и носити сва званія у Унгарской и присаюженнымъ странама. У слѣдству овогъ закона дакле укинесе (Юнія 4. год. 1792.) Србска придворна Канцелларія, као излишна, и дѣла нѣна доѣу и опетъ на Унгарску Канцелларію. А Срблѣи, неимаюѣи никаквогъ средства помоѣи, морали су на све то ѣутати, и трпѣти. На нѣко успокоенѣ нѣиово донесе се и другій законъ 10: 1792., коимъ се обѣавало, да ће одма, како се Канцелларія Србска укине, нѣки измеѣу восточногъ закона люди, у којима се изыскивана свойства налазе, кодъ Канцелларіе Унгарске, као и кодъ мѣстозаступаюѣегъ Кралѣвскогъ Совѣта намѣштени быти. Но ово е само обѣано было, па е при томъ и остало, као што имъ е данашный Светѣйшій Патріархъ Іосифъ на діети год. 184³/₄ явно у очи казао, и застыдіо ій.

Подъ Фердинандомъ I. Маѣарштина е сасвимъ отела была махъ и веѣтъ явно челюсти дивала про-

тиву свою остали народностей. По закону 1840. VI. §. 7. имали су Србљи по црквама своимъ матрикуле (протоколе крещаемыхъ) не више на своемъ црквенославенскомъ, но на Маѣарскомъ езыку водити. И овай су законъ наши преосвештени Митроносцы у Бачкой и Банату, веѣъ свуда (наравно осимъ военне границе,) и у животъ увели были. По другомъ опетъ истогъ закона §-фу (одъ године 1840. VI. §. 8.) нико не могао быти Парохъ, Капеланъ или Діаконъ, ко не Маѣарски знао. А изъ закона 1843/44 III. у смотренію слободногъ прелазка изъ едне вѣре у другу, Срблѣ су явно изключили, и тако Калвинима и Лутеранима запоставили. Текъ касніе изишло е у томъ предмету царско рѣшеніе съ недостойнымъ ограниченѣмъ. На послѣдку предлагали су Маѣари явно на діети 1847/8. да намъ и кнѣиге наше црковне на маѣарскій езыкъ трошкомъ државнимъ преведу, како бы потомъ ове са преводима Маѣарскимъ, на подобіе Матрикула, замѣнити могли.

VI.

В А С К Р С Ъ

Войводовине Србске,

Австрійске Сербіе.

(1. Мая 1848.)

Одъ Тамишварскогъ народногъ Сабора па до Карловачке преславне Майске Скупштине, протекло е пуны педесетъ и осамъ година. За цѣло то време, време трплѣня, угушенъ е было гласъ храброгъ, многозаслуженогъ народа Србскогъ. Срѣ не было мѣста, на комъ бы Србљи као народъ ступити

и стогодишнымъ своимъ лютымъ ранама лѣка потражити могли. Народни Сабори одъ год. 1837. и 1842. ограничени су были единствено на изборъ Митрополита; на нѣма се дакле ништа о стварма народнымъ не радити могло, ни смѣло. Угасила се на конаць и послѣдня тиняюѣа искра политическогъ живота нашегъ. И Маѣари су насъ, унукѣ Душана, не више народомъ, но пасмомъ и файтомъ называли. Тако се чинило, као да су све околности у сазаклѣтію противу насъ, и да насъ нигда сунце заслужене болѣ будущности огреяти неѣе. Србинъ не могао напредовати ни при наибольѣой воли и ревности своіой; онъ е осуѣенъ было на вѣчиту борбу противу оны неизчетны препона, коѣ су му обуставляле религіозно и душевно нѣгово образованѣ, као и развитакъ матеріалногъ му живота, у коѣмъ лежи знакъ величине народа, условіе за испуненѣ найвышегъ начела свакогъ народногъ живота, народногъ благостаня.

Но общти, на западу Европейскомъ появивши се политични покрети допру и до нашегъ милогъ, юначкогъ народа. Догаѣан у Паризу, Берлину, Бечу и Пешти-Пожуну, као потресуюѣи и изазиваюѣи примѣри и нѣга су изъ дубокога сна пробудили, освѣстили и извели на дично полѣ рата за право и свѣтлость. Такови тренутцы у народномъ животу опредѣлени су за утемелнѣ благостаня и праве среѣе народне.

Сви су народи, и сограѣани простране Монархіе Австрійске искали одъ Цара нова права, права нигда преѣе неуживана, сходна достоинству нѣювомъ, сходна духу и захтеванѣма напредуюѣегъ времена. Они су искали, а Царъ имъ е давао. Ёли дакле могао при таковымъ окрестностима еданъ само нашъ добрый народъ и надалѣ у пассивномъ своемъ станю

остати, и пустити, да другій еданъ прадѣдскомъ неподносимомъ гордошѣу надменный народъ, кои е іоштъ и преѣе на нѣга оштрио зубе, садъ о нѣму безъ нѣга располаже? да се диже на гробу нѣгове самосталности, чести и поштены? да му пакостнымъ упливомъ своимъ препятствуе развитакъ явногъ и дружтвеногъ живота нѣговогъ, на кое одъ самогъ Бога право има?

Избрани народа мужеви употребили су сву снагу срдца и духа на то, да овомъ одъ Бога даномъ приликомъ, какву столѣтія упамтила нису, избеаве свой погаженный презрѣный народъ. И доиста они су похвално рѣшили задатакъ свой.

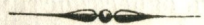
Крѣпость привілегія и уговора, подъ коима е народъ Србскій съ Патріархомъ своимъ Чарновићемъ у ове стране прешао, обуставлѣна е простомъ физическомъ силомъ, безъ моралне власти и снаге. Народу е Історія нѣгова, комедія преваре, предложена была. И свемогућій гласъ народа на Майской Скупштини уліо е привілегіяма животь, и дао писмену духъ.

На Майской Скупштини оживи име Патріарха Србскогъ у лицу Карловачкогъ Архіепіскопа Јосифа Раячића, оживи староисторическо достоинство Войводе Србскогъ у лицу

11. Стефана Шуиљикца Вишеза.

И тако съ овимъ дичнымъ именовъ започинѣсе нова епоха у Історіи Србској, за кою вѣштый и безпристрастный Списатель у свое доба оскудѣвати неће.

У Панчеву 5. Дек. 1848

Д О Д А Т А К Ъ.

I.

Народна заключенія одъ 1. и 3. Мая 1848.

Године 1848. дана 1. Мая држанъ е у Карловцы по обште появльной жельи народной одъ Нѣгове Ексцелленціе Архі-Епископа Карловачкогъ и Митрополита Иосифа Раячића заказанный Србскій Народный Саборъ, састоеій изъ опунуоженны Представника целогъ Србскогъ Народа у Хватской, Славоніи, Бачкой и Банату, и осталоу Унгаріи живеегъ, у комъ е слѣдуюће заключено:

Народъ Србскій подъ избранымъ ономъ приликомъ Предсѣдателѣмъ, Нѣговомъ Ексцелленціомъ Господиномъ Иосифомъ Раячићемъ, Архі-Епископомъ Карловачкимъ и Митрополитомъ, Народный Саборъ започевши, са жалосћу се опоминюѣи неправде, коя му е тымъ учинѣна, што е достоянство и чинъ поглавице Народа Србскогъ, Войводе, и достоянство Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, противъ учинѣны съ Домомъ Аустрійскимъ, као Владателѣмъ Унгарске и сдружены Кралѣвина, уговора, укинуто; и осећаюѣи, да му е собственный Поглаваръ за политично управляѣ нужданъ и да е право, да се Митрополиту нашемъ старо достоянство Патріарха поврати, прогласіо е

1. То право свое, и потоме е Нѣг. Ексцелленцію Гдна Иосифа Раячића, Ар-

хі-Епископа Карловачкогъ и Митрополита, за Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, а Гдна Стефана Шупликаца, Обрштера Огулинске Регименте, за Войводу Србскогъ едиоудушно избрао и наименовао.

Наставивши дана 3. Мая Народный Саборъ своя дѣлания, опредѣлю е далъ:

Осећаюѣи, да ни еданъ Народъ позыву природногъ свогъ опредѣленя за доста учинити, и достоянству Народногъ свогъ персоналитета складно се развити и изобразити неможе, ако се све препоне, коє га у той одъ природе наложенной му дужности напредованя и усавершенствованя сметаю, неуклоно, и све вериге, коє га као Народъ, имаюѣи свой языкъ, свою Історию, прошлостъ и будућностъ, вежу, неразреше, изяснює се

2. Србскій Народъ за Народъ политично слободанъ и незавысанъ, подъ Домомъ Австрійскимъ и обштомъ Круномъ Унгарскомъ.

Сматраюѣи на уговоре Народа Србскогъ съ Домомъ Австрійскимъ и Круномъ Угарскомъ учинѣне, и држеѣи, да се дана Народу права безъ нарушеня исты уговора укинути немогу, и да е за постояѣ и утврѣенъ владателскогъ престола najveћий емацъ любавъ и приврженостъ Народа, коя се

само испуненѣмъ обеѣаны Народу права и распространенѣмъ слободѣ, у духу времена обдржати може, желя е Народа Србскогъ, да се

3. Сремъ съ границомъ, Бараня, Бачка съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіономъ, и Банатъ съ границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ за Србску Войвоводину прогласи.

Као што ни едно тѣло наравномъ свомъ опредѣленю складно развити се не може, кадъ су му удови разделѣни, и као што ни еданъ удъ тела ніе на корысть, него управо на штету телу, ако ніе на свомъ природномъ мѣсту: тако ни еданъ разкомоданъ Народъ не може се ни матеріално, ни душевно, ни политично развити, догъ се у еданъ Народъ нестопи, едно државно тѣло на темелю еднакости неоснуе, зато

4. Политичный Савезъ Войвоводине Србске съ Троедномъ Кралѣвиномъ Хорватске, Славоніе и Далмаціе на темелю слободѣ, и еднакости признае съ тымъ, да се условія овога савеза на истомъ темелю израде и у животъ приведу.

Држећи да е нужно, да се по начелама изречене слободѣ, независности и државногъ Савеза Войвоводине Србске съ Троедномъ Кралѣвиномъ Хорватске, Славоніе и Далмаціе подъ Кру-

номъ Унгарскомъ наша меѣусобна одношеня опредѣле, наименовао е Народный Саборъ

5. Еданъ Одборъ, даюћи му пуну власть у име Народа, уставъ предречены одношеня израдити и за потврѣнѣ Народномъ Сабору предложити, све нужно и потребно за постигнуће горе изречене цѣли и намере располагати, — Народный Саборъ у свако доба по потреби и околностима времена сазвати, и еданъ постоянный одборъ одъ неколико лица између себе изабрати, кои ће непрестано овде се бавити, жель и теготе Народа примати и за Народный Саборъ у редъ доводити.

Одборъ се тай састои изъ слѣдѣщи особа:

Андр. Бирра, изъ Вуковара, — Райѣъ, Парохъ изъ Сивца, — Ник. Путникъ, Капетанъ изъ Шайкашкогъ Баталіона, — Гавр. Николиѣъ, изъ Бурѣва, — Петаръ Томашевиѣъ, изъ Ст. Бановаца, — Пав. Георгіевиѣъ, изъ Винковаца, — Борѣе Новиѣъ, изъ Каменице, — Моловиѣъ, изъ Руме, — Триѣ. Младеновиѣъ, изъ Ирига, — Свет. Милутиновиѣъ, изъ Субботице, — Петаръ Стоишиѣъ, изъ Сенте, — Деспиниѣъ, изъ Ковина, — Ник. Томашевиѣъ, изъ Кленка, — Георг. Бурковиѣъ, изъ Оссека, — Мойс. Георгіевиѣъ, изъ Оссека, — Тома Димиѣъ, изъ Томашеваца, — Мих. Крестиѣъ, изъ Титела, — Теод. Сарайлиѣъ, изъ Жабля, — Крестиѣъ, изъ Загреба, — Кост,

Ювановићъ, изъ Митровице, — Теоф. Димићъ, изъ Баваништа, — Стеф. Ристићъ, изъ Карловаца, — Алекс. Стоячковићъ, изъ Карловаца, — Сим. Радинъ, изъ Новасела, — Мар. Дракулићъ, изъ Ченте, — Евг. Арсенијевићъ, изъ Орловата, — Стеф. Бекићъ, изъ Перлеза, — Юв. Станковићъ, изъ Фаркаждина, — Борђе Варсанъ, изъ Панчева, — Игнатовићъ, изъ Чобанца, — Юв. Субботићъ, изъ Пеште, — Борђе Стояковићъ, изъ Пеште, — Коићъ, изъ Будима, — Юв. Хаджићъ, изъ Новогсада, — Алекс. Костићъ, изъ Новогсада, — Борђе Стратимировићъ, — Иванчевићъ, изъ Карловаца, — Васа Кавићъ, изъ Петринъ, — Василіевићъ, изъ Оршаве, — Борђе Пантелићъ, изъ Земуна, — Недельковићъ, изъ Белецркве, — Борђе Мушицки, изъ Ст. Томаша, — Манойловићъ, изъ Ст. Томаша, — Ђѣта Васићъ, изъ Црепае, — Петаръ Нинковићъ, изъ Буковца, — Арс. Коларскій, изъ Србске Банат. Регименте, — Дим. Завишићъ, изъ Србске Банат. Регименте, — Гаврилъ Писаровићъ, изъ Шайкашкогъ Бат.

Осећаюћи найискрению и најистинитію любовъ спрофу Влашкогъ Народа и сердачно се радујући свакомъ напредку њине Народности и желећи, да и њинъ Народъ постане Народъ и да се успореди са другимъ Народима, мысли овај Србскій Народный Саборъ, да смо мы Срби као њина верна и пра-

ва браћа дужни њи у њиномъ народномъ препорођењу подпомагати, очекујући исту узаймну любовъ одъ њи; зато одъ нашегъ Краля молимо

6. Да се Влашка народна самосталность у духу слободе, у духу народности осыгура.

Опредѣливши одборъ, кои ће по околностима времена Народный Саборъ сазвати, опредѣлюе се, да се

7. Заказанный за 15. Мая т. г. Србскій Народный Саборъ одложи.

Имаюћи Народъ Србскій подпуну и неограничену власть съ народнимъ добромъ своимъ располагати, и знаюћи, да се Народна дѣла безъ трошка одправляти немогу, опредѣлюе се

8. Да предреченый Одборъ у согласію са Нѣг. Светлости Србскимъ Патриархомъ и Народногъ Фонда Ассистентима, има власть потребну сумму новаца изъ Народне кассе дићи, съ тымъ условіемъ, да се рачунъ о изданомъ новцу Народномъ Сабору после преда, и да се новацъ само на найнужднія дѣла целогъ нашегъ Народа тичућа се опредѣли.

Желећи ове наше желъ у животь привести, дае се

9. Истомъ Одбору власть, да у споразумѣнію са Нѣг. Светости нашегъ Патриарха еданъ одборъ изъ целогъ на-

шегъ Народъ наименоуе, кои ће желѣ ове Нѣг. Величеству поднети и Хрватскомъ Сабору саобштити.

Примивши съ радосѣу позывъ наше Славенске браће пзъ Ческе, у комъ насъ на обште вѣће славенски у Аустрији живеѣи Народъ, у Златный Прагъ ради споразумленя обшты наши славенски интереса позывлю, дае се далѣ

10. Истомъ Одбору власть, да еданъ одборъ одъ стране нашегъ Народъ за то вѣће наименоуе, кои ће интересе нашегъ Народъ тамо заступати.

II.

Изъ прошколла Скупштинѣ Народъ Войводинѣ Србске месеца Септемберя и Октомберя год. 1848. у Карловцы држане.

V. Засѣданіе, 1^{вогъ} Октомврѣя 1848. у Карловцы држано.

Членъ 23. Ако бы се, као што се надамо, по окончаномъ народномъ рату овомъ пацификація чинити имала са владѣніемъ Аустрійскимъ, Унгарскимъ и саюзнице наше Троединѣ Кралѣвине, то Скупштина ова по должности своей и о томъ попеченіе имаюѣи, сачиненіе условія те пацификаціе, на основу заключенія народне Скупштинѣ 1. и 3. Мая о. г.

Поверава верховнимъ поглаварима народнымъ, Нѣговой Светости Го-

спон. Патріарху и Нѣговой Светлости Г. Войводи на тай начинъ, да ако бы по нужди и обстоятельствама одъ заключенія 1. и 3. Мая у нечему поустити ил' одступити требало, Они условія та нова народной Скупштинѣ предварително управо тога ради савати се имаюѣи, ради одобренія предложе.

III.

Изъ записника Сабора Троединѣ кралѣвине Далмашинске, Херватске и Славонске, 5. и слѣдеки мѣсеца Лишя (Юнія) и Сериня (Юлія) дана годинѣ 1848 држано.

Чланакъ VII.

О савезу Войводинѣ Србске са Троединомъ Кралѣвиномъ.

Желѣ и захтѣваня Србскогъ у новоустроенной Войводинѣ Србской живеѣегъ Народъ по едномъ подъ предвоѣнѣмъ Нѣг. Свет. Патріарха Јос. Раячиѣа изасланомъ Србскомъ одбору Сабору овомъ саобѣена и у томъ састоеѣа, да Троедина Кралѣвина ова у тесный политичный на темелю слободѣ и савршенѣ еднакости основаный, Войводину Србску са Троединомъ у едно чверсто державно тѣло стапляюѣи савезъ ступивши, и Србске желѣ и захтѣваня, наиме: потверѣнѣ Войводинѣ Србске и Срѣма съ Границомъ, Баранъ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ баталіономъ, и Баната съ Границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ састоеѣе, потверѣнѣ Патріархе и Войводе, признанѣ независимости и слободѣ Народъ Србскогъ, обезбѣнѣ Влашке народне самосталности

и остала исканя њина за свое желѣ призна, и тако ихъ укупно свуда подупире и у животъ увести труди се,—нашавши у сердцьма народа Херватско-Славонскогъ најсердачнии и најистинитии одѣкъ, и побудивши осѣћанѣ, да е савезъ тай и међусобна тверда и непорушна слога за постигнуће великогъ опредѣленя народа Троедне Кралѣвина посве нужна и потребна.

Съ тога Саборъ овай Троедне Кралѣвине по смыслу 4 точке записника Сербскогъ Народногъ Сабора одъ $\frac{1}{13}$ и $\frac{3}{15}$. Свибня (Мая) т. г. Савезъ Троедне Кралѣвине са Войводиномъ Сербскомъ изъ Срѣма съ Границомъ, Баранѣ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіономъ, и Баната съ Границомъ, Диштриктомъ Кикиндскимъ састоекомъ, на темелю слободе и савершене еднакости основаній прима, све желѣ народа Сербскогъ за свое собствене признае, — чега ради ће ихъ и кодъ престоля Њих. Величанства и на свакомъ мѣсту подупирати и у животъ увести трудити се.

Надалѣ ће се одредити еданъ одборъ, кои ће по примѣру Сербскогъ у 5. точки поменутогъ записника одъ Сербскогъ Народногъ Сабора изасланогъ одбора, уставъ међусобны одношеня Войводине прамъ Троедне Кралѣвине израдити и Сабору овомъ за одобренѣ поднѣти.

Чланакъ XI.

О основи одношеня спрофу Унгарске и Аустріе по одбору чланкомъ VIII. изасланомъ поднешеной.

6. Да се кралѣвина Далматинска као цѣловитый діо са Троедномъ Кралѣвиномъ сѣдини, — а остале югославянске покраине Монархіе Аустрійске, као што е новоустроенна Сербска, затимъ Дольна Штаерска,

Корушка, Истрія и Горица да се у ближній савезъ съ овима Кралѣвинама метну.

11. Да народъ троедне кралѣвине Пожешку, Веровитичку и Сремску Жупанию, као и граничарске регименте, Градишку, Бродску и Варадинску, подъ именовъ Дольне Славоніе, познате, — немаѣ и котаре, Рѣчкій, Бакарскій и Приморскій или Винодолскій сматра као цѣловитый діо Троедне Кралѣвине, и да ће ихъ као свое супротъ свакомъ макаръ когга противника насертаню крѣпко чувати и бранати.

Чланакъ XXIV.

О предузиманю свою дѣла у заедини са Войводиномъ Сербскомъ.

На саобѣнений одъ Грофа Алберта Нужана листъ $\frac{3}{15}$. липня (Юнія) т. г. изъ Карловаца одъ Сербскогъ Народногъ одбора на Саборъ овай управляѣнъ, у комъ Сербскій Народный одборъ напоминою' савезъ између Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске, кои е веѣ съ обе стране примляѣнъ, и являюћ', да е Србскій Народъ веѣ нападнутъ, захтѣва, да се Грофъ Албертъ Нужанъ долѣ изашалѣ, да станѣ Народа Сербскогъ изложи, и о начину, што сада чинити и како се бранити валя, посавѣтуе се, — као и на устмено исвѣстіе и предлогъ истогъ Грофа одлучіо е Саборъ Троедне Кралѣвине на темелю примляѣногъ съ обе стране савеза и искрене братске любви поступаюћи, Войводини Сербской у свако доба за постигнуће њѣны желя и физично и морално у помоћ притећи, и све кораке, кои бы се у смотрењу постояня и утверѣненъ Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске и одношеня овы међу собомъ саюжены земаля спрофу Аустріе и Унгарске предузети имали, едино у заедини и споразумляѣню съ брафомъ Сербскомъ предузимати.

IV.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Ferdinand I., an den Erzbischof Rajacsics.

Lieber Erzbischof Rajacsics!

Nachdem das hochverrätherische Treiben des Ludwig Kossuth und seiner Genossen in Meinem Königreiche Ungarn bis zur offenen Empörung gestiegen ist, und Ich es für Meine königliche Pflicht erachtet habe, diesen Aufruhr mit der Gewalt der Waffen zu erdrücken, um Meinen treuen Völkern die Wohlthaten einer friedlichen constitutionellen Existenz zu sichern, die unter dem Terrorismus einer verbrecherischen Faktion zur Unmöglichkeit geworden ist, theile Ich Ihnen im Anschlusse Meine aus diesem Anlasse erlassenen königlichen Manifeste mit dem Auftrage mit, auch Ihrerseits auf die möglichst schnelle Verbreitung und Befolgung derselben einzuwirken. Von der bewährten treuen Gesinnung der Ihrer kirchlichen Jurisdiction unterstehenden Bewohner Meines Königreichs Ungarn erwarte Ich, daß sie sich jeder unausweichlich die Strafe des Hochverrathes nach sich ziehenden Verbindung, und jedes Verkehrs mit der rebellischen Faktion enthalten, und Meiner zur Wiederherstellung der Ordnung unter dem Oberbefehle Meines Feldmarschalls Fürsten zu Windisch-Grätz stehenden Truppen jegliche Unterstützung leisten werden. Von Ihrer Treue und Anhänglichkeit aber versehe ich mich, daß Sie Ihren Einfluß auf die dortige Bevölkerung zum Schutze der friedlichen Bewohner Meines Königreiches gegen unnöthige Bedrückungen und Mißhandlungen, und zur Verhütung von Grausamkeit geltend machen, und auch hiedurch zur baldigen Erfüllung des sehnlichsten Wunsches Meines väterlichen Herzens, der Wiederherstellung eines Zustandes von Ruhe und Ordnung beitragen

IV.

Ручно писмо Нвг. Величества Цара Фердинанда I., на Архи-Епископа Раячиѣа.

Любезный Архи-Епископъ Раячиѣ!

Будући е издайственно мутенъ Лудвика Кошута и нѣговы единомысленика у Моіой кралѣвини Унгарской до явне побуне подигло се, сматрајући Я за мою кралѣвску дужность, ову побуну силомъ оружія угушити, да бы Моимъ вѣрнимъ народима благодѣянія спокойногъ, уставногъ существованія осыгурао, кое е подъ терроризмомъ зликовачке партае немогућношћу постало, саобщтавамъ Вамъ у додатку Мое овимъ поводомъ издане Кралѣвске Манифесте са тимъ налогомъ, да и одъ Ваше стране на у колико е могуће брже разпространенъ и наблюдаванъ исты садѣйствуете. Одъ осведочене вѣрности Вашемъ црковномъ судейству подчинѣны жителя Мое кралѣвине Унгарске очекивамъ, да ћеду се они одъ свакогъ казни издайства неизоставно за собомъ вукућегъ саюза, и свакогъ саобраштенія са бунтовническомъ факціомъ уздржавати, и да ћеду Мое за повратакъ порядка подъ врховномъ заповесћу Мога Фелдмаршала Княза одъ Виндишь-Греца стоѣемъ войнству сваку подпору давати. Одъ Ваше вѣрности и приврженія пакъ очекуемъ, да ћете Вы Ваше втечение на тамошнѣ жителство на обрану мирны жителя Мое кралѣвине противъ ненуждны угнѣтаваня и злоставленя, и на предохраненъ свирѣпства употребити, па и сотимъ на скоро изпуненъ найтоплие желъ Мога отеческогъ срца, повратакъ таковогъ станя мира и порядка принети, у комъ ће Мени могуће бити,

werden, in welchem es Mir möglich sei, den billigen Verlangen Meiner Serbischen Unterthanen Rechnung zu tragen.

Ulmütz, den 14. November 1848.

Ferdinand m. p.

V.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an den Serbischen Wojwoden, Stephan Schuplikatz von Vitez.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschlie-
fung vom 1. Dezember l. J. Euer Hochwohlgeboren
zum Wojwoden der Serbischen Nation mit dem Vor-
behalte zu ernennen geruht, über den Wirkungskreis
und die Stellung dieses Amtes zur Central-Regierung
nachträglich die Allerhöchste Willens-Meinung zu er-
öffnen.

Es gereicht mir zur besondern Beruhigung, das
Schicksal der, dem österreichischen Throne treu ergebenen
Serbischen Nation unter den gegenwärtigen Wirren,
Ihrer bewährten Treue, Einsicht und Thatkraft an-
vertraut zu wissen, und ich vertraue ganz, daß Euer
Hochwohlgeboren die Bemühungen des Ministeriums,
die Empörung der Ungarn zu unterdrücken, den innigsten
Verband mit dem österreichischen Kaiserstaate herzustellen
und zu befestigen, und dem treuen Serbischen Volke seine
Nationalität, so wie die freie Entwicklung seiner Insti-
tutionen zu sichern, kräftigst unterstützen werden.

Ich ersuche demnach Euer Hochwohlgeboren, mich
in ununterbrochener Kenntniß aller hierauf Einfluß neh-
menden Ereignisse zu erhalten, insbesondere aber eine de-
taillierte Darstellung der dermaligen Zustände der Nation,
und ihrer Beziehungen zu den angrenzenden Ländern mit
thunlichster Beschleunigung mir zu gewähren.

правичнимъ исканьма Мои Србски подданика задоста
учинити.

У Оломуцу, 14^{тогъ} Новембрія, 1848.

Фердинандъ, с. р.

V.

**Писмо и. к. Министра енупрени дѣла
Графа Штадіона, на Србскогъ Войводу,
Стефана Шуиљикца ошѣ Вишезѣ.**

Нѣгово Величество су Свевысочайшимъ Рѣше-
ніемъ одъ 1^{вогъ} Декемврія тек. год. Ваше Высокоро-
діе за Войводу Србскогъ Народа са тимъ примѣча-
ніемъ наименовати благоизволили, да ѣду о кругу
дѣлательности и положенію овога званія наспрамъ
Средоточногъ правителства Свевычайшу волю и
миѣніе поздніе изявити.

Мени на особито успокоеніе служи то, што
знамъ, да е судба Аустрійскомъ престолу вѣрно од-
даногъ Србскогъ Народа у садашњимъ замѣштел-
ствама, Вашой осведоченой вѣрности, разумности
и дѣятелности повѣрена, и сасвимъ самъ увѣренъ
да ѣе Ваше Высокородіе трудове Министеріума, по-
буну маѣара угушити, најтешню свезу са Аустрій-
скомъ царевиномъ повратити и укрепити, и вѣрномъ
Србскомъ Народу нѣгову народность, као и свобо-
данъ развитакъ нѣговы заведенія осыгурати, най-
крепче подпомагати.

Умолявамъ дакле Ваше Высокородіе, да бы ме у
непрекидномъ знаню своју на ово втеченіе имаюћи до-
гаѣя оддржали, особито пакъ, да бы ми подробно
представленіе садашњи стана народа, и нѣговогъ
отношенія къ пограничнимъ земляма у колико е мо-
гуће брже предали.

Gleichzeitig werden Euer Hochwohlgeboren mich sehr verbinden, wenn Euer Hochwohlgeboren mir die Mittel angeben wollten, mit Ihnen und der Serbischen Verwaltung mich in fortwährender Geschäftsverbindung zu erhalten, wobei ich aber den Wunsch äußere, daß dieses nicht etwa durch eine Deputation geschehe, die ohne Nutzen viele Kräfte in Anspruch nimmt, da es sich jedoch nur darum handeln kann, eine oder die andere Person in der Nähe des Ministeriums zu haben, die es von Verhältnissen des Landes in steter Kenntniß erhält, die Bedürfnisse derselben anzugeben in der Lage ist, und dabei ein Mittel der Verständigung wird.

Kremfier, am 6. December 1848.

Stadion m. p.

An Se. des Herrn Wojwoden der Serbischen Nation
General-Major Stephan Schuplicaß, Hochwohlgeboren.

VI.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an Seine Heiligkeit den Patriarchen Majastics.

Durch die Wiederherstellung des Patriarchates, als oberster kirchlicher Gewalt, und die Erneuerung der Würde eines Wojwoden, als obersten politischen Chef der Serbischen Nation, dann durch die Uebertragung dieser hohen Aemter an Euer Excellenz und den k. k. General-Major Supplicass, in Bestätigung der vollzogenen freien Wahl, haben Se. Majestät der Kaiser unser Allergnädigster Herr bereits huldvolle Beweise der besonderen Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation gewährt, und damit noch die bestimmte Zusicherung einer nationalen, den Bedürfnissen des Ser-

У исто време ће ме Ваше Високородіе врло обвезати, ако бы ми Ваше Високородіе средства означити хотѣло, мене съ Вама и са Србскимъ правителствомъ у непрестанномъ посленномъ союзу оддржати, при чему желю изражавамъ, да ово nebude преко каквогъ депутациѣ, која безъ ползе многе силе заузима, будући се само о томе дѣлати може, едно или два лица у близкости Министеріума имати, кои да га о отношеніама землѣ у непрестанномъ знаніу оддржаваю, кои су потребе исте означити у станіу, и притомъ средствомъ споразумнѣнія постаю.

У Кремзиру, 6^{тогъ} Декемврија 1848.

Штадионъ, с. р.

Нѣговомъ Високородіу Господину Войводи Србскогъ Народа Генераль-Маіору Стефану Шупљикаѣ.

VI.

Писмо ц. к. Министра еншарены дѣла Графа Штадиона, на Нѣгову Свешость Патриарха Раячика.

Возпоставленѣмъ Патриархата, као врховне црковне власти, и обновленѣмъ достоинства Войводе, као врховногъ политическогъ поглавице Србскогъ Народа, далѣ предаванѣмъ овы високи званія Вашемъ Высокопревозводителству и ц. к. Генераль-Маіору Шупљикцу, са потврѣнѣмъ учинѣногъ свободногъ избора, Нѣгово Величество су Царѣ, нашъ Милостивѣйшій Господарѣ, већ милости пуна свидѣтелства особыте брыге за обстаянѣ и благостанѣ Србскогъ Народа дали, и сотимъ су јоштѣ опредѣлено обеѣанѣ народногъ, потребама Србскогъ

bischen Volkes entsprechenden Organisation zu verbinden geruhet.

Se. Majestät haben daher solche Maßregeln getroffen, welche geeignet sind, die Wünsche der treuen und tapferen Serbischen Nation zu befriedigen. Ich fühle mich glücklich, Euerer Excellenz von diesen Allerhöchsten Entschlüssen in Kenntniß setzen zu dürfen. Die hohen Verdienste E. E. um Thron und Reich, die ausgezeichneten Leistungen des Hrn. Woywoden, und die musterhafte Treue und Anhänglichkeit der Serbischen Bevölkerung sprechen laut für sich selbst, und liegen dem Herzen Se. Majestät so nahe, daß zur Erwirkung der wohlverdienten Anerkennung es in diesen wie in künftigen Fällen, weder der Vermittlung von Deputationen, noch der Vorbringung dringender Bitten von Seite derselben bedarf. Die Anerkennung des Grundsatzes der Gleichberechtigung aller dem kaiserlichen Scepter gehorchenden Völker wird stets aus der eigenen freien Entschließung Sr. Majestät hervorgehen.

Ich ergreife die Gelegenheit um Euerer Excellenz die Versicherungen der ausgezeichneten Verehrung zu wiederholen.

Kremsier, am 14. Dezember 1848.

Stadion m. p.

An Se. Excellenz den Hrn. Patriarchen und Erzbischof von Kajacsics, in Karlowitz.

VII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an den Erz-Bischof Kajacsics.

Lieber Erzbischof Kajacsics!

Ich habe der Wahl Meines Generals Supplicaz zum Woywoden der Serbischen Nation Meine kaiserliche

Naroda odgovarajućeg uestroenija sauziti blagoizvolili.

Нѣгово Величество су дакле такове уредбе учинили, кое су способне желѣ гѣрногѣ и храброгѣ Србскогѣ Народа задовољити. Я се осећамъ срећнимъ, Вашемъ Высокопревозводителству ова Свевысочайша Рѣшенія до знаня доставити моћи. Высоке заслуге Вашегѣ Высокопревозводителства за престоль и државу, отлична дѣла Господина Войводе и примѣрна вѣрность и приврженость србски жителя сама за себе ясно говоре, и леже на срцу Нѣговогѣ Величества тако, да за издѣйствованѣ заслуженогѣ припознаваня у овимъ, као и у будућимъ случаевима ни посредствованѣ депутациа, ни предлаганѣ неодложны молба одъ стране исты потребно не. Припознаванѣ начала равноправности свію царскомъ скиптру повинуюћи се народа свагда не изъ собственогѣ слободногѣ Рѣшенія Нѣвогѣ Величества произходити.

Непропуштамъ ову прилику Вашемъ Высокопревозводителству увераваня отличногѣ высокопочитанія повторити.

У Кремзиру, 14^{гогѣ} Декемѣрія 1848.

Штадіонъ, с. р.

Нѣговомъ Высокопревозводителству Господину Патріарху и Архи-Епископу Раячићу, у Карловцы.

VII.

Ручно писмо Нѣг. Величества Цара Франца Иосифа I., на Архи-Епископа Раячића.

Любезный Архи-Епископъ Раячићъ!

Я самъ избору Мога Генерала Шупльикца за Войводу Србскогѣ Народа Моѣ Царско потврѣнѣ

Bestätigung ertheilt, in der Absicht, Meiner treuen und tapferen Serbischen Nation in der Wiederherstellung dieser Würde eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren. Gleich nach hergestelltem Frieden wird eine der ersten Sorgen Meines väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung aller Meiner Völker herbeizuführen.

Ulmütz, den 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

VIII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers
Franz Joseph I., an den Erzbischof
Kajascics!

Lieber Erzbischof Kajascics!

Um Ihre hohen Verdienste um Mein Haus und die Gesamtmonarchie zu belohnen, und um Meinem treuen und tapferen Serbischen Volke einen Beweis meiner besonderen kaiserlichen Gnade und Fürsorge zu geben, erneuere Ich das Patriarchat, wie es bereits von Ihren Vorfahren auf dem Erzbischöflichen Stuhle von Carlowitz bekleidet wurde, und verleihe Ihnen die Würde und den Titel eines Patriarchen.

Ulmütz, am 15. December 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

даровао, съ тимъ намѣреніемъ, Момъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу съ воспоставленѣмъ овогъ достоинства емство дати за народно, нѣговимъ потребама одговараюће внутренѣ устроениѣ. Олма по повратку мира бытиће една одъ првы брига Мога отеческогъ срца, таково народно внутренѣ правителство на основу равноправности свію Мои народа произвести

У Оломуцу, 15^{гогъ} Декемврія 1848.

Франць Іосифъ, с. р.

Штадіонъ, с. р.

VIII.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара
Франца Іосифа I., на Архи-Епископа
Раячиѣ.

Любезный Архи-Епископъ Раячиѣ!

Да бы Ваше велике заслуге о Моме Дому и целокупной Монархii наградио, и да бы Моме вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу сведочбу Мое особыте Царске милости и брыге дао, обновлявамъ Я Патріархатъ, као што е онъ веѣ одъ Ваши предшественика на Архи-Епископской столицы у Карловцы притяжанъ быо, и даруемъ Вама достоинство и титулу Патріарха.

У Оломуцу, 15^{гогъ} Декемврія 1848.

Франць Іосифъ, с. р.

Штадіонъ, с. р.

Manifest vom 3/15 Dezember 1848.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden, Kaiser von Oesterreich; König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venetiens, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien und Illyrien; Erzherzog von Oesterreich; Herzog von Lothringen, Salzburg, Steiermark, Kärnten, Krain, Ober- und Nieder-Schlesien; Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; gefürsteter Graf von Habsburg und Tirol etc. etc.

Unsere tapfere und treue Serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus, und durch heldenmüthige Gegenwärt gegen alle Feinde Unseres Thrones und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan.

In Anerkennung dieser Verdienste und als besondern Beweis Unserer kaiserlichen Gnade und Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation haben Wir beschlossen, die oberste kirchliche Würde des Patriarchates wieder herzustellen, wie sie in früheren Zeiten bestand, und mit dem Erzbischöflichen Stuhle von Karlowitz verbunden war, und verleihen den Titel und die Würde eines Patriarchen Unserm lieben und getreuen Erzbischof von Karlowitz Joseph Kajascics.

Wir finden Uns ferner bestimmt, die auf Unsern General-Feldwachtmeister Stephan Suppicas de Vitez gefallene Wahl zum Wojwoden der Serbischen Nation, unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde, zu bestätigen.

Es ist Unser kaiserlicher Wille und Absicht, durch die Wiederherstellung dieser obersten geistlichen und welt-

Manifesto одъ 3/15. Декемвриа 1848.

Мы Францъ Юсифъ Первый, Божию милостью Царь Австрийский; Краль Унгарский и Ческий, Краль Ломбардіе и Млѣтака, Далматинский, Хорватский, Славонский, Галиціе, Владиміріе и Иллиріе; Архи-Войвода Австрийский; Войвода Лотарингіе, Салцбурга, Штаерске, Корушке, Крайнске, Горнѣ- и Долнѣ-Шлезіе; Великий Князь Ерделя; Пограничный Графъ Моравіе; Покняженный Графъ Хабсбурга и Тирола и т. д. и т. д.

Нашъ храбрый и вѣрный Србский Народъ у себе времена приержености къ Нашемъ Царскомъ Дому, и витежкимъ odporомъ противу свію неприятеля Нашега престола и Наши држава найславниѣ одличовао.

У признаваню овы заслуга и као особито доказательство Наше царске милости и брига о постоянню и благостаню Србскогъ народа, заключилисмо, да Врховно црковно достоинство Патриархата опетъ воспоставимо, као што е оно у преѣшания времена постояло, и са Архиепископскомъ столицомъ Карловачкомъ саюжено было, и даруемо титулу и достоинство Патриарха Нашемъ любезномъ и вѣрномъ Архиепископу Карловачкомъ Юсифу Раячићу.

Рѣшилисмо се далѣ, да на Нашегъ Генерал-Маіора Стефана Шупљикца Витежкогъ падшій изборъ за Войводу Србскогъ, поредъ воспоставленя овогъ староисторическогъ достоинства, потврдимо.

Наша е царска воля и намѣра, да са воспоставленѣмъ овы врховны свештены и мірски до-

lichen Würden Unserer treuen und tapferen Serbischen Nation eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren.

Gleich nach hergestelltem Frieden wird es eine der ersten und angelegentlichsten Sorgen Unseres väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung aller Unserer Völker zu regeln und festzustellen.

Gegeben in Unserer königlichen Hauptstadt Olmütz am 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Franz Graf Stadion m. p.

X.

Aus der Reichsverfassung vom 4 März 1849.

§. 72. Der Wojwodtschaft Serbien werden solche Einrichtungen zugesichert, welche sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen.

Die Vereinigung der Wojwodschaft mit einem anderen Kronlande wird, nach Einvernehmung der Abgeordneten derselben, durch eine besondere Verfügung festgestellt werden.

XI.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Kajascics.

Lieber Patriarch Kajascics!

Da die Herstellung einer gesetzmäßigen Regierungsgewalt in denjenigen Ländern, welche durch die loyalen

stoinства, Нашемъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу емство дамо за народно, нѣговимъ потребама одговараюће унутрашнѣ устроениѣ.

Одма по повратку мира быт'ће една одъ првы и найпречи брига Нашегъ отеческогъ срдца, да таково народно унутрашнѣ управителство по начелу равноправности свию Наши народа уредимо и утвердимо.

Дано у Нашемъ Кралѣвскомъ главномъ граду Оломуцу 15. Декемврія 1848.

Францъ Јосифъ, с. р.

Францъ Графъ Штадионъ, с. р.

X.

Изъ Државногъ Устава одъ 4. Марта 1849.

§. 72. Войводовини Сербіи осигураваю се такова уређеня, коя се ради обезбѣненя нѣовогъ правногъ обштинства и народности на старимъ привилегіама и царскимъ изьявленіама найновіегъ времена осниваю.

Саединѣнѣ Войводовине са другомъ коіомъ Круновиномъ утврдит'есе, по преслушанію Посланика нѣны, особытомъ наредбомъ.

XI.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Јосифа I., на Нѣгову Свешостъ Патриарха Раячиѣ.

Любезный Патриархъ Раячиѣ!

Будући є повратакъ законне правителственне власти у онимъ земляма, коє су законнимъ настоя-

Bestrebungen der getreuen Serbischen Nation den destruktiven Absichten der Parthei des Aufruhrs in Ungarn entzogen, und durch die Fortschritte Meines Österreichisch-Serbischen Armee-Corps bis jetzt besetzt worden sind, dringend nothwendig ist; so habe ich in Anerkennung Ihrer lobenswerthen bisherigen Bemühungen, der Anarchie in diesen Bezirken zu steuern, und in Betracht, daß dieselben größtentheils von dem Serbischen Volke bewohnt werden, was bei gesetzlicher Feststellung des künftigen Verwaltungs-Gebietes des der Nation bereits gewährten eigenen Woywoden dereinst die Hauptrückficht der Bestimmungsgründe sein wird, Sie mit der provisorischen Verwaltung der von dem Österreichisch-Serbischen Armee-Corps bis jetzt besetzten Provincial-Bezirke, nemlich: des Sirmier, Batscher-Bohrogher und Torontaler Comitats, nebst dem Stuhlgerichts-Bezirke von Werscheß im Temescher Comitats, und der im Umfang dieser Bezirke gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen, als Meinen speciell bevollmächtigten kaiserlichen Commissär zu beauftragen gefunden.

Da Ich jedoch für die Dauer des gegenwärtigen Krieges und bis zur gänzlichen Bewältigung des Aufstandes in Ungarn die oberste Leitung der Verwaltung dieses Königreiches, und aller bisher damit verbundenen Länder, über welche der Kriegszustand ausgesprochen werden mußte, dem Oberkommandanten Meiner Armee, Feld-Marschall Fürsten zu Windisch-Grätz anvertraut habe; so ist es nöthig, daß auch das Ihnen übergebene Gebiet mit Rücksicht auf den bestehenden Kriegszustand, und im Einklange mit den vom Armee-Oberkommandanten aufgestellten Grundsätzen und Maßregeln verwaltet werde.

Zur Vermittlung dieses Verhältnisses habe ich den von dem Feld-Marschall Fürsten Windischgrätz als Militär-Distrikts-Commandanten in Sirmien, Bacska und

ванѣмъ вѣрногъ Србскогъ Народа пагубнимъ намѣреніями бунтовничке партае у Унгаріи одузете, и напредованѣмъ Мое Аустрійско-Србске войске досадъ заузете, необходимо нужно; то самъ я Вама, припознаваяѣи Ваше похваледостойне досадашнѣ труде, анархію у тимъ окружіама укинуги, и сматраюѣи, да у истимъ по деѣой части Србскій Народъ обывава, кое ће при законномъ опредѣленю будуѣегъ управителственногъ предѣла народу веѣ дарованогъ собственогъ Войводе едномъ поглавито призрѣніе опредѣлююѣи основа быти, привременно управителство одъ Аустрійско-Србске войске досадъ заузеты провинціалны-окружіа, т. е. Сремске, Бачко-Бодрогске и Торонталске Вармеѣе, са судейскимъ окружіемъ Вршачкимъ у Тамишварской Вармеѣи, и лежеѣи у простору овы окружіа кралѣвски вароша и надлежателства, као Моме особенно опуномоѣеномъ Царскомъ Коммессару предао.

Будуѣи самъ пакъ Я за време траюѣегъ садашнѣгъ рата, и догъ побуна у Унгаріи конечно савладана nebude, врховно воденѣ управителства ове Кралѣвине, и свию досадъ са овомъ саюжены земаля, надъ коима се станѣ рата изреѣи морало, врховномъ Заповѣднику Мое Войске, Фелдмаршаллу Князу одъ Виндишгреца, повѣрио; зато е нужно, да и Вама преданыи предѣлъ са призрѣніемъ на постоеѣе станѣ рата, и у согласію са опредѣленнымъ одъ Врховногъ Заповѣдника войске начелама и уредбама управлянѣ буде.

На посредствованѣ овогъ отношенія опредѣлио самъ Я военнимъ окружнимъ Заповѣдникомъ у Срему, Бачкой и Банату одъ Фелдмаршала Кназа Вин-

Banate aufgestellten General-Major von Mayerhofer bestimmt, mit welchem Sie in jeder Beziehung, vorzüglich aber in allen militairischen und politischen Gegenständen das engste Einvernehmen zu pflegen, im übrigen aber Ihre Berichte an den gedachten Feld-Marschall und an Meine betreffenden Ministerien zu leiten haben, von welchen Ihnen auch die nöthigen Detail-Anweisungen zugehen werden.

Zur Beforgung der Kammeralgeschäfte und der Verwaltung des öffentlichen Gutes und Wahrung der Interessen des Fiscus ist Meine Regierung beauftragt, einen eigenen Administrator in dem Ihrer Verwaltung anvertrauten Bezirke zu bestellen, welchen Sie, so wie den Militär-Districts-Commandanten, in jeder Beziehung in seinem Amte zu unterstützen haben.

Da der Militär-Districts-Commandant General-Major von Mayerhofer zugleich angewiesen ist, die Administration der sirmischen und banatischen Grenz-Truppen und Bezirke mit Meinem Kriegs-Ministerium zu vermitteln, deren Administration bisher ebenfalls unter Ihrem Einflusse gestanden hat; so haben Sie ihn hiebei in jener Weise zu unterstützen, welche unter Beibehaltung des Militär-Organismus der Grenz-Bezirke, und den in der Reichsverfassung vom 4. März dieses Jahres aufgestellten Grundsätzen mit den vorliegenden Umständen vereinbar ist, bis eine definitive Regelung auch dieses Grenzverhältnisses in der Zukunft möglich sein wird.

General-Major von Mayerhofer wird zu diesem Ende angewiesen, auch in Bezug auf die Militär-Grenz-Angelegenheiten in seinem Bezirke mit Ihnen das nöthige Einvernehmen zu pflegen.

Ulmüß, am 2. April 1849.

Franz Joseph m. p.
F. Schwarzenberg m. p. F. M. L.

дишгреца постављеногъ Генералъ-Мајора отъ Маерхофера, съ коимъ Вы у свакомъ отношенію, особито пакъ у свима военнимъ и политическимъ предметима найтешнѣ споразумнѣнѣ наблюдавати, у прочемъ пакъ Ваша извѣстія на споменутогъ Фелд-маршала и на Моє тицаюће се Министеріе управляти имате, одъ кои ће Вамъ и нужна поособна упутствія долазити.

За одправлянѣ Каммералны послова и управлянѣ државногъ иманя и храненѣ корысти фишкуса Моє е правителство налогъ добыло, особенногъ Администратора у окружію Вашемъ управителству повѣреномъ поставити, кога Вы, као и военногъ окружногъ Заповѣдника у свакомъ отношенію у нѣговомъ званію подпомагати имате.

Будући е военный окружный заповѣдникъ Генералъ Мајоръ отъ Маерхоферъ скупа упућенъ, администрацію Сремски и Банатски граничара и окружія са Моимъ Министеріумомъ рата посредствовати, кои е администрація досадъ такођеръ подъ Вашимъ втеченіемъ стояла; то га Вы притомъ онимъ начиномъ подпомагати имате, кои се поредъ задржаваня войничкогъ устройства (organism) граничарски окружія, и по опредѣленімъ у Државномъ Уставу одъ 4^{тогъ} Марта ове године начелма са постоећимъ обстоятелствама слаже, докъ конечно уређенъ и овогъ граничарскогъ отношенія у будуће могућнимъ нестане.

Генералъ-Мајоръ отъ Маерхоферъ на овај коначъ упућує се, да у отношенію на дѣла военне границе у нѣговомъ окружію съ Вама нужно споразумнѣнѣ наблюдава.

У Оломуцу, 2^{рогъ} Априлія 1849.

Францъ Јосифъ, с. р.
К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Kajacsics.

Lieber Patriarch Kajacsics!

Nachdem die Wirksamkeit des Oberbefehlshabers Meiner Armee in Ungarn und Meines ihm zur Seite gestellten bevollmächtigten Commissärs für die Civil-Angelegenheiten sich auch auf jene Landestheile erstreckt, deren provisorische Leitung Ihnen in Folge Meines Handschreibens vom 2. April l. Js. bisher anvertraut war, habe Ich beschlossen, Ihre Einsicht und Ergebenheit für jetzt in einem andern Wirkungskreise in Anspruch zu nehmen.

Sie haben sich demnach ohne Verzug an Mein Hoflager zu begeben, um hier an den Berathungen über Angelegenheiten Theil zu nehmen, welchen Meine lebhafteste Fürsorge gewidmet ist, und die sich auf die Zukunft Meiner treuen Serbischen Nation, und auf die nächsten Bedürfnisse der griechisch nicht-unirten Kirche beziehen.

Schönbrunn, den 11. Juli 1849.

Franz Joseph m. p.

K. Schwarzenberg m. p. F. M. L.

XIII.

Aus dem Vortrag des k. k. Ministerrathes, betreffend die provisorische Organisirung der Verwaltung in Ungarn, vom 12. Oktober 1849.

Der Wojwodschafft Serbien ist im §. 72 der Reichsverfassung eine von Ungarn unabhängige Stellung, so

XII.

Ручно писмо Нбговогъ Величества Цара Франца Иосифа I., на Нбгову Светостъ Патриарха Раячиѣ.

Любезный Патріархъ Раячиѣ!

Будући се дѣйствованѣ Врховногъ Повелителя Мога войнства у Унгаріи и Мога нѣму придоданогъ опуномоѣногъ коммессара за цивилна дѣла и на оне части землѣ простире, кои е привременно управлянѣ Вама у слѣдству Мога Ручногъ писма одъ 2^{рогъ} Априлія тек. год. досадъ повѣрено было, заключію самъ Я Ваше проницателство и одданность засадъ у другомъ кругу дѣятелности употребити.

Имате дакле безъ отлаганя у Мой Дворскій станъ доѣи, да овде участвуете у совѣтованьма о дѣлма, коима е Мое живо старанѣ посвеѣено, и коя се на будућность Мога вѣрногъ Србскогъ Народа, и на найближе потребе греко-несаединѣне цркве относе.

У Шенбруну, 11^{тогъ} Юлія 1849.

Францъ Иосифъ, с. р.

К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XIII.

Изъ предложенія ч. в. Министерскогъ Савѣта, у слошрению привременногъ устроения управителства у Унгарской, одъ 12. Октомери 1849.

Войвоводини Србији е у §-фу 72. Државногъ Устава обеѣано одъ Унгаріе незавѣсимо положеніе,

wie eine, ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande regelnde Verfügung in Aussicht gestellt.

Ueber die künftige Organisirung und Abgrenzung derselben, wird Euerer Majestät ein besonderer Vortrag erstattet.

Die ehemalige Landesverfassung Ungarns ist durch die Revolution selbst beseitigt, und ein besonderes Statut wird, begründet auf die Principien der Reichsverfassung; nämlich auf die Einheit der Monarchie, auf die Gleichstellung der Kronländer, und auf die Gleichberechtigung aller Volksstämme die landesverfassungsmäßigen Beziehungen zu regeln haben.

XIV.

Allerunterthänigster Vortrag des Minister- rathes,

die Organisirung der Serbischen Wojwodschafft und des Temescher Banates betreffend.

Allergnädigster Herr!

Einen eigenthümlichen Bestandtheil in dem Territorium Ungarns bilden die südöstlichen Landschaften von den unteren Flußgebieten der Donau und der Theis, der Drau und Save bis zur Marosch und bis zur Siebenbürgischen Gränze.

Im 16. Jahrhunderte von den Türken erobert und nebst einem großen Theile des eigentlichen Ungarlandes von denselben und ihren Anhängern durch mehr als 150 Jahre im Besitze behalten, waren jene Gebiete besonders im 17. und 18. Jahrhunderte der Schauplatz blutiger und verheerender Kriege, und verdankten ihre Befreiung von dem Türkischen Joch und ihre neuerliche Urbarmachung der ausdauernden Tapferkeit, dem Fleiße und der Thätigkeit christlicher Kämpfer und Einwanderer.

као и разположенъ, уређуюће нъно саюженъ са другомъ којомъ Круновиномъ.

О будућемъ устроению и ограничению исте, Вашемъ ће се Величеству особенно предложенъ учинити.

Пређашный земальскій Уставъ Унгаріе самомъ революціомъ е укинутъ, и особытый штатутъ, основанъ на начелма Државногъ Устава, сырѣчь на единству Монархіе, на еднакости Круновина и на равноправности свою народны племена, имаће уредити земальскомъ Уставу сходна одношеня.

XIV.

Свепокизнѣише представленіе Министер- скогъ Савѣта,

у смотренію устроения Србске Войводовине и Тамишкогъ Баната.

Све милостивѣишій Государе!

Свойствену саставну часть у територіюму (простору) Унгаріе сачиняваю южно-восточни предѣли одъ дольны краева рѣке Дунава и Тиссе, Драве и Саве до Мориша и до Ердельске границе.

У 16. столѣтію одъ Турака освоени и са великомъ часу свойствене Унгаріе одъ исты и ныовы приврженика крозъ више одъ 150. година притяжавани, были су они предѣли особито у 17. и 18. столѣтію позориште кривавы и разораваюћи ратова и благодарили су свое ослобоженъ одъ турскогъ ига и ново свое обработанъ издржимой храбрости, прилѣжанію и дѣлательности христіански бораца и доселѣника.

Als in Folge des von Kaiser Leopold I. an die Illirischen Bewohner der unter Türkischer Bothmäßigkeit südwärts von der Donau und Save befindlichen Länder gerichteten Aufrufes vom 6. April 1690, und in Folge des über Sendung des Metropolitens von Zenopolis, Isaias Diakovic, unterm 21. August 1690 erlassenen kaiserlichen Diploms mit dem Patriarchen, Arsenius Cernovic, 36 — 37,000 Serbische Familien Griechisch-nicht-unirten Glaubens in die entvölkerten Landestheile zwischen der Save und Drau und an der Theißmündung einwanderten, wurden denselben durch das Privilegium vom 20. August 1691 besondere Begünstigungen und Rechte, vornämlich die Unabhängigkeit ihrer Kirche und freie Religionsübung nach den Gebräuchen des Griechischen Ritus, die Wahl ihres Kirchenfürsten und Wojwoden und die innere Verwaltung durch eigene Magistrate zugestanden. Ein an den Erzbischof Cernovic und den Vice-Wojwoden Monasterly im Jahre 1694 erlassenes Rescript hat der Serbischen Nation die Freiheit von jeder Comitatsgewalt und die unmittelbare und alleinige Unterordnung unter die kaiserliche Regierung zugesichert.

Erläuterungen und Bestätigungen dieser, dem Raszischen Volksstamme verliehenen Privilegien erfolgten in den Jahren 1695, 1706, 1713, 1715 und 1743.

Die Serbischen Einwanderer halfen mit ihrem Gute und Blute den kaiserlichen Truppen bei der Behauptung des wiedergewonnenen Gebiethes, und als im Carlowitzer Frieden vom Jahre 1699 das Land zwischen der Donau und der Theißmündung, so wie die westlichen Theile Syrmiens von der Pforte an Oesterreich abgetreten und weiterhin die Theiß und Marosch als Gränzen des beiderseitigen Gebiethes bestimmt worden waren, erhielten im Jahre 1702 das Slavonische, so wie das Theiß und Maroscher Gränzland, unmittelbar den Centralstellen in Wien untergeordnet, eine militärische Verfassung.

Кадъ су се у слѣдству едногъ, одъ Цара Леополда I. на Иллирическое жителъ подъ турскимъ подданичествомъ южно одъ Дунава и Саве налазећи се земаля, управљногъ позыва одъ 6. Априлія 1690., и у слѣдству царске по посланю Митрополита Янополскогъ, Исаия Діяковића, издане дипломе подъ 21. Августа 1690. са Патріархомъ, Арсениемъ Черновићемъ, 36 — 37.000. Србски породица грчко-несаединогъ вѣроизповѣданія у пусте части землѣ између Саве и Драве и на ушћу Тиссе доселили, дарована су имъ привілегиомъ одъ 20. Августа 1691. особенна преимућства и права, нарочито независимость ньюе цркве и слобода вѣре по обычаима грчкогъ обреда, изборъ цркве Предстателя и Войводе и внутренѣ управителство преко собственихъ магистрата. Еданъ на Архи-Епископа Черновића и Вице-Войводу Монастерлиу године 1694. издатыи Решкриптъ осыгурао е Србскомъ Народу слободу одъ сваке Вармеѣске власти и непосредственну и единому подчиненость подъ царско правленіе.

Изясненя и потврѣненя овы, Рашкомъ (Расційскомъ) племени дарованы Привілегія слѣдовала су у годинама 1695, 1706, 1713, 1715 и 1743.

Србски су доселѣници са своимъ иманѣмъ и крвлю помагали царскимъ войскама оддржати опетъ-освоеный предѣлъ, и кадъ су у Карловачкомъ миру одъ године 1699. земля између Дунава и ушћа Тиссе, као и западнѣ части Срема одъ Порте Аустріи уступлѣне и далѣ Тисса и Морингъ као границе обоестранногъ предѣла опредѣлене были, добыю у години 1702. Славонска, као и Потиска и Поморишка граница, средоточнимъ властима у Бечу непосредственно подчинѣне, воинчкій уставъ.

Durch den Passarowitzer Frieden vom Jahre 1718 gelangte das Banat von Temeswar, oder das Land zwischen der Marosch, Theiß, Donau und Siebenbürgen an Oesterreich, und wurde gleichfalls als Militär-Gränzland organisirt. Doch nach wenigen Decennien entschwand mit dem Zurückdrängen der Osmanen das unmittelbare Bedürfniß einer militärischen Verfassung.

Im Jahre 1747 wurde das Gränzland an der Save und Donau ohnedieß bereits durch die theilweise Herstellung der Comitate Sirmien, Posega und Berócze verringert, so wie im Jahre 1750 die Theißer und Maroscher Gränze aufgehoben und im Jahre 1751 die Einführung der Provincial-Verfassung im Banate angeordnet. Im Jahre 1763 besetzten die Schaikisten-Compagnien das Delta an der Mündung der Theiß in die Donau. Im Jahre 1768 erfolgte die eigentliche Ausscheidung der Banater Militärgränze von dem Provinziale; aus der ersteren wurden im Jahre 1773 drei Regiments-Bezirke gebildet, und das letztere, nachdem es in drei Comitate, Temesch, Torontal und Krasso getheilt worden war, vom Kaiser Joseph II. der Central-Verwaltungs-Behörde des Königreichs Ungarn untergeordnet.

Doch betraf diese Maßregel nur die politische Administration des Landes, in militärischer und cameralistischer Beziehung blieb das Banat fortan in unmittelbarer Abhängigkeit von den Centralstellen in Wien.

Mit diesen administrativen Umstellungen Hand in Hand, gingen, immer größere Unzufriedenheit unter den Serben erregend, ja sogar mehrfache Aufstände und nahmhafte Auswanderungen veranlassend, die Angriffe auf ihre nationale Selbstständigkeit und die gegen ihre Confession gerichteten Unionsbestrebungen.

Die eigene innere Verwaltung derselben und namentlich die in Esseg bestandene politische Commission hörte auf; die im Jahre 1760 eingesetzte Illyrische Hof-Depu-

Пожаревачкимъ миромъ одъ године 1718. принадне Тамишварскій Банатъ, или земля између Мориша, Тиссе, Дунава и Ерделя Аустрii, и буде такођерт као войничка граница устроена. Но после неколико десетолѣтiя са узбиенѣмъ Османа престане непосредственна потреба войничкогъ устава.

Године 1747 буде граница на Сави и Дунаву, почастнимъ воспоставленѣмъ Вармеђе Сремске, Пожешке и Вировитичке и онако веѣ умалѣна, као и године 1750. Потисска и Поморишка граница укинута, а године 1751. буде уведенъ провинциалногъ устава у Банату наређено. Године 1763. заузму шайвашке компаниѣ делту (троуголиѣ) на утоку Тиссе у Дунавъ. Године 1768 слѣдовало е право одделенъ Банатске войничке границе одъ провинциала; изъ прве буду године 1773. тры regimentска окружiя направљена, а последнiй, почемъ е на тры вармеђе, Тамишку, Торонталску и Крашовску поделѣнъ быо, подчинѣнъ буде одъ Цара Юсифа II. Средоточномъ управителственномъ Надлежателству Краљвства Унгарiе.

Но ова се наредба само политическе администрациѣ землѣ тицала, у войничкомъ и камералистическомъ одношеню остао е Банатъ и далъ у непосредственной завьисимости одъ средоточны власти у Бечу.

Са овимъ административнимъ преображеньма ишла су подручке, све веѣу незадовольность међу Србљима побуђуюћи, штовише и вишекратне побуне и знаменита изселеня проузрокуюћи, нападаня на ньюову народну самостояность и противъ ньюовогъ вѣроизповѣданiя управлѣне тежнѣ унiятеня.

Ньюово собствено внутренъ управителство а именно постоивша у Оссеку политическа коммиссия престане; постављена године 1760. Илирическа При-

tation wurde im Jahre 1779, und die im Jahre 1790 eingeführte Illyrische Hofkanzlei schon im Jahre 1792 mit Uebertragung ihres Geschäftskreises an die Ungarische Hofkanzlei wieder aufgelöst, die Würden des Woywoden und des Patriarchen nicht mehr verliehen.

Die Bestrebungen der Magnaren, ihre Nationalität zur alleinherrschenden in ganz Ungarn zu machen, waren auch gegen die, anderen Volksstämmen angehörigen Bewohner der südöstlichen Landestheile gerichtet.

Als die Ereignisse des Jahres 1848 das Nationalitäts-Gefühl der unterdrückten Völkerschaften wieder erweckten, und die damals in Ungarn herrschende Partei einerseits schroffer als je ihren Suprematie-Gelüsten Geltung zu verschaffen suchte, und andererseits gegen die österreichische Monarchie in immer rücksichtsloserer Feindseligkeit und endlich in offener Empörung auftrat, haben die Serben vor Allem sich diesen unheilvollen Bestrebungen widersezt, die Bürgschaften ihres nationalen Bestandes in Anspruch genommen und in bewährter Anhänglichkeit und Treue für das erlauchte Kaiserhaus und für die Interessen des Gesamtreiches die Waffen ergriffen.

Der treuehorsaamste Ministerrath war schon wiederholt in der Lage Euerer Majestät allergnädigste Aufmerksamkeit auf diese Schilderhebung der Serben, auf ihre ausdauernde Tapferkeit und auf die Hingebung zu lenken, womit sie die furchtbaren Folgen des verheerenden Bürgerkrieges ertrugen.

Die vom Carlwitzer National-Congresse im Mai 1848 vorgenommene Wahl eines Woywoden, ward durch die Allerhöchste Entschliesung vom 1. December 1848 unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde beftätiget und mittelst Allerhöchsten Handschreibens vom 15. December 1848 dem Metropolit von Carlwitz gleich seinen Vorfahren auf dem erzbischöflichen Stuhle

дворна Депутація буде год. 1779, а заведена год. 1790. Иллирическа Придворна канцелларія буде веѣ год. 1792. опетъ укинута, посленый кругъ нѣтъ буде на Унгарску Придворну Канцелларію пренешень, достоинства Войводе и Патріярха ни су више давана.

Настояваня Маѣара, да ньюву народность у целой Унгаріи изключительно владаюћомъ учине, управлѣна су была и противъ принадлежећи другимъ народнимъ племенима жителя южно-восточны земальски части.

Кадъ су догаѣан године 1848 чувство народности угнѣтены народа опетъ пробудили, и кадъ е владаюћа онда у Унгаріи партая съ едне стране веѣма него игда своимъ жељама за супремаціомъ важность прибавити тражила, а съ друге стране противъ Аустрійске Монархіе у све необзирніемъ неприятельству и на последку у явной побуни показала се, Србљи су се пре свега овимъ пагубнимъ настояваньма узпротивили, на вѣства свога народногъ постояня позвали и у осведоченой привржености и вѣрности за Светлый царскій Домъ и за корыети укупне државе оружія прихватили.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ быо е веѣ више пута у положеню Свемилостивѣйше вниманіе Вашегъ Величества на овай покретъ Србаля, на ньюву издржиму храбрость и на одданность обратити, съ коіомъ су они страовита слѣдства опустошаваюћегъ гражданскогъ рата подносили.

Одъ Карловачкогъ Народногъ Конгресса у Маю 1848 предузетый изборъ Войводе, быо е Свевысочайшимъ Рѣшеніемъ одъ 1. Декемврія 1848., поредъ возпоставленя овогъ старо-историческогъ достоинства потврѣнень, и посредствомъ Свевысочайшегъ Ручногъ писма одъ 15. Декемврія 1848. буде Митрополиту Карловачкомъ, подобно нѣговимъ на Ар-

der Titel und die Würde eines Patriarchen verliehen. Mit dem kaiserlichen Patente vom 15. December 1848 wurde außerdem der Serbischen Nation die Gewährung einer nationalen, ihren Bedürfnissen entsprechenden innern Organisation und Verwaltung mit dem Beisatze in Aussicht gestellt, daß dieselbe, sobald der Friede hergestellt sei, nach dem Grundsätze der Gleichberechtigung aller Völker geregelt und festgestellt werden würde.

Die von Euerer Majestät verliehene Reichsverfassung vom 4. März 1849 hat der Wojwodschafft Serbien jene Einrichtungen, die sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen, zugesichert, und eine besondere Berathung und Verfügung über die Vereinigung der Wojwodschafft mit einem andern Kronlande in Aussicht gestellt.

Als ferner Euerer Majestät um eine durch die damaligen Kriegsumstände geboothene administrative Einrichtung zu treffen, mit Allerhöchstem Handschreiben vom 2. April d. J. Sich bewogen fanden, den Patriarchen Joseph Rajacic als speciell bevollmächtigten kais. Commissär mit der provisorischen Verwaltung der Provinzial-Bezirke des Syrmier, Bacs, Bodrogher und Torontaler Comitates und des Werscheher Bezirkes, so wie der im Umfange dieses Gebiethes gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen zu beauftragen, ward die allergnädigste Zusicherung beigefügt, daß bei der gesetzlichen Feststellung des künftigen Verwaltungsgebietes der Wojwodschafft die Rücksicht auf die Ausdehnung der Bevölkerung einen hauptsächlichlichen Bestimmungsgrund abzugeben habe.

Endlich, als der Aufstand in Ungarn seiner gänzlichen Besiegung entgegen ging, geruhten Euerer Majestät mit Handschreiben vom 11. Juli 1849 den Patriarchen Rajacic an Allerhöchst Ihr Hoflager zu berufen, um der

хи-Епископской столицы предшественницама, титула и достоинство Патриарха даровано. Србскомъ Народу е осимъ тога Царскимъ патентомъ одъ 15. Декемврія 1848. подаренъ народногъ, нѣговимъ потребама одговараюћегъ внутренѣгъ устроєня и управительства съ тимъ додаткомъ обећано, да ће ово, чимъ се миръ поврати, по начелу равноправности свою народа уређено и опредѣлено бити.

Одъ Вашегъ Величества дарованый Државный Уставъ одъ 4. Марта 1849. осыгурао е Войводовини Сербіи она установленя, коя се за храненѣ ньювогъ црковногъ общинства и народности на старимъ привилегіама и на царскимъ изясненіама новіегъ времена осниваю, и обећао е особено савѣтованѣ и разположенѣ о саєдинєню Войводовине са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Кадъ се далъ Ваше Величество, да бы ондашнимъ станѣмъ рата изискivano административно уређенѣ учинило, Свевысочайшимъ Ручнимъ писмомъ одъ 2. Априлія тек. год. побућенимъ нашло, Патриарху Јосифу Раячићу, као особенно опумоћеномъ Царскомъ Коммессару привременно управлянѣ провинціалны Срезова Сремске, Бачке, Бодрожке и Торонталске Вармеће и Вршачкогъ Среза, као и лежећи у простору овогъ предѣла кралѣвски слободны вароша и належателства предати, было е Свемилоствивѣйше обећанѣ придодано, да ће при законномъ опредѣленю будућегъ управителственогъ предѣла Войводовине призрѣніе на пространство жительства за поглавитый опредѣлююћий основъ служити.

На последку, кадъ е побуна у Унгаріи нѣномъ коначномъ савладаню на сусретъ ишла, благоизволили су Ваше Величество Ручнимъ писмомъ одъ 11. Юлія 1849. Патриарха Раячића у Свевысочайший

Regierung bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbietigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Wojwodtschaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Wojwodtschaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

Ihnen Ihre Bitte vorzutragen, daß die k. k. Regierung Ihre Bitte bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbietigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Wojwodtschaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Wojwodtschaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

Ihnen Ihre Bitte vorzutragen, daß die k. k. Regierung Ihre Bitte bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbietigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Wojvodchaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Wojvodchaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

Ihnen Ihre Bitte vorzutragen, daß die k. k. Regierung Ihre Bitte bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbietigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Wojvodchaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Wojvodchaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

Ihnen Ihre Bitte vorzutragen, daß die k. k. Regierung Ihre Bitte bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbietigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Wojvodchaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Wojvodchaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

der einen oder der anderen Seite hin sich unabhängig auszusprechen vermag, und durch repräsentative Einrichtungen ein gesetzliches Organ zur Abgabe seiner Erklärungen erhält.

Eine solche Stellung bedingt keineswegs die definitive Constituirung jenes Gebiethes als eigenes Kronland; denn ein solcher Ausspruch ist nach §. 6 und 123 der Reichsverfassung der Gesetzgebung vorbehalten, nachdem der §. 1 der Verfassung unter den Kronländern des Reiches die Wojwodschafft Serbien nicht aufzählt, und nachdem auch dem §. 72, der ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande weiteren Einvernehmungen und Verfügungen überläßt, die Voraussetzung zu Grunde liegt, daß jenes Gebieth früher noch nicht als eigenes Kronland hingestellt werde.

Unter der Vereinigung mit einem andern Kronlande kann nämlich nur die völlige Einverleibung, so daß die vereinigten Gebiethе zusammen ein Kronland bilden, verstanden werden, weil die Reichsverfassung nur allein die Vereinigung aller Kronländer in der Gesamtheit des Reiches, keineswegs aber ein politisches Sonderbündniß eines Kronlandes mit einem andern Kronlande anerkennt.

Sobald daher das Territorium der Wojwodschafft Serbien als ein eigenes Kronland des Reiches erklärt würde, wäre zugleich auch die im §. 72 der Reichsverfassung offen gelassene Frage ihrer Vereinigung mit einem andern Kronlande beseitiget.

Die Regierung Eurer Majestät kann demnach, ohne die Kronlandsfrage definitiv zu entscheiden, sich nur darauf beschränken, die verfassungsmäßige Lösung derselben möglich zu machen.

Der verfassungsmäßige Weg besteht darin, daß dem Lande durch eine gesetzliche Vertretung die Möglichkeit,

независимо изразити се може, и посредствомъ представнически уређеня законный органъ за излаганъ свои изясненя добыя.

Оваково положенъ неусловлява никоимъ начиномъ опредѣлительно (definitive) устроенъ оногъ предѣла за собственну Круновину; ербо е таково изреченъ по 6. и 123. §-фу Државногъ Устава за законодавству задржано, будући да 1. §. Устава међу Круовинама Царевине Войводовину Сербію неспоминъ, и будући да и 72. §-фу, кои нѣно саединенъ са другомъ коіомъ Круовиномъ дальимъ преслушаньма и разположеніяма оставя, за основъ служи предпоставлянъ, да онай предѣль не буде пре іоштъ као собствена Круовина поставлѣнъ.

Подъ саединенъмъ съ другомъ коіомъ Круовиномъ може се сырѣчь само савршено споенъ разумети, тако, да саединѣни предѣли скупа едну Круовину сачиняваю, ербо Државный Уставъ само саединенъ свію Круовина у укупности Царевине, никоимъ начиномъ пакъ политическій поособный саюзъ едне Круовине са другомъ коіомъ Круовиномъ припознае.

Чымъ бы дакле предѣль Войводовине Сербіе за особенну Круовину Царевине изяснѣнъ быо, уедно бы и у 72. §-фу Државногъ Устава отворенъ оставлѣный вопросъ нѣногъ саеднненя са другомъ коіомъ Круовиномъ на страну дошао.

Владѣніе Вашегъ Величества може се дакле, да питанъ о Круовинама опредѣлительно (definitiv) нерѣши, на то само ограничити, да уставу сходно рѣшенъ истогъ могућнимъ учини.

Уставу сходанъ путь састои се у томъ, да се земљи законнимъ заступанъмъ могућность от-

сич über den Anschluß zu erklären, eröffnet, und daß im Falle einer bejahenden Erklärung mit den Abgeordneten des Kronlandes, in welches die Einverleibung Statt finden soll, unter Vermittlung der vollziehenden Gewalt über die Verbindung und die Bedingungen derselben verhandelt und das Resultat, ebenso wie der im entgegengesetzten Falle die Bildung eines eigenen Kronlandes betreffende Antrag der Entscheidung der Reichsgewalt unterbreitet werde.

Für die Anbahnung dieses den Bestimmungen der Reichsverfassung entsprechenden Verfahrens genügt es, wenn die südöstlichen Landestheile Ungarns, deren Einrichtung den Gegenstand dieses allerunterthänigsten Vortrages bildet, hinsichtlich der Repräsentation auf einem Landtage und auf dem Reichstage — als mit den Attributen eines Kronlandes versehen betrachtet, und in administrativer Beziehung als ein selbstständiges, von Ungarn getrenntes Gebieth unmittelbar der Reichsregierung untergeordnet werden.

Für diese Ausscheidung aus dem Verwaltungsgebiete Ungarns sprechen außerdem noch historische, national-ökonomische und politische Gründe von großem Gewichte.

Ein geschichtlicher Rückblick lehrt, wie es bereits im Eingange dieses allerunterthänigsten Vortrages angedeutet worden ist, daß Ungarn, nachdem es durch die Eroberungen der Osmanen und durch den Abfall ihrer aufständischen Bundesgenossen lange Zeitperioden hindurch zersplittert und nur ein Theil davon im Westen der österreichischen Regierung unterworfen geblieben war, gegen Ende des XVII. Jahrhunderts, und zwar nicht durch seine eigene Kraft, sondern durch die Machtanstrengungen der Erblande und durch das tapfere Zusammenwirken der österreichischen Heere mit Deutschen und anderen Hilfstruppen wieder gewonnen wurde.

Die siegreichen Erfolge der erbländischen Waffen haben den Carlwiger Frieden und die Wiederherstellung

вори, о придруженю изяснити се, и да се у случаю саизволявајућегъ изясненя са Посланицыма оне Круновине, у кою се споенѣ догодити има, подь посредствованѣмъ извршујуће власти о саединѣню и условіяма истогъ договоръ учини и слѣдство, исто тако, као и у противномъ случаю предложентѣ о устроеною собствене Круновине на рѣшенѣ поднесе Државной власти.

За приуроченѣ овога опредѣленіяма Државногъ Устава одговарајућегъ поступаня довольно е, ако южно-восточне земальске части Унгаріе, кои уреѣнѣ предметъ овога свепонизнѣйшегъ представленія чине, у смотренію представничества (Repraesentation) на земальскомъ и на Државномъ Сабору — као са свойствама Круновине сабудѣвене сматране, и у административномъ одношенію као самосталанѣ, одъ Унгаріе одделѣнѣ предѣлѣ непосредственно Државномъ Владѣнію подчинѣне буду.

За ово одлученѣ одъ управителственогъ предѣла Унгаріе говоре јоштѣ исторически, народно-економически и политически основи одъ велике важности.

Погледѣ у Историю учи, као што е веѣ у уводу овога свепонизнѣйшегъ представленія означено, да е Унгарія, почемѣ е освоеніяма Османа и однаднуѣмѣ нѣовы бунтовны саюзника крозь дуге періоде времена разкомадана и само една часть одъ нѣ на западу Аустрійскомъ Владѣнію подчинѣна остала была, при концу XVII. столѣтія, и то не своіомъ собственномъ снагомъ, него напрегнутимъ силама наслѣдственны земаля и храбымъ садѣйствованѣмъ Аустрійски войнства са немачкимъ и другимъ спомагателнимъ четама опетѣ задобывена была.

Побѣдоносни успѣхи оружія наслѣдны држава произвели су карловачкій мирѣ и возпоставленѣ Ун-

Ungarns als erbliches Königreich unter dem christlichen Scepter des Hauses Habsburg mit der Theiß und Marosch als südöstlicher Grenze herbeigeführt.

Die von den früheren Einwohnern größten Theils verlassenen und vom Kriege verheerten Gränzgebiete, so wie die bald darauf durch den Passarowitzer Frieden erworbenen Landschaften des Banates waren es, welche damals von den kampfprobten Serben und anderen eingewanderten, nicht Ungarischen Volksstämmen besetzt und der Civilisation zurückgegeben wurden. Fast alle jene Gränzlande waren aus den hundertjährigen Kämpfen als Wüsten und entvölkerte Einden hervorgegangen.

Serbische Einwanderungen in den Niederungen der Theiß und der Donau, Romanische und Bulgarische Ansiedlungen in den östlichen Gebirgsthalern, Deutsche Colonien in den Frucht-Ebenen des Mittellandes, im Thalgebiete der Marosch und im Bergwerks-Districte, herbeigerufen durch Cserer Majestät erlauchte Vorfahren Carl VI., Maria Theresia und Joseph, und begünstigt durch die Geldopfer des Reiches, bevölkerten und bebauten das den Osmanen abgerungene Land, verwandelten die öden Heiden in lachende Landschaften und die trocken gelegten Sümpfe in üppige Saatzfelder. Ihre Anstrengungen, ihr ausdauernder Fleiß gestaltete jenes Gebiet zur Kornkammer der Monarchie, und erst späterhin, besonders, nachdem vor kaum einem Jahrhunderte ein Theil des Landes im Wege der Provinzialisirung in administrativer Beziehung in ein näheres Verhältniß zu Ungarn getreten war, machten sich Einwanderer aus dem daselbst herrschenden Stamme der Magyaren in verschiedenen Gegenden des alle Reichthümer des Bodens entfaltenden Landes ansässig.

Die Bildung eines von Ungarn unabhängigen Verwaltungsgebietes aus diesem hauptsächlich durch die Mittel der alten Erblande erworbenen, bevölkerten und culti-

garie kao nasljednogъ Kraljevstva podъ hristijanskimъ скиптромъ Дома Хабсбургскогъ са Тиссомъ и Моришемъ као јужно-источномъ границомъ.

Одъ пређашњи жителя по већој части остављени и ратомъ опустошени погранични предјели, као и на скоро затимъ Пожаревачкимъ миромъ задовољени предјели Баната есу они, који су онда одъ ратоборни Срба и други доселивши се, немађарски племена заузети и цивилизацији повраћени били. Готово све оне пограничне земље произишле су изъ стогодишњи борба као пустињине и жителя лишене устину.

Србска насељена у низи Тиссе и Дунава, Романска и Бугарска насељена по долинама источни брегова, Немачке колоније на плоднимъ равнинама по среди земље, на долинама Мориша и у рудокопнимъ окружјама, позвана Светлимъ предшественцима Вашегъ Величества Карломъ VI., Мариомъ Терезиомъ и Јосифомъ, и подпомогнута новчанимъ жртвама Царевине, испунила су народомъ и обдјела су одъ Османа отету земљу, претворила су пуста простора у веселе баштине, и изсушене баре у буйне ниве. Њива напрезања, њиво издржимо приљжање претворило е онај предјелъ у житницу Монархије, и текъ поздне, особито, почемъ е едва пре едногъ столѣтја еднa часть земље путемъ провинциализирања у административномъ смотрену у ближе одношенъ къ Унгарији ступила била, станили су се доселници одъ владајућегъ тамо племена Мађара по разнимъ краевима сва богатства земље развијајућегъ предјела.

Образованъ независимогъ одъ Унгарије управителственогъ предјела изъ овогъ, понавше средствима стари насљедни земаља набављеногъ, на-

virten Territorium erscheint nur als die Wiederherstellung des früheren Verhältnisses, in welchem jene Landestheile mit ihren eigenen Verwaltungsbehörden versehen, und unmittelbar der Central-Regierung unterstellt gewesen waren.

Die Ereignisse des vorigen Jahres hatten die factische Abtrennung jener Landestheile von Ungarn in ihrem Gefolge. Unter solchen Umständen wäre eine Zurückführung der ehemaligen administrativen Vereinigung mit Ungarn eben so ungerecht, als unpolitisch. Es stellt sich vielmehr bei der Wiederherstellung des Friedens und geordneter öffentlicher Zustände das Bedürfnis heraus, dem in den letzten Jahren thatsächlich eingetretenen Verhältnissen der Ausscheidung aus Ungarn durch den allerhöchsten Ausspruch Euerer Majestät die Weihe der Geseßlichkeit zu ertheilen.

Alle Stimmen, welche aus dem fraglichen Gebiete laut geworden sind, haben sich vor Allem für eine von Ungarn gesonderte Stellung ihres Landes ausgesprochen.

Nationalökonomische und höhere politische Rücksichten lassen es endlich als ganz vorzüglich im Interesse der Gesammtheit des Staates gelegen erscheinen, ein Gebieth, welches viele und kostbare Staatsgüter mit ausgedehnten, von der Natur gesegneten Ländereien und mit allen Elementen fruchtbringender Colonisation und unberechenbarer Entwicklungsfähigkeit enthält, der unmittelbaren Einflußnahme der Regierung näher gerückt und die daselbst wohnenden Völkerschaften in eine solche Stellung gebracht zu sehen, daß sie befreit von dem Andrängen nationaler Uebergriffe zur lebensfrischen Entfaltung ihrer materiellen und geistigen Interessen angeregt, und zum Eintritte als selbständige und ebenbürtige Brüder in die große Völkerefamilie des Reiches berufen werden.

Wenn nun, gestützt auf alle diese Erwägungen, der treueghorsamste Ministerrath des ehrerbietigsten Erach-

родомъ снабдѣвеногъ и обдѣланогъ територіюма показуе се само као возпоставленъ преѣашнѣгъ одношения, у коемъ су оне земальске части са нѣовимъ собственнимъ управителственнымъ надлежательствама снабдѣвене, и непосредственно Средоточномъ Владѣнію подчинѣне быле.

Догађаима прошасте године слѣдовало е фактическо одделѣнѣ оны земальски части одъ Унгарије. У таковимъ обстоятелствама быо бы повратакъ преѣашнѣгъ административногъ саединѣня са Унгариомъ исто тако неправеданъ, као и неполитичанъ. Што више при повратку мира и уређеногъ явногъ станя показуе се потреба, да се у последњимъ годинама догодившемъ се дѣйствителномъ одношенію одцепленя одъ Унгарије Свевысочайшимъ изреченѣмъ Вашегъ Величества освеженѣ законитости даруе.

Сви гласови, кои су се изъ вопросногъ предѣла чути дали, изяснили су се пре свега за одлучно одъ Унгарије положенѣ нѣове землѣ.

Народно-економическа и вышна политическа прирѣнія на послѣдку за укупность државе као особито корыстно показую, да се предѣлъ, у коемъ се многа и скупоцѣнна државна добра са пространнимъ, одъ природе благословенимъ баштинама и са свима стихіяма (Element) плодоносне колонизације и неизрачуниме способности за развитакъ садржаваю, непосредственнымъ втеченію владѣнія ближе доведе и да се у нѣму живећи народи у таково положенѣ поставе, да ослобођени одъ насилія народны насртаня къ живостномъ развитку нѣовы матеріалны и душевны корысти побуђени, и као самостална и споредна браћа позвани буду къ прѣотупу у велику народну породицу царевине.

Ако е садъ, ослоњаюћи се на сва ова разсмотрѣня, вѣрно-погорнѣйшій Министерскій Савѣтъ

tenſ ist, daß Euerer Majestät Sich bestimmt finden dürften, die im Südosten von Ungarn gelegenen Landestheile als ein davon abgesondertes und selbständiges, unmittelbar nur der Central-Regierung untergeordnetes Gebieth in so lange zu erklären und einzurichten, bis die definitive Regelung der obwaltenden Verhältnisse im verfassungsmäßigen Wege Statt gefunden haben wird, so knüpft sich unmittelbar daran die weitere Frage über den Umfang und die Abgränzung dieses Gebiethes.

Die im Mai 1848 in Carlowitz zusammengetretene National-Versammlung der Serben hat das ganze Banat, die Bacſ, Bodrogher und die Baranyaer Gespanschaft, Syrmien, den Tschakisten-District und die angränzenden Peterwardeiner und Banater Regimentsbezirke für die Wojwodſchaft Serbien in Anspruch genommen.

Die Regierung Euerer Majestät, von der erklärten Absicht geleitet, bei der Feststellung jenes Verwaltungs-Gebiethes auch die geschichtlichen und Bevölkerungsverhältnisse zu berücksichtigen, hat alle darauf Bezug nehmenden urkundlichen Behelfe und die gesammelten statistischen Nachweisungen der sorgfältigsten Prüfung unterzogen und hieraus die zweifache Thatsache festgestellt, daß erstens aus älteren Documenten keine geschichtlich begründeten Ansprüche auf bestimmte Gränzen einer Serbischen Wojwodſchaft erhoben werden können, und daß zweitens die Abgränzung des zu bildenden Gouvernementsgebietes bloß allein nach der Nationalität seiner Bewohner praktisch ganz und gar unausführbar erscheine.

Die Unmöglichkeit, Sprache und Abstammung als vorzüglichste Factoren politischer Gestaltung anzuerkennen, und Völkerschaften, die bisher friedlich und geordnet nebeneinander und durcheinander wohnten, und durch hundertfältige, geistige und materielle Lebensadern verknüpft waren, durch die Scheidewand verschiedenartiger Institutionen und wechselseitiger Ausschließung von einander

тога страхопочитателнѣйшегъ мнѣнія, да бы се Ваше Величество опредѣленнымъ нашло, да на юго-востоку Унгаріе лежеће земальске части за одделѣнъ одъ нѣ и самосталанъ, непосредственно само Средоточномъ Владѣнію подчинѣнный предѣлъ прогласи и установи дотле, докле опредѣлительно уреѣнъ постоећи одношеня уставу сходнимъ путемъ произведено не буде, то се са овимъ непосредственно скопчава далъ питанъ о простору и ограничению овога предѣла.

У Маю 1848. у Карловцы држана Народна Скупштина Србаля искала е за Войвоводину Сербію цео Банатъ, Бачку, Бодрошку и Бараньску Вармежу, Сремъ, Шайкашко Окружіе и погранично Петроварадинско и Банатско региментско окружіе.

Владѣніе Вашегъ Величества, израженимъ намѣренѣмъ руковођено, да при опредѣленю овогъ управителственногъ предѣла и историческа и народна одношеня у смотреніе узме, подвргло е найбрижливіемъ изпиту све на то односеће се писменне податке и сакупљена штатистическа извѣстія, и одтуда е двојку дѣйствителность извело, прво, да се изъ старія писменна (Document) никаква исторически основана права на опредѣлене границе Србске Войвоводине извести немогу, а друго, да се ограничѣнъ образовати се имуѣгъ управителственногъ предѣла едино само по народности нѣговы жителя практически сасвимъ и никако произвести неможе.

Немогућность, да се езыкъ и порекло за најотличнія прирѣнія при политическомъ образованию припозна, и да се народи, кои су досадъ мирно и уредно еданъ поредъ другогъ и међу собомъ обитавали, и стогубимъ душевнимъ и матеріалнимъ животнимъ жилама скопчани были, преградомъ разностручны установљена и међуусобногъ изкључена

zu trennen und abzusperrern, obwaltet mehr oder weniger in fast allen Theilen der Monarchie. Wäre das Prinzip nationeller Gleichberechtigung bedingt von der vollständigen Absonderung jedes einzelnen Volksstammes von dem anderen, so würde es in sich selbst zerfallend, in den Grundsatz der Alleinberechtigung sich verkehren müssen, und der Bestand der Oesterreichischen Monarchie wäre, wenn nicht förmliche Völkerwanderungen organisiert werden sollen, von vorneherein in Frage gestellt, während doch der welthistorische Beruf dieses Staates eben in einer solchen Stellung besteht, daß die verschiedensten Nationalitäten mit gleichem Rechte und mit gleichen Freiheiten neben einander wohnen und leben, vereint durch das wechselseitige Bedürfnis des Schutzes und des Verkehrs und durch das Bewußtsein eines, Alle umschließenden gemeinsamen Vaterlandes.

Die Gleichberechtigung der Nationalitäten findet ihre vernünftig mögliche Durchführung in Kirche, Schule und Amt, und in dem Leben der einzelnen und Collectiv-Gemeinden, läßt sich nicht mit schroffer Exklusivität übertragen in die auf friedliche Einigung des verschiedenartigen abzielenden höheren Beziehungen des staatlichen Lebens.

Nationale Gleichberechtigung ist nicht wesentlich bedingt von territorialer Abgränzung; ihre Garantien liegen weniger in administrativen Eintheilungen, als vielmehr in der Identität des Interesses, welches jeder einzelne Volksstamm hat, das Prinzip der Gleichstellung wie für sich, so auch für alle anderen zu wahren und zu verteidigen.

Die Richtigkeit dieser Betrachtungen tritt nirgends schärfer hervor, als gerade in den südöstlichen, durch Einwanderungen verschiedener Nationalitäten cultivirten Gebieten Ungarns.

Den statistischen Zusammenstellungen und der eigenen Angabe der dortländigen Vertrauensmänner zufolge,

еданъ одъ другогъ одделе и одлуче, налази се манъ или више у свима готово частима Монархіе. Кадъ бы начело народне равноправности условљно было савршенимъ одделенѣмъ свакогъ поединогъ народногъ племена одъ другогъ, морало бы оно, само у себи распадајући се, у основоположенѣ самоправности преобратити се, и обстанакъ Аустрійске Монархіе, ако се небы права народна преселеня устроити имала, одма бы съ почетка у сумню дошао бы, при свемъ томъ, што се светско-историческій позывъ ове државе башъ у такомъ положеню састоит, да найразличнѣ народности са еднакимъ правомъ и еднакимъ слободама еданъ поредъ другогъ обитаваю и живе, савдинѣни взаимномъ потребомъ обране и саобраштая и свеску укупногъ све обузимаюћегъ отечества.

Равноправностъ народна може се разумно произвести у цркви, школи и званію, и у животу поедины и коллективны община, не да се пакъ са прекимъ изключенѣмъ пренети и на выша одношеня државногъ живота, смераюћа на спокойно савдиненѣ разностручногъ.

Народна равноправностъ не существуетено условљна територіјалнимъ ограниченѣмъ; нѣна емства леже манъ у административнимъ раздѣленьма, него што више у истоветности интереса, кою свако поедино народно племе има, да начало успоређеня како за себе, тако и за све друге храни и брани.

Истинитостъ овы сматраня нигди се яснѣ непоказуе, као управо у южно-восточнимъ, доселеніями различны народности обдѣланимъ предѣлима Угаріе.

По штатистическимъ сравненіями и собственномъ излаганю ондашњи повѣреника, изузимаюћи

ist mit Ausnahme des Eschakisten-Districts und der östlichen Theile Syrmiens die Serbische Bevölkerung in fast allen Gegenden der übrigen, vom Carlowitzer National-Congresse für die Wojwodschafft Serbien angesprochenen Landestheile so sehr mit andern Volksstämmen vermengt, daß sie von einander weder örtlich getrennt, noch abgesonderten Verwaltungsorganen untergeordnet werden können.

Gegenüber der offenbaren Unmöglichkeit, die Landestheile, um deren Einrichtung es sich handelt, bloß allein nach Nationalitäten zu scheiden, zeigt sich um so bestimmter die Nothwendigkeit, bei der politischen Neugestaltung derselben auch anderen wichtigeren Momenten, und zwar ganz vorzüglich der Gleichförmigkeit in einander verwobener Interessen und Bedürfnisse und den höheren politischen Rücksichten auf das Wohl des Gesamtstaates und auf den Bestand der Reichsverfassung vom 4. März 1849 den gebührenden Einfluß zu gestatten. Die Ausdehnung, welche die Carlowitzer Serbische National-Versammlung vom Mai 1848 der Wojwodschafft geben wollte, findet schon in den Bestimmungen jener Verfassung ihre wesentliche Beschränkung.

Das Baranyaer Comitats von dem Verwaltungsgebiete Ungarns abzutrennen, würde überwiegenden geographischen und ethnographischen Verhältnissen widersprechen, indem es durch die Donau und Drave von Croatien und der Bacska geschieden, letzteren Landestheilen durchaus keinen naturgemäß abgegränzten und auch nur in administrativer Beziehung empfehlenswerthen Zuwachs zu gewähren vermöchte, und mit Ausnahme von ein Paar Bezirken mit Slavischer Population, eine weit überwiegende Magyarische und Deutsche Bevölkerung besitzt.

Das Institut der Militärgränze ist innerhalb seiner dermaligen territorialen Ausdehnung und in seiner militärischen Organisation durch die Reichsverfassung aufrecht erhalten.

Шайкашко окружіе и восточне части Срема, Србскій е Народъ у свима готово предѣлима прочи одъ Карловачкогъ Народногъ Сабора за Войвоводину Србию исканы земальски части тако яко са прочимъ народнимъ племенима измешанъ, да едно одъ другогъ нити е поместно одделѣно, нити се одделѣнимъ управителственимъ органима подчинити може.

Наспрамъ очевидне немогућности, да се земальске части, о кои се уређењу дѣла, само единомъ народностима разлуче, показуе се у толико опредѣленіе нужда, да се при политическомъ нѣбовомъ преображаю и другимъ важнимъ прирѣнїяма, и то сасвимъ особито равнообразности едно у друго уплетены корысти и потреба и вышимъ политическимъ прирѣнїяма на благо укупне државе и на постоянѣ Државногъ Устава одъ 4. Марта 1849. пристоеће втеченіе дозволи. Просторъ, когъ е Карловачка Србска Народна Скупштина у Маю 1848. Войвоводини дати хотѣла, налази већ у опредѣленїяма оногъ устава свое суштествено ограничѣнъ.

Бараньску Вармеђу одъ управителственногъ предѣла Унгаріе одделити, противило бы се претежнимъ географическимъ и етнографическимъ одношенїяма, будући да она, Дунавомъ и Дравомъ одъ Хорватске и Бачке оддѣљна, никако небы последнимъ земальскимъ частима природно ограниченный, нити пакъ у административномъ смотренїю преноручителанъ прирастака дати могла, и будући да она, изузимаюћи неколико срезова са славенскимъ народомъ, далеко претежніе мађарско и немачко жителство има.

Заведеніе войничке границе међу своимъ досадашнимъ територїалнимъ пространствомъ и у свомъ войничкомъ устроєнїю оддржано е Државнимъ Уставомъ.

Die Einverleibung eines Theiles derselben in die Wojwodschafft Serbien wäre gleichbedeutend mit ihrer Provinzialisirung und mit der Aufhebung ihrer eigenthümlichen Einrichtungen.

In Betreff der Regelung der die Militärgränze betreffenden Verhältnisse wird der treuehorsaamste Ministerath demnächst in der Lage sein, seine ehrerbietigsten Anträge zusammengefaßt in ein besonderes Statut Euerer Majestät vorzulegen.

Syrmien, fast ausschließlich nur von Serben bewohnt, ist für diese Nation von hervorragender Wichtigkeit, als Stammland ihrer ersten Ansiedlungen, als Stätte ihrer vorzüglichsten geschichtlichen Erinnerungen und Denkmäler und als Sitz ihrer bedeutendsten kirchlichen Institute.

Seit den Carlwiger Ereignissen gehört auch Syrmien thatsächlich zu der damals neu errichteten Wojwodina, und selbst in dem Allerhöchsten Handschreiben vom 2. April d. J. wurde und blieb es dem Verwaltungsgebiete des Patriarchen der Serben zugewiesen.

Ein Gebieth, welches Syrmien nicht mitbegriffe, könnte nicht füglich als Serbische Wojwodschafft bezeichnet werden.

Der im Jahre 1848 versammelte Croatisch-Slavonische Landtag hat im Artikel VII. Syrmien als einen Bestandtheil der Serbischen Wojwodschafft anerkannt, und sich zur Unterstützung und Verwirklichung der Wünsche der Serbischen Nation bereit erklärt und verpflichtet. Durch den XI. Landtagsartikel aber, der im 6. Absätze gleichfalls von der Wojwodschafft handelt, wurde im 11. Absätze die Syrmier Gespannschaft als ein integrierender, gegen jeden Feind zu vertheidigender Theil der vereinigten Königreiche erklärt.

Eine befriedigende Lösung des scheinbaren Widerspruchs, der zwischen dem VII. und XI. Artikel des Croatisch-Slavonischen Landtages obwaltet, kann nur darin

Spornen eine части исте са Войводиномъ Србiомъ было бы еднозначеће са провинциализиранѣмъ нѣнимъ и са укинуѣмъ нѣны свойственны установлѣны.

У смотренiю уређеня воиничке границе тицаюћи се одношеня, вѣрно – покорнѣйшiй Министерскiй Савѣтъ скоримъ ће у станю быти страхопочитателнѣйша своя предложеня, сложена у особеный штатутъ, Вашемъ Величеству поднети.

Сремъ, готово изключително одъ Србала обитаванъ, за оваи е народъ одъ особыте важности, као старосѣдна земля нiовы првы поселеня, као место нiовы найотличнии исторически спомена и памятника и као столица нiовы найзнатнии црковны заведеня.

Одъ времена Карловачки догађая принадлежи и Сремъ дѣйствително у онда ново подигнуту Войводинову, и у самомъ Свевысочайшемъ Ручномъ Писму одъ 2. Априлiя о. год. было е и остао е управителственномъ предѣлу Патрiарха Србскогъ придодать.

Предѣлъ, кои Сремъ у себи не садржава, небы се управо као Србска Войводина ни означити могао.

У години 1848 сакуплѣный Хорватско-Славонскiй земальскiй Саборъ припознао е у члену VII. Сремъ за саставну часть Србске Войводине, и готовимъ се изяснiо и обвезао желѣ Србскогъ Народа подпомагати и у дѣло привести. Земальско-Саборнимъ пакъ XI. чланкомъ, кои у 6. подломку такође о Войводини дѣйствуе, изяснѣна е у 11. подломку Сремска Вармеђа за саставну противъ свакогъ неприятеля бранити се имуѣу часть саединѣны Краљвина.

Задоволяваюће рѣшенѣ привидногъ противорѣчiя, кое међу VII. и XI. чланкомъ Хорватско-Славонскогъ земальскогъ Сабора постои, може се само у

gefunden werden, daß nach der von Seite des Banus zu Folge der Berathungen Croatischer und Serbischer Vertrauensmänner dem treugehorsamsten Minister-Rathe mitgetheilten Ansicht unter dem im Landtagsartikel VII. erwähnten „Syrmien“ nicht das ganze, zum Theile aus der ehemaligen Slavonischen Walpoer Gespannschaft zusammengesetzte Syrmier-Comitat, sondern nur dessen östliche, das ursprüngliche Syrmien in seiner alten Begrenzung bildenden Theile desselben verstanden werde.

Den auf diese Unterscheidung gegründeten Antrag, wornach die beiden Syrmischen Bezirke von Kuma und Illok zum Gebiete der Wojwodtschaft zu gehören, der westliche oder Bukovarer Bezirk aber bei Slavonien zu verbleiben hätte, erlaubt sich der treugehorsamste Ministerrath der Allerhöchsten Genehmigung Euerer Majestät mit dem ehrfurchtsvollsten Beifügen zu unterbreiten, daß hiedurch die für die Serben in geschichtlicher und religiöser Beziehung bedeutsamsten Landschaften in den Umfang ihrer Wojwodtschaft aufgenommen, und nur jene Gebietstheile davon ausgeschlossen werden, welche ursprünglich nicht zu Syrmien gehörig, eine, größten Theils nicht zur Orientalisch-Griechischen Kirche sich bekennende Bevölkerung haben.

Obwohl der §. 6. der Reichsverfassung die Aenderung der Gränzen eines Kronlandes der Gesetzgebung überweist, so findet die Regierung Euerer Majestät, indem sie die definitive Ausgleichung aller, die Wojwodtschaft Serbien betreffenden territorialen und staatsrechtlichen Verhältnisse der Mitwirkung der Landes- und Reichsvertretung im verfassungsmäßigen Wege anheimstellt, doch in den §§. 87 und 120 der Reichsverfassung und in der vorstehenden Auseinandersetzung, die Ermächtigung zu der ehrerbietigst beantragten provisorischen Zuweisung der östlichen Theile des Syrmier Comitats an die genannte Wojwodtschaft.

томе наћи, што се по мишњу одъ стране Бана у слѣдству савѣтованя Хорватски и Србски повѣреника вѣрно-покорнѣйшемъ Министерскомъ Савѣту саобщеномъ подъ споменутимъ у VII. земальско-Саборномъ чланку „Сремомъ“ не цела, одъ части изъ негдашнѣ Валповачке Вармеђе састављена Сремка Вартежа, него само нѣне восточне, првобытнѣй Сремъ са старимъ нѣговимъ границама сачиняваюће части подразумеваю.

На овомъ разликованю осниваюће се предложенѣ, по коемъ бы оба Сремска Среза, Румскій и Илочкий, предѣлу Войвоводине принадлежати, западнѣй или Вуковарскій Срезъ пакъ при Славоніи остати имао, у суђе се вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Свевысочайшемъ одобреню Вашегъ Величества са тимъ страхопочитателнимъ додаткомъ поднети, да се сотимъ у историческомъ и вѣроизповѣдателномъ смотреню найзнаменитіе за Срблѣ землѣ у округъ Войвоводине приме, и само оне предѣлне части изъ нѣ изключе, коє провобытно Срему не принадлежећи, по већой части восточно греческу цркву неизповѣдаюће жителство имаю.

Према §. 6. Државногъ Устава промену граница Круновине коє законодавству оставя, то опетъ Владѣніе Вашегъ Величества, опредѣлительно изравнанѣ свію, Войвоводине Србіе тичући се територіалны и државоправны одношеня садѣйствованю земальскогъ и Државногъ заступничества на уставномъ путу оставляюћи, налази у §-фима 87. и 120. Државногъ Устава и у предстоѣемъ изложеному опуноможенѣ за страхопочитателно предложенѣ, да се восточне части Сремске Вармеђе именованой Войвоводини привремено придаду.

Nach Ausscheidung der Militär-Gränzgebiete, der Baranyaer Gespanschaft und des Bukowarer Bezirkes würde von den in der Carlwiger National-Versammlung angesprochenen Gebiethen außer dem eigentlichen, die Bezirke von Kuma und Illok umfassenden Syrmien nur noch die Bacska und das Banat oder die Bac=Vodrogher, die Torontaler, Temescher und Krassoer Gespanschaften erübrigen.

Das Krassoer und Temeser Comitatz, mit Ausnahme des Berschezer Bezirkes, gleichfalls auszuschließen, und das neu zu constituirende Gouvernements-Gebieth auf die im Allerhöchsten Handschreiben Cuerer Majestät vom 2. April d. J. provisorisch der Verwaltung des Patriarchen der Serben als bevollmächtigten kaiserl. Commissär untergeordneten Landestheile zu beschränken, würde dem beabsichtigten Zwecke widersprechen, und auf nachtheilige Schwierigkeiten und Unzukömmlichkeiten führen.

Die Bacska und das Torontaler Comitatz sammt dem Berschezer Stuhlbezirke ist keineswegs ausschließend von Serben bewohnt. Hunderttausende von Deutschen und Magyaren, die zahlreich vorkommenden Romanen und andere Volksstämme ungerechnet, wohnen daselbst neben den Serben und zwar, wie bereits erwähnt wurde, in der Art durcheinander gemengt, daß nur ausnahmsweise in einzelnen Bezirken ein compactes Zusammenwohnen einer einzigen Nationalität Statt findet.

Würde jene im April d. J. mit vorzüglicher Bedachtnahme auf die damaligen Kriegsverhältnisse vorgenommene territoriale Abtheilung fortdauernd und bleibend gemacht, so würde das Banat höchst unzweckmäßig durchschnitten.

Das Gebieth zwischen der Donau, Theiß und Maros ist seit Jahrhunderten nicht bloß durch den Rahmen des Banates, sondern auch durch die Gemeinschaftlich-

По одлученю войничко-пограничногъ предъла, Бараньске Вармеђе и Вуковарскогъ Среза остале бы одъ исканы на Карловачкой Народной Скупштини предъла осимъ свойственногъ, Румскій и Илlochкій Срезъ, заузимаюћегъ Срема, само јоштъ Бачка и Банатъ или Бачко-Бодрошка, Торонталска, Тамишварска и Крашовска Вармеђе.

Крашовачку и Тамишку Вармеђу, изузимаюћи Вршачкій Срезъ, такођеръ изключити и новоустроити се имућий управителственный предълъ ограничити на земль у Свевысочайшемъ Ручномъ Писму Вашегъ Величества одъ 2. Априлія о. год. правительству Патріярха Србскогъ, као опуномоћеногъ Царскогъ коммессара, привремено подчинѣне, противословило бы намѣреной цѣли и водило бы знаменитымъ тегодама и незгодама.

Бачка и Торонталска Вармеђа заедно са Вршачкомъ судейскомъ Столицомъ ніе никоимъ начиномъ изключително одъ Србаля обитавана. Стотине хиляда Немаца и Мађара, нерачунаюћи многочислено налазеће се Романи и друга народна племена, обитаваю ту поредъ Србаля, и то, као што е већъ споменуто, таковимъ начиномъ између себе помешани, да се само изятно у поединимъ Срезовима скупно обитаванъ едне едине народности непомешано налази.

Кадъ бы се оно у Априлію о. год. са особытымъ призрѣніемъ на тадашня ратна одношеня учинѣно територіјално раздѣленъ траюћимъ и сталнимъ учинило, то бы се Банатъ сасвимъ цѣли несходно цепао.

Предълъ између Дунава, Тиссе и Мориша скопчанъ е у едно одъ етолѣтја несамомъ Баната, него и обштносту исторически догађая и развитка

feit der geschichtlichen Erlebnisse und der Cultur-entwicklung, so wie municipaler und administrativer Einrichtungen zu einem Ganzen verbunden.

Die geographische Gestaltung des Landes, die Productions- und Verkehrsverhältnisse seiner Bevölkerung haben eine solche Wechselseitigkeit und Verschmelzung der Interessen aller einzelnen Theile des Banates unter einander herbeigeführt, daß ihre tiefer greifende Trennung als eine naturwidrige Hemmung des ganzen Kreislaufes ihres öffentlichen Lebens betrachtet werden mußte.

Würden zwischen dem Torontaler Comitate und dem Berschezer Bezirke einerseits und dem übrigen Banate andererseits die Gränzpfähle verschiedener Verwaltungsgebiete aufgerichtet, so bliebe zwischen diesem Gebiete, Siebenbürgen und der Militärgränze ein unförmlich eingekleistes Territorium übrig, das einem Kumpfe gleich und für sich allein jeder politischen Lebensfähigkeit entbehrend auch keinem andern Lande sich organisch einfügen ließe und das ganze Banat verlore jene vortreffliche Abrundung innerhalb natürlicher Grenzen, die in politischer Beziehung nicht hoch genug in Anschlag gebracht werden kann.

Alle diese Nachtheile werden vermieden, wenn nach dem ehrerbiethigsten Antrage des treugehorsamsten Ministerrathes Euere Majestät zu genehmigen geruhen, daß das ganze Banat vereinigt bleibe, und mit der Bacška und den Syrmischen Bezirken von Kuma und Illok verbunden, als ein eigenes Verwaltungsgebiet constituiert werde.

Es entsteht dadurch ein wohl arrondirtes und abgegränztes, geschichtlich und geographisch zusammengehörendes, durch gleichförmige Interessen aller Art verbundenes, und in national-ökonomischer Beziehung für das ganze Reich höchwichtiges Territorium.

культуре, као и муниципалны и административны установления.

Географическій строй земль, одношения произвoдeнiя и саобраштая нѣногъ жительствова таковоу су взаимность и стопленѣ корысти свію поедини части Баната између себе произвела, да бы се нѣово дубль заватаюће одцепленѣ као природи противно препречиванѣ цѣлогъ окружногъ тeчaja нѣовогъ явногъ живота сматрати морало.

Кадъ бы се између Торонталске Вармеђе и Вршачкогъ Среза съ едне стране и прочегъ Баната съ друге стране пограничне линіе разны у правителствены предѣла подигле, заостао бы између овогъ предѣла, Ердeля и войничке границе неудесно углавлѣнѣ територіумъ, кои трупини подобанѣ и самъ за себе сваке способности политическогъ живота лишeнѣ, а и никаквой се другой земльи небы органически уместити дао, и цeо Банатъ изгубіо бы ону красну округлину помеђу природнимъ границама, коя се у политическомъ смотренію неможе довольно высокоценити.

Све ќе се ове незгоде избећи, ако по страхопочитателнѣйшемъ предложено вѣрно-покорнѣйшегъ Министерскогъ Савѣта Ваше Величество одобрити благоизволите, да цeо Банатъ саединѣнѣ остане, и да са Бачкомъ и Сремскимъ Срезовима Румскимъ и Иллочкимъ саюженѣ, као особеный управителственый предѣлъ устроенѣ буде.

Чрезъ то постае добро аррондиранѣ и ограниченѣ, исторически и географически у едно принадлежeнiй, равнообразнимъ корыстима сваке струке саюженный и у народно-економическомъ смотренію за целу државу велеважанѣ територіумъ.

Die Bevölkerungs-Verhältnisse desselben sind so gestaltet, daß nicht ein einzelner Volksstamm der Majorität einer zweiten überwiegenden Nationalität gegenübersteht, und daher keiner die Unterdrückung des eigenen Lebens und Entwickelns in schutzloser Minderzahl zu befürchten hat.

Die verschiedenen Volksstämme, welche die Bevölkerung bilden, halten sich beinahe das Gleichgewicht, und jede Nationalität, für sich allein schon einen namhaften Quotienten der Bevölkerung bildend, wird gegen Uebergriffe eines Volksstammes in dem Anschlusse an die bei der Wahrung des Grundsatzes der Gleichberechtigung nicht minder betheiligten übrigen Volksstämme einen zureichenden Schutz finden, und ein suprematisches Auftreten einer Nationalität zur Unmöglichkeit werden.

Den Ansprüchen und Bedürfnissen, welche sich hinsichtlich einer nationalen Verwaltung bei den unter dem Schutze des Grundsatzes der Gleichberechtigung in einem und demselben Gouvernementsgebiete befindlichen Volksstämmen herausstellen werden, soll, so weit es die Vermengung der Wohnsitze der einzelnen Völkerschaften zuläßt, bei der Abgränzung der größeren und kleineren Verwaltungs- und Gerichtsbezirke nach Möglichkeit Rechnung getragen werden.

Es wird für die aufzustellenden administrativen Organe eine der ersten und wichtigsten Aufgaben sein, eine solche Eintheilung des Landes zu entwerfen und der höheren Genehmigung zu unterbreiten, daß nicht nur die größeren Distrikte oder Kreise die Hauptstämme der Bevölkerung, nämlich die Serben, die Romanen und die Deutschen repräsentiren, sondern daß auch in der untern organischen Gliederung auf die ethnographischen Verhältnisse möglichst Bedacht genommen wird.

Die administrative Oberleitung jenes ganzen, im Südosten Ungarns zu bildenden und unmittelbar dem

Одношения жителства у истомъ такова су, да ниједно поједино народно племе нестои на супротъ већине друге претежне народности, и дакле, да се ниједно угњѣтенія собственогъ живота и развитка у беззаштитној мањини бојати нема.

Различна народна племена, која жителство сачињавају, једно другомъ готово равновѣсје држе, и свака народност, сама за себе већ знаменити количникъ жителства сачињавајући, наћи ће противъ премашај којега народногъ племена довољну заштиту у придруженој прочимъ у хранењу начела равноправности немањ учествујућимъ народнимъ племенима и супрематическој поступанју једне народности постаће немогућношћу.

Захтеванја и потребе, које се у смотрењу народногъ правителства кодъ народној подъ обраномъ начела равноправности у једномъ и истомъ управителственомъ предѣлу налазећи се племена показале буду, имаће се при ограничавању већи и мањи управителствени и судейски Срезова по могућности у призрѣније узети, у колико то измешана обиталишта поједини народа допуштају.

При поставити се имајућимъ административнимъ органима бити ће једанъ одъ први и најважнији задатака, таково раздјеленје земље сачинити и вишемъ одобрењу поднети, да несамо већи Диштрикти или Округа поглавита племена жителства, то јестъ Србљѣ, Романи и Немци представљају, него да се и у нижемъ органическомъ раздјеленју на етнографическа одношенја у колико је могуће призрѣније узме.

Врховна администрација оногъ целогъ на југо-истоку Угарии образовати се и непосредствено

Reichs-Ministerium unterzuordnenden Gouvernementsgebiethes wäre einem in Temesvar residirenden provisori- schen Landeschef, dem für die Besorgung der Civil-An- gelegenheiten ein Ministerial-Commissär an die Seite gegeben würde, anzuvertrauen.

Ebenso wird in thunlichster Uebereinstimmung mit dem Verwaltungs-Organismus in den übrigen Kron- ländern, zugleich aber auch mit Beibehaltung nationaler Eigenthümlichkeiten und Benennungen die Administra- tion der drei Kreise oder Districte, in welche das ganze Gebieth getheilt werden soll, so wie der aus ihnen zu bil- denden unteren Bezirke von Kreis- und Bezirksvorstän- den zu besorgen sein, deren Wirkungskreis in einer eigen- en Verfügung festgestellt werden wird.

Um dem Lande auch eine seinem Verwaltungs-Dr- ganismus entsprechende Vertretung zu gewähren, dürften sich Euer Majestät allergnädigst bewogen finden, Aller- höchst Ihren treuehorsaamsten Ministerrath zu ermächti- gen, Verordnungs-Entwürfe, wodurch in Uebereinstim- mung mit den Grundsätzen der Reichsverfassung und analog den Institutionen anderer Kronländer die Zusam- mensetzung, die Einrichtung und der Wirkungskreis der Landes-, Kreis- und Bezirks-Vertretungen geregelt wer- den soll, auszuarbeiten und der Allerhöchsten Sanction zu unterbreiten.

Innerhalb des Umfanges jenes ganzen Gouverne- mentsgebiethes würde die Wojwodschafft Serbien nach dem ehrerbiethigsten Antrage des treuehorsaamsten Minister- rathes einen besonderen Kreis zu bilden und aus den Syrmischen Bezirken von Kuma und Illok, und aus jenen Theilen der Bacska und des Torontaler und Te- mescher Comitates zu bestehen haben, welche sich bei den genaueren von der Regierung einzuleitenden Erhebun- gen als vorzugsweise von den Serben bewohnt, her- ausstellen werden. Durch eine solche Constituirung des

Државномъ Министеріюму подчинити се имуѣгъ управителственногъ предѣла имала бы се повѣрити у Тамишвару седеѣмъ привременномъ землѣ На- чалнику, коме бы се за одправлянѣ цѣвилны дѣла Министеріалный коммессаръ придодати имао.

Исто тако у колико е могуѣ, у сагласію са управителственнымъ организмомъ у прочимъ Круно- винама, скупа пакъ и са задржаванѣмъ народны свойствености и наименованя имаѣ се администра- ція она тры Окружія или Диштрикта, на коя се цео предѣлъ подѣлити има, као и нижи изъ нѣи сачинити се имуѣи Срезови одъ Окружни и Срезски Началника одправляти, кои ѣе се кругъ дѣйствования особы- томъ уредбомъ опредѣлити.

Да бы се земљи и заступничество, одговараюѣ нѣномъ управителственномъ огранизму, дозволило мо- гло бы се Ваше Величество Свемилостивѣйше побу- ѣнитъ наѣи, Свевысочайше Вашѣ вѣрнопокорнѣй- шій Министерскій Савѣтъ опуномоѣити, да предло- женѣ уредба сачини и на Свевысочайше потвр- ѣнѣ поднесе, по којма бы се у сагласію са начелма Државногъ Устава и саобразно установленіяма други Круновина саставлянѣ, уреѣнѣ и кругъ дѣятелности земальски, окружны и срезки заступничества уре- дити имало.

У простору онога целогъ управителственногъ предѣла сачинявала бы Вѣйвововина Сербія по стра- хопочитателнѣйшемъ предложенію вѣрно-покорнѣй- шегъ Министерскогъ Савѣта особено окружіе и са- стаяла бы се изъ Сремски Срезова Румскогъ и Ил- лочкогъ, и изъ оны части Бачке и Торонталске и Тамишке Вармеѣе, за кое се при точнимъ изпи- таніяма, коя ѣе Владѣніе да се предузму наредити, показало буде, да у нѣима преимѣствено Србљи обитаваю Таковимъ устроенѣмъ споменутогъ упра-

erwähnten Verwaltungsgebiethes werden die Verhältnisse der Wojwodschafft Serbien, in Uebereinstimmung mit dem §. 72 der Reichsverfassung geregelt, insoferne eine Regelung überhaupt möglich ist, ohne der definitiven Entscheidung im verfassungsmässigen Wege vorzugreifen.

Durch jenen Paragraph der Reichsverfassung sind nämlich, wie bereits oben angedeutet wurde, der Serbischen Nation die ihre Kirchengemeinschaft und Nationalität währenden Einrichtungen nach Massgabe ihrer älteren Freiheitsbriefe und der neuerlichen Allerhöchsten Erklärungen zugesichert, und die Einvernehmung ihrer Abgeordneten in Betreff der Vereinigung mit einem anderen Kronlande in Aussicht gestellt worden.

Was zuerst ihre besondern kirchlichen Verhältnisse anbelangt, so sind dieselben theils durch Wiedererrichtung des Patriarchates, und theils durch die Aufrechterhaltung der ihnen von den erlauchten Vorfahren Eurer Majestät, namentlich in den Constitutionen und Reglamenten vom Jahre 1771 und 1777, und in den Erläuterungs- und Ergänzungs-Rescripten vom Jahre 1779 und 1782 ertheilten Zugeständnisse und Einrichtungen anerkannt.

Der treuehorsaamste Ministerrath hat, um über eine Regelung der Verhältnisse der Griechisch-nichtunirten Confession überhaupt die Wünsche und Rathschläge der Vorsteher der Kirche anzuhören, bereits mit Genehmigung Eurer Majestät die Einleitung getroffen, daß die nichtunirten Griechischen Bischöfe im nächsten Frühjahr zur Berathung ihrer Angelegenheiten einberufen werden, wobei auch allfällige Reformen in den die Kirchengemeinschaft der Serben betreffenden Beziehungen in Erwägung zu ziehen sein werden.

Die Nationalität der Serben findet zu oberst ihre Wahrung in dem im §. 5 der Reichsverfassung feierlich garantirten Principe der Gleichberechtigung.

вителиственногъ предѣла уређую се одношеня Войводовине Сербіе у сагласію са 72 §-фомъ Државногъ Устава, у колико е уређенъ то у общте могуће, а да се опредѣлительно рѣшенъ уставу сходнимъ путемъ непредвари.

Онимъ сырѣчь параграфомъ Државногъ Устава, као што е већъ горе споменуто, осигурана су Србскомъ Народу нѣгово црковно обштинство и народность хранећа установљена по мѣри нѣговы старіи привилегія и новіи свевысочайши изясненія, и обещано е преслушанъ нѣговы посланика у смотренію саединеня са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Што се прво нѣговы особены црковны одношеня тиче, ова су припозната одъ части возпоставленѣмъ Патріархата, а одъ части оддржанѣмъ повластица и установљена нѣима дарованы одъ Светлы предшественика Вашегъ Величества, именно у уставима и регуламентима одъ године 1771. и 1777. и у изяснителнимъ и допунителнимъ Решкриптимъ одъ године 1779 и 1782.

Вѣрно-покорнѣйшій е Министерскій Савѣтъ, да бы о уређенію одношеня греко-несоединѣногъ въроизповѣданія уобщте желѣ и савѣте предстоятеля црковны преслушао, са дозволенѣмъ Вашегъ Величества већъ предуготовленѣ учинію, да се несоединѣни гречески Епископи првогъ пролећа ради савѣтованя о нѣовимъ дѣлима сазову, при чему ће се сваке струке реформе у одношеніяма тицаючимъ се црковногъ обштинства Србаля у разсмотренѣ узети.

Народность Србаля налази найпре и найпре свое храненѣ у начелу равноправности, торжественно уемчаномъ у §-фу 5. Државногъ Устава.

Der Serbische Volksstamm ist durch die Reichsverfassung zu gleicher Geltung und zu gleichem Rechte mit den übrigen Nationen berufen.

Die Theilnahme an den allen Völkern des Reiches gewährten freien Institutionen wird auch den Serben eine neue Bahn für die freie Entwicklung und Fortbildung ihrer Nationalität im Staats- und Gemeindeleben, in der Kirche, im Amte und in der Schule eröffnen.

Insbesondere wird die Bildung der Wojwodtschaft Serbien als ein eigener Verwaltungs-District oder Kreis und die mit sorgfältiger Beachtung der ethnographischen Verhältnisse vorzunehmende Theilung in kleinere Verwaltungsbezirke das zweckmäßigste Mittel an die Hand geben, um den Serben eine ihren nationalen Bedürfnissen entsprechende Verwaltung gewähren und bei der Besetzung öffentlicher Aemter auf die mit den übrigen Befähigungen auch die Kenntniß der nöthigen Sprachen verbindenden Landeseingebornen möglichst Bedacht nehmen zu können.

In wie ferne endlich der §. 72 der Reichsverfassung bei der Frage der Einverleibung der Serbischen Wojwodtschaft in ein anderes Kronland den Abgeordneten derselben eine entscheidende Stimme einräumt, wird das dazu erforderliche Organ in der Kreisvertretung geschaffen, welche die Wünsche, Ansichten und Interessen der Wojwodtschaft auszusprechen und zur Geltung zu bringen berufen sein wird.

Schließlich glaubt der treuehorsaamste Ministerrath Euerer Majestät um die bewährte Treue und Anhänglichkeit der Serben auf eine feierliche Weise zu ehren, nationalen Ueberlieferungen eine förmliche diplomatische Anerkennung zu gewähren, den ehrfurchtsvollsten Antrag stellen zu sollen, daß Euerer Majestät Sich bewogen finden möchten, den Titel eines „Groß-Wojwoden der Wojwodtschaft Serbien“ anzunehmen und dem jeweilig

Srbско народно племе позвано е Државнимъ Уставомъ на еднако важенъ и на еднака права са прочимъ народима.

Участвованъ у слободнимъ институціама дарованымъ свима народима Државе отвори ће и Србљима новъ путь за слободанъ развитакъ и далъ изображенъ нѣове народности у државномъ и общтинскомъ животу, у цркви, званію и у школи.

Особито ће образованъ Войводовине Сербіе, за собственный управителственный Диштриктъ или Окружіе и са брижљивомъ пазньомъ на етнографическа одношеня предузети се имуће раздѣлеиъ на манъ управителственне Срезове найсходніе средство на руку дати, да се Србљима нѣовимъ народнимъ потребама одговораюће управителство даруе, и да се при намештаню у явна званія на уроѣенике, кои поредъ прочи способности и нуждне езыке знаю у колико е могуће призрѣніе имати узможе.

У колико напоследку §-афъ 72. Државногъ Устава при питаню о сповню Србске Войводовине у другу Круновину Посланицьма исте пресудителный гласъ уступа, створиће се зато изискуемый органъ у окружномъ заступничеству, кое ће быти позвано, да желъ, миѣнія и корысти Войводовине изрече и у важность приведе.

На последку, да бы осведочену вѣрность и приврженіе Србля на свечаный начинъ почествовали и народнимъ преданіяма право дипломатическо признанъ даровали, мысли вѣрно покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству страхопочителнѣйше предложенъ учинити, да бы се Ваше Величество побуѣенимъ наѣи изволило, титулу „Великогъ Войводе Войводовине Сербіе“ примити, и

von Eurer Majestät ernannten Verwaltungsvorstande oder Kreischef der Wojwodtschaft den Titel eines Vice-Wojwoden zu verleihen.

Da den vorausgeschickten Erörterungen zufolge die Serbische Wojwodtschaft und die übrigen Bezirke des bisherigen Banates in dem ganzen Verwaltungsgebiete, dessen Einrichtung der treuehorsaamste Ministerrath Eurer Majestät allerunterthänigst in Antrag zu bringen sich erlaubt, die Hauptbestandtheile bilden werden, so dürfte es am zweckmäßigsten sein, jenes Gebieth vorläufig im ämtlichen Verkehre mit der Benennung „Wojwodtschaft Serbien und Temescher Banat“ zu bezeichnen.

Geruhen demnach Euer Majestät die im vorliegenden allerunterthänigsten Vortrage entwickelten Anträge zu genehmigen und die treuehorsaamsten Minister in Vollziehung des ehrerbietigst angeschlossenen Patents-Entwurfes mit der Durchführung derselben zu beauftragen.

Wien am 17. November 1849.

Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p., Bruck m. p., Thinnfeld m. p., Gyulai m. p., Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m. p.

Hierüber erfolgte nachstehende Allerhöchste Entschließung:

„In Genehmigung der Anträge Meines Ministerathes über die Organisation der Serbischen Wojwodtschaft und des Temescher Banates habe Ich das Mir vorgelegte Patent vollzogen.“

Schönbrunn am 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.

свагда одъ Вашегъ Величества наименованомъ управителственномъ Предстоятелю или Окружномъ Началнику титулу Вице-Войводе даровати.

Будући да ће по предизложенимъ изясненіама Србска Войводовина и прочи Срезови досадашнѣгъ Баната у целомъ управителственномъ предѣлу, о коегъ установленію вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству предложенъ учинити усугуесе, поглавите саставне части сачинјавати, зато бы цѣлсходно было, онај предѣлъ предварително у званичномъ саобраштаю са именовъ „Войводовина Сербіа и Тамишкій Банатъ“ означити.

Благоизволите дакле Ваше Величество у предстоѣемъ свепонизнѣйшемъ представленію развѣна предложена одобрити и вѣрно-покорнѣйшимъ Министерима, потврдиши страхопочитателнѣйше приложено предложенъ повелѣ, извршенъ исте наложити.

У Бечу, 17. Новембрія 1849.

Шварценбѣргъ с. р., Крауссъ с. р., Бахъ с. р., Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Булаи с. р., Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

На ово е слѣдовало слѣдуюће Свевысочайше Рѣшеніе:

„Одобравајући предложена Мога Министерскогъ Савѣта о устроєнію Србске Войводовине и Тамишкогъ Баната извршио самъ Мени поднешену повелю.“

У Шенбруну, 18. Новембрія 1849.

Францъ Іосифъ с. р.

XV.

Kaiserliches Patent vom 18. November 1849.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich; König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venetiens, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Podomerien und Illyrien, König von Jerusalem; Erzherzog von Oesterreich; Großherzog von Toskana und Krakau; Herzog von Lothringen, von Salzburg, Steyer, Kärnten, Krain und der Bukowina, Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und Nieder-Schlesien, von Modena, Parma, Piacenza und Guastalla, von Ansbach und Bayreuth, von Teschen, Triaul, Ragusa und Zara; gefürsteter Graf von Habsburg, von Tirol, von Kyburg, Görz und Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und Nieder-Lausitz und in Istrien; Graf von Hohenems, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg &c.; Herr von Triest, von Cattaro und auf der Windischen Mark,

haben mit Beziehung auf Unser Patent vom 15. December 1848 und auf die §§. 1 und 72 der Reichsverfassung nach dem Antrage Unseres Ministerrathes beschlossen und verordnet, wie folgt:

Aus dem, die bisherigen Comitate Bacsch-Bodrogh, Torontal, Temes und Krasso (die Bacska und das Banat) und den Kumaer und Illoker Bezirk des Syrmier Comitats umfassenden Territorium wird vorläufig, in so lange nicht über die künftige organische Stellung dieses Landestheiles in Unserem Reiche, oder über dessen Vereinigung mit einem anderen Kronlande in verfassungsmäßigem Wege definitiv entschieden sein wird, ein eigenes Verwaltungs-Gebiet gebildet, dessen Administration unabhängig von jener Ungarns durch unmittelbar

XV.

Царска Повеља одъ 18. Новембрія 1849.

Мы Францъ Иосифъ Первый, Божию Милостію Царь Австрійскій; Краль Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіе и Млѣтака, Далмаціе, Хорватске, Славоніе, Галиціе, Владиміріе и Иллиріе, Краль Єрусалима; Ерцхерцогъ Австрійскій; Великій Херцогъ Тосканскій и Краковскій; Херцогъ Лотарингіе, Салцбурга, Штаєрске, Корушке, Крайнске и Буковине, Великій Кнезь Ердельскій; Пограничный Грофъ Моравскій; Херцогъ Горнѣ и Долнѣ Шлезіе, Модене, Парме, Піаченце и Гвасталле, Освецина и Затора, Тешна, Фриула, Дубровника и Задра; Покнежный Грофъ Хабсбурга, Тирола, Кибурга, Горице и Градишке; Кнезь Триента и Бриксена; Пограничный Грофъ Горнѣ и Долнѣ Лужице и Истріе; Грофъ Хохенембса, Фелдкирха, Брегенца, Sonnenberga, и т. д.; Господарь Триеста, Коттора и Вендске Границе,

са призвѣніемъ на Нашу повелю одъ 15. Декемврія 1848. и на §-фе 1. и 72. Државногъ Устава на предложеніе Нашегъ Министерскогъ Савѣта заключилисмо и набуємо, као што слѣдуе:

Изъ територіума, заузимаюћегъ досадашнѣ Вармеће Бачко-Бодрошку, Торонталску, Тамишку и Крашовску (Бачку и Банатъ), и изъ Румскогъ и Илlochкогъ Среза Сремске Вармеће предварително, докле о будућемъ органическомъ положенію ове земальске части у Нашой Царевини, или о соединенію иѣговомъ са другомъ коіомъ Круновиномъ уставу сходнимъ путемъ опредѣлительно рѣшено не буде, саставиће се собственный управителственный предѣль, коега ће администрація независимо одъ

Unserem Ministerium unterstehende Landesbehörden zu leiten ist. Dieses Gebieth hat die Benennung „Woywodschaft Serbien und Temescher-Banat“ zu führen.

Wir behalten Uns vor, die Landesvertretung in diesem Gebieth, so wie die Theilnahme seiner Bewohner an der Reichsvertretung analog den Einrichtungen anderer Kronländer nach den Grundsätzen der Reichs-Verfassung durch eine besondere Verfügung provisorisch zu regeln.

Die administrative Oberleitung des Landes finden Wir vorläufig einem provisorischen Landeschef mit dem Sitze in Temeswar zu übertragen, dem für die Organisation der Civil-Verwaltung ein Ministerial-Commissär zur Seite gestellt wird.

In Berücksichtigung der eigenthümlichen Interessen der verschiedenen, dieses Gebieth bewohnenden Völkerschaften verordnen Wir, daß das Land nach den Hauptstämmen seiner Bevölkerung in drei größere Verwaltungsdistricte (Kreise) und jeder dieser Kreise in Bezirke untergetheilt und Uns der Entwurf einer Verordnung über die Einrichtung und den Wirkungsbereich ihrer administrativen und repräsentativen Organe — Kreis- und Bezirksvorsteher — Kreis- und Bezirksvertretungen zur Sanction vorgelegt werde.

Die Sirmischen Bezirke von Kuma und Illok und die vorzugsweise von den Serben bewohnten Theile der Bacška, so wie des Temescher und Torontaler Comitats, haben vorläufig als ein besonderer Kreis dieses Gebieths „die Woywodschaft Serbien“ zu bilden.

Ueber die Vereinigung der Woywodschaft Serbien mit einem anderen Kronlande wird dem §. 72 der Reichs-Verfassung zufolge nach Einvernehmung der Kreisvertretung derselben entschieden werden.

Um der Serbischen Nation in Unserem Reiche den Uns vorgetragenen Wünschen gemäß eine ihre nationalen

администраціе Унгаріе чрезъ непосредственно Нашемъ Министеріюму подчинѣна земальска надлежательства одправляна быти. Овай предѣлъ имаѣе носити име „Войводовина Сербія и Тамишкій Банатъ.“

Мы задржавамо Нама, да земальско заступничество у овомъ предѣлу, као и саучастіе нѣговы жителя у државномъ предстаничеству подобно установленіяма други Круновина по начелма Држави. Устава особитимъ расположенѣмъ привременно уредимо.

Административно врховно руководенѣ землѣ предаемо предварително привременномъ земальскомъ Началнику са столицомъ у Тамишвару, коме ће се за устроенѣ цивилногъ управительства Министеріалный коммессаръ придодати.

Узимаюћи у призрѣніе свойственне корысти различны, овай предѣлъ обитаваюћи народа, наређуемо Мы, да се земля по поглавитимъ племенима нѣногъ жительства на тры већа управителственна Диштрикта (окружія) и свако одъ овы окружія на срезове подели, и да Нама предложенѣ уредбе о установленю и кругу дѣятельности нѣювы административны и представнически органа — Окружны и Срезски Предстоятеля — Окружны и Срезски заступничества потврѣния ради поднешено буде.

Сремски Срезови, Румскій и Илlochкій, и преимувствено одъ Србаля обитаване части Бачке, као и Тамишке и Торонталске Вармеѣ имаю предварително као особенно окружіе овогъ предѣла „Войводовину Србію“ сачинявати.

О саединеню Войводовине Сербіе са другомъ коіомъ Круновиномъ рѣшиѣе се сходно §-фу 72. Државногъ Устава по преслушаню окружногъ заступничества нѣногъ.

Да бы Србскомъ Народу у Нашой Царевини сходно предложенимъ Намъ желяма нѣгове народне

und historischen Erinnerungen ehrende Anerkennung zu gewähren, finden Wir Uns bewogen Unserem kaiserlichen Titel den eines „Groß-Woywoden der Woywodschaft Serbien“ beizufügen und dem jeweilig von Uns ernannten Verwaltungs-Vorstande des Gebiethes der Woywodschaft den Titel eines Vice-Woywoden zu verleihen.

Wir versehen Uns von dem Volksstamme der Serben, daß er durch den gegenwärtigen bleibenden Beweis Unserer kaiserlichen Huld und Gnade in seiner treuen Anhänglichkeit an Unser Kaiserhaus bestärkt, in dem innigen Verbande mit der Gesamt-Monarchie, in dem friedlichen und geordneten Beisammensein gleichberechtigter Nationalitäten und in der gleichmäßigen Betheiligung an den, allen Völkern Unseres Reiches gewährten Institutionen die sicherste Bürgschaft für seine und des Landes, das er bewohnt, gedeihliche Entwicklung und fortschreitende Kräftigung erkennen werde.

So gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, den 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.

Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p., Bruck m. p., Thinnfeld m. p., Gyulai m. p., Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m. p.

XVI.

Seine Majestät haben über Vortrag des Ministers des Innern mit Allerhöchster Entschließung vom 18. November l. J. den General-Major Ferdinand Mayerhofer von Grünbühl zum provisorischen Landes-Chef, und den dormaligen Kreishauptmann von Zara, Eduard Griez von Ronse, zum Ministerial-Commissär der Woywodschaft Serbien und des Temescher Banates allergnädigst zu ernennen geruhet.

и историческе спомене чествујуће припознаванъ указали, налазимо се побуђенимъ, да Нашой Царской титули титулу „Великогъ Войводе Войводовине Сербіе“ придодамо, и да свагда одъ Насъ наименованомъ управителственномъ Предстоятелю предъла Войводовине Сербіе титулу Вице-Войводе даруемо.

Мы очекивамо одъ народногъ племена Србскогъ, да ће оно, садашњимъ сталнимъ доказателствомъ Наше Царске блакости и милости у нѣговомъ вѣрномъ приврженію къ Нашемъ Царскомъ Дому укреплено, у најтешној свези са укупномъ Монархіомъ, у спокойномъ и уређеномъ скупаживленію равноправны народности и у равномѣрномъ участвованію у дарованимъ свима народима Наше Царевине институціама најсыгурније њмство за нѣговъ и земљъ, коју обитава, поспѣшанъ развитакъ и напредујуће укрепленъ припознати.

Тако дано у Нашемъ поглавитомъ и престолномъ граду Бечу, 18. Новембра 1849.

Францъ Јосифъ, с. р.

Шварценбергъ с. р., Крауссъ с. р., Бахъ с. р., Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Булаи с. р., Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

XVI.

Нѣгово Величество су на предложенъ Министера внутрени дѣла Свевысочайшимъ Рѣшенѣмъ одъ 18. Новембра т. год. Генерал-Мајора Фердинанда Маерхофера одъ Гринбила привременнимъ земальскимъ Началникомъ, и садашнѣгъ окружногъ Капетана у Задру, Едуарда Грые одъ Ронсе, Министеріалнимъ коммессаромъ Войводовине Сербіе и Тамискогъ Баната Свемилоствѣише наименовати благозволили.

и востановилъ ономъ востановилъ востановилъ
в томъ востановилъ востановилъ востановилъ
в томъ востановилъ востановилъ востановилъ
в томъ востановилъ востановилъ востановилъ

Итакъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ

Итакъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ

Итакъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ

XVI

Итакъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ
ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ ономъ

